

2004ko azaroaren 21a
LXXVIII. urtea
1.967 zenbakia
3,20 euro

Rockaren erreginak gizonen erresuman

ARGIA

IDOIA ZENARRUTZABEITIA

**“Aurrekontuak
onartzeko
gehiengo
nahikoa
dugu”**

IJITOAK:

Gurditik jaitsi
gabe gizartean
leku bila

Nairobitarra rekin bidaia jolas

"Nairobitarra: mundua
ezagutzeko jolasa" k
tokian tokiko
bitxikeriak
ezagutzeko aukera
eskaintzen dizu.

38 €

Aukeratu
kontinentea,
ibilbidea, bofa dadoa
eta ekin bidaiari.

eskaerak

943 37 15 45 • denda@argia.com
Ohiko salmenta puntuetan

8 urtetik
gorakoentzat

Luparekin*Fernando
Muniozguven***20****Nagoen Lekutik***Josu Iztueta***32****asteko gaia**

- **Ijitoen integrazioa:** Gurditik jaitsi gabe gizartean leku bila. IÑAKI GURIDI **4**

pertsonaia

- **Laxaro Azkune:** "Hezkuntzak ez du oraindik planteatu haurrari hizketan erakutsi behar zaionik". AMETS ARZALLUS **11**

iritziaren leihoa

- **Gora Pro Nobis:** ASISKO URMENETA **17**
- **Kalitatea, ondo egitearen eskola.** KIKE INTXAUSTI **18**
- **Luparekin:** Kalitatea eta euskararen eremu osoa. FERNANDO MUNIOZGUREN **20**
- **Txandan:** Euskadin, Sariak. ITXARO BORDA **21**
- **Hiruko txikian:** Ametsak. J. M. OSTOLAZA **21**
- **Hitzez betetako putzuak.** GARI BERSALUZE **22**

erdiko kaiera

- **Rock & Neskak.** NAGORE IRAZUSTABARRENA **23**
- **Ezpalak:** KATIXA GARATE **28**
- **Argitalpenak:** Hasier Larretxeari galdezka. PILAR IPARRAGIRRE **30**
- **Nagoen Lekutik:** ARGIA eta ardia, azkenaldian beste konturik ez. JOSU IZTUETA **32**
- **Denbora-pasak** **34**
- **Ihesi:** Soinujolearen semeen sehaska. ANDONI OTAMENDI / MIKEL ZARAUTZ **36**
- **Makina bat kontu.** JABIER AGIRRE, JAKOBA ERREKONDO, JOXERRA AIZPURUA **40**
- **Sukaldean:** Berenjena kabiarrak. HASIER ETXEBERRIA/DAVID DE JORGE **42**

termometroa

- **Etorkinak euskaraz eskolatzeko errezeta bila.** AMELIA BARQUÍN **43**
- **Idoia Zenarrutzabeitia:** "Gure konpromisoa herri kontsulta egitea izan zen eta gaur egun ere halaxe da". MIKEL ASURMENDI **47**
- **Bero-beroa** **54**
- **Net hurbil:** Jacques Mesrine ezin izan zuten bizi-rik menperatu. PELLO ZUBIRIA **56**

azkena

- **Salzburgoko gogoetak.** BERNARDO ATXAGA **58**

20.000 ijito daude Hego Euskal Herrian. Urteak dira gure inguruan bizi direla, baina oraindik ezer gutxi dakigu beraien bizimoduaz eta kulturaz. Ijito herriaren errealtatea

gertutik ezagutzeko hurbildu gara, hain zuzen, beraiengana. Etxebizitza lortzea eta hezkuntzan benetan integratzea dira dituzten erronka nagusiak. Horiei aurre egiteko jarri da martxan Ijito Herriaren Sustapenerako eta Partaidetza Sozialerako Euskal Plana. **4**

Ijito herria leku bila**Rocka eta emakumeak**

80ko hamarkada modan dagoen honetan, Bilbon Euskal Rock Erradikalaren inguruko *Beste bat!* proiektua jarri dute abian.

Taldeei, kontzertuei edo publikoari dago-kienez oparoa izan zen garai hartan, emakume gutxi aritu zen. Baina bere bidea egin dute. Elena Lopez Potatoko kide eta kazetaria, Aurora Beltran Belladona eta Tahures Zurdoseko kidea, Lou Olangua Ok Korraleko kantaria eta Loles Vazquez Vulpeseko sortzailea izan ditugu solaskide urte haietako mugimenduen inguruan. **23**

Idoia Zenarrutzabeitia**"Erreferenduma egingo dugu"**

Jaurilaritzako lehendakariordearen ustez, EAEko aurrekontuak onartuak izateko gehiengo nahikoa dauka hiruko gobernuak. Bere iritziz, oposizioko taldeek burutzen duten politika ez ohikoa da. Estatutu Berriako Proposamenari buruzko erreferenduma egingo dela baieztatu digu, halaber. **47**

Jabetza: Komunikazio Biziagoa, S.A.L. Lehendakaria: Joxe Mari Irazusta. Zuzendaria: Xabier Letona. Zuzendaritzaren albokoa: Pello Zubiria. Idazkaritza Teknikoa: Ixabel Bereziartua. Produktzioa: Berdaitz Goia. Erredakzioa: Mikel Asurmendi, Estibx Eizagirre, Katixa Garate, Nagore Irazustabarrena, Onintza Irureta, Izaskun Jauregi. Argazkilaria: Dani Blanco. Sustapena: Kike Amonariz. Harpidetzak: Aratz Aranburu. Argitalpenak: Bego Zuza. Bezeroen harrera: Olatz Korta. Publizitatea: Iñigo Txinburreta, Aloña Soraluze. Administrazioa: Marijo Aiertza, Mari Karmen Loiarde. HELBIDEAK: Gipuzkoa: Industrialdea, 15. 20160 Lasarte-Oria. Tel: 943 371545. Faxak: 943 373403 (erredakzioa), 943 361048 (komertziala). Lapurdi, Nafarroa Beherea eta Zuberoa: Xalbardin baita. 64122 Urruña. Tel: 559 476000. Faxes: 559 476001. Nafarroa: Gazteluko Plaza 44, 3 eskuina. 31001 Iruñea. Tel: 948 222285. POSTA ELEKTRONIKOA. Erredakzioa: kazeta@argia.com. Komertziala: komertzial@argia.com. Interneten: www.argia.com. Lege gordailua: NA 80-1963. ISSN: 0213-909X. Batzorde parekidea: 72562 E. Inprimategia: Antza S.A.L. Informatika: Adur Software Productions. S.Koop. Elk. Urtebeteko harpidetza. Hego Euskal Herria: 118 euro. Ipar Euskal Herria: 143 euro. Espainia: 118 euro. Beste atzerriak: 150 euro. Airez: 235 euro. Komunikazio Biziagoa S.A.L. Ametzagaitza Taldeko partaidea da.

Azala: Antza. Azaleko argazkia: Dani Blanco.

Ijitoen integrazioa

Gurditik jaitsi gabe gizartean leku bila

Urteak daramatzate gure inguruan bizitzen, baina ezer gutxi dakigu euren bizimoduaz eta kulturaz. 20.000 inguru ijito daude Hego Euskal Herrian. Haien arazo nagusiak etxebizitza duina lortzea eta hezkuntzan integratzea dira. Europako Batasuneko gutxiengo etniko handienak azken urteetan hainbat aurrerapauso eman dituen arren, badago zer egina oraindik. Hori dela eta Eusko Jaurlaritzak Ijito Herriaren Erabateko Sustapenerako eta Partaidetza Sozialerako Euskal Kontseilua osatu du eta Kontseilu horrek dagoeneko plan bat jarri du abian ijitoen arazoei irtenbidea emateko eta haiekiko ditugun aurreiritziak zalantzan jartzeko.

IÑAKI GURIDI

LARRUAZAL ILUNA, ATZAMARREAN edo paparrean bitxiren bat eta odol beroa. Ijitoak deskribatzeko erabil daitezkeen ezaugarriak dira. Horietatik haratago, ordea, kultura bat, komunitate bat eta errealitate bat daude. Apenas ezagutzen diren kultura, komunitate eta errealitatea.

Gutxi dira. Hego Euskal Herrian, 20.000 inguru. Denek entzun dute, ordea, euren buruzko zerbait. Gehienetan txarra, negatiboa.

20.000 kopuru handia izan ez arren, nahikoa da komunitatearen barruan oso egoera desberdinean dagoen jendea aurkitzeko.

Titok 50 urte inguru ditu. Bilbo Zaharretik berekin paseatzean, ezin dira hamabost metro egin, auzokideren batek hizketarako gelditu edo agurtu gabe. Auzokoek, bai *payo*, bai ijitoek, etxekotzat dute. Ijito gazteek osaba deitzen diote, hortik datorkio ezizena. Bizkaiko Diputazioan lan egiten du, adin txikikoen fiskaltzan. Iniziativa Gitana elkartearen zuzendaritzan ere, badago.

Auzo horretan bertan, Titorekin egondako plazatik ehun metro eskasera, beste ijito bat ikusi dugu. Gaztea, aurpegi ilun eta ile luzekoa. Semaforo batean zain dago, gorri noiz jarriko. Jarri orduko, autoen kristalak garbitzen hasi da. Lehenengo autoaren barrukoak geldi egoteko esan dio. Bera ez da gelditu. Semaforoa berde

jarri orduko, autoek dirurik eman gabe alde egin dute. Gaztea, autoari kolpeka eta biraoka hasi da.

Komunitatea handia izan ez arren, errealitate benetan desberdinak daudenaren adierazle dira adibideok. Orain arte egin diren diagnostikoei, ordea, agerian uzten dute Tito bezalakoak baino, erdi-goiz mailako lanpostu bat dutenak baino, gehiago direla gizarteko esferarik baxuenetan, muturreko behar egoeran bizi direnak.

Orain ia hamar mende joan ziren ihesi India ipar-mendebaldetik ijitoak. Ihesaldi hark euren izaeran inprimatuta utzi zuen nomadismoa. Europako lurraldeetan zehar barreiatu ziren, baina behin betiko inon errotu gabe. Euren bandera urdin eta berdearen erdian dagoen gurdi gurpilak, argi adierazten du hori.

Romania da euren hizkuntza, hemen inor gutxi hitz egiten duen arren. Familiari garrantzia handia ematen diote eta batez ere azpimarratzekoa da komunitateko helduenei dioten begirunea. Helduak dira gainera, euren ordenamenduan aginte nagusia dutenak. Komunitateak arazoren bat duenean, Helduen Kontseilua biltzen da. Herrialde batean arazotan badira, beste herrialdeetako Helduen Kontseilua gerturatu ohi da, herrialde horretakoarekin batera irtenbideren bat bilatzera.

• ASTEKO GAIA •

Ijitoena ez da komunitate handia, baina bertan errealitate oso ezberdinak bizi dituzte. Erdi-goi mailako lanpostua dutenak baino gehiago dira, ordea, gizarteko mailarik baxuenetan bizi direnak.

ARGAZKI PRESS/ LANDER FDEZ. DE ARROYARIDE

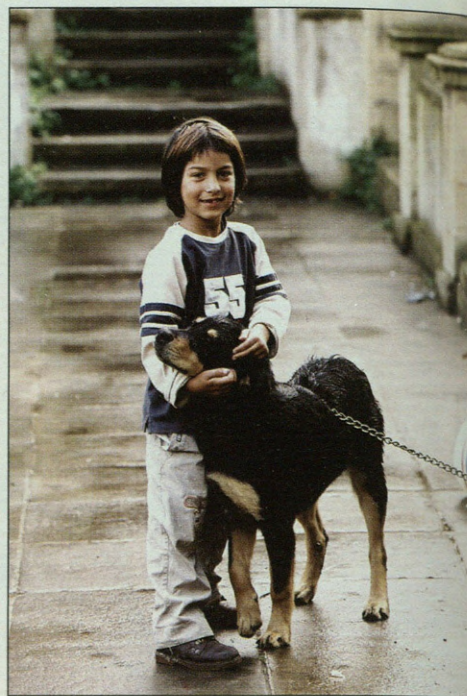
ARGAZKI PRESS/ JUANAN RUIZ

INIGO AZKONA

ALBERTO VENTURA

ARGAZKI PRESS/ MANOL OTEGI

INIGO AZKONA

Kantuan egitea atsegin dute eta ondo kantatzen dutela ozen esaten dute. Kultura berezia dira eta harro daude direnaz.

Diskriminazioz beteriko historia

Direna izateko bide hori, ordea, ez da erraza. Euren kultura mantentzea ez zaie merke aterata. Arabako Gao Lancho Drom ijito elkarte

Hego Euskal Herrian 20.000 ijito inguru badaude ere, apenas ezagutzen ditugu euren kultura eta errealitatea. Izaera nomada dute, familiari eta helduei garrantzi handia ematen diete, eta kantuan egitea atsegin dute.

presidente Bartolome Jimenezek dioenez, "ijitoen historia diskriminazioz zipriztinduta egon da eta ia gaur egunera arte iritsi diren diskriminazio politikak aipa genitzake. Urte askotan gizarteko azken bagoian egon gara, erabat baztertuta".

Gezurri, lapur eta alferrak diren ustea zabaldua dago oso gizartean. Emakumeak bazter-

tuta eta zanpatuta dituztela esan izan da, nahiz eta eurek ozen eta haserre ukatzen duten hori. Iniciativa Gitana elkarteak Titoren esanetan "auzo batera iristean, beste inork ez bezala, ijito batek frogatu egin behar du zintzoa dela".

Ijito elkarteetako kideek diotenez, urtetako bazterketaren arrazoi nagusia dira uste oker horiek guztiak.

Diren bezalakoak omen dira, eta hori horrela onartu behar dela dio Titok.

"Gazte batek, lehen soldatarekin batera erosten du auto handi eta ikusgarria. Gustatu egiten zaizkigu ibilgailuak, nomadak garelako. Auto handi berri bat ezin dugu erosi, baina zazpi urte dituen auto handi bat bai. Hori erosten dugu, eta jendea segituan hasten da esamesetan".

Egunean bizi omen dira. Soldata kobratzen duten egunean etxeko guztientzat erosten dute agian alkandora berria eta segituan jantzi eta kalera irteten dira. "Bihurriak gara. Kobratzen dugun egunean, garagardoa edaten dugu tabernan eta bizilaguna zeharka begira hasten bada, hari ere garagardo bat ateratzeko esaten diogu tabernariari... Harroak gara!", dio Titok.

Gaur egun aldaketa garaia bizi dute. Ez da denbora luzea ijitoak asentatzen hasi zirela, etxebizitza finkotan sartzen hasi zirela, lanpostu egonkorak bilatzen dituztela. "Baina oraindik ere gizarteko gainerako biztanleen parera iristeko, berdintasuna lortzeko, asko falta da", dio Bartolome Jimenek.

Etxebizitza; nahi eta ezin

Bazterketak ijito familia asko zulo beltzean sartu ditu eta hortik irtetea ez da egun batetik besterako kontua. Iniciativa Gitana elkarteak Titok dioenez, "gaur egun ijitoak dugun arazo nagusia etxebizitza da eta gainerako arazo gehien jatorria ere horixe da. Hondatutako auzo batean etxeak zaharrak dira eta egoera kaxkarrean daude. Gainera lau bizi daitezkeen tokian zortzi bizi badira, arazoa areagotu egi-

IJITOAK HEGO EUSKAL HERRIAN

8.000 Bizkaian

6.000 Nafarroan

3.000 Araban

3.000 Gipuzkoan

ten da eta horrek ekartzen du elkarbizitza arazo gehien".

Etxebizitza duin batean sartzea inorentzat erraza ez bada, Jimenezen esanetan, ijitoentzat zailagoa da: "Gure familia gazteek etxebizitza bat erostea zaila da oso eta zer esanik ez alokatzea. Ijitoei izanda inork ez digu etxea alokatu nahi".

Kasu batzuetan, muturreko elkarbizitza arazoak bizi izan dira. Getxoko Tangora etxekoa izan da ospetsuena. Hiru etxebizitzako eraikin batean, bigarren pisuaren jabe den Erandioko enpresari batek -ez zen ijitoa-, beheko solairua erosi nahi zuen. Ez zuen lortu eta erosi zuena gogaitu eta sal ziezaien,

ALBERTO VENTURA

TOLOSA

San Francisco kalean, azaroaren 19tik 28ra

- Euskal eta erdal nobedadeak
- Euskal musika
- %10eko beherapena

EUSKADIKO LIBURU GANBARA

*Bizi
irakurriz!*

Ez al dago gaizkile *payorik*?

Gaizkile eta lapurrak izatea leporatzen dio gizartearen zati handi batek ijito herriari. Fama hori da, gainera, neurri handi batean jasan duten bazterketaren arrazoia. Iniziativa Gitanako Titok, onartzen du jende gaiztoa bada-goela ijitoen artean. Atzetik, ordea, galdera egiten du segituan: "Ez al dago gaizkile *payorik*?"

Elkarteetatik diote, bazterketa egoerak direla askotan delinkuentzia eta elkarbizitza arazoak sortzen dituztenak, muturreko egoeretan bizi delako hainbat jende eta egoera horrek egin behar ez direnak egitera bultzatzen dituelako. Dena den, Titok argi dio, "nik bizilagunen batekin arazoren bat izan dudanean, haren aurka esan ditut esan beharrekoak, ez *payo* guztien aurka. Ez da orokortu behar eta gizarteak hori egin ohi du".

Getxoko Tangora etxean gertatutakoaz gain, adibide moduan jarri daitezke Bilbo Zaharrean edota Sestaon gertatu direnak. Bilbo Zaharrean, "Joni" izeneko gazte batek eta bere lagun taldeak hilabeteak daramatzate auzo honetako bizilagunei lapurreta egin eta jipoiak ematen. Asko dira jo dituzten bizilagunak eta ospitalera ere eramane behar izan dute bat baino gehiago. Auzotarrak kalera irten berri dira erasoak salatzeke. Erasogileak ijitoak dira.

Ijito elkarteek ere eraso hauen aurka hitz egin dute, jarrera eta jokabide horiek ijito legeetatik at daudela argi eta garbi esanez.

Bilbo Zaharreko kasuan, ijito ugari dago eta urte askotakoa gainera. Ez dago elkarbizitza arazorik. Bizilagunek argi diote, badakitela oso pertsona jakinak direla erasogileak eta ez dute arrazakeriaz erantzun nahi. Baina komunikabide askoren mezu okerrak jende askoren amorrua pizten du, erasotzaileekiko ez ezik, ijito komunitate osoarekiko.

Sestaon ere ijito asko bizi da. Garai batean langileek utzi zituen etxebizitza hondatueta bizi dira horietako asko eta furgonetetan beste batzuk. Azken hilabeteetan bizilagunak behin baino gehiagotan irten dira kalera familia horietako hainbatek sortzen dituzten arazoak salatzeke. Bizilagunen esanetan, eraso, lapurreta, txikizio eta intimidazio ekintzak egiten dituzte ijitoek. Udalari esku hartzeko eskatu eta honek agindu du familia horietako asko, hamabi behintzat bai, herritik kanporatzeko asmoa.

ijito batzuri alokatu zien bere etxebizitza. 30 lagun sartu ziren etxe berean, bizilagunei bizitzetza ezinezko eginez. Bizilagunek salatu dute uholdeak eta txikizioak eragin dituztela eta mehatxatu egin dituztela behin baino gehiagotan. Azkenean epaile batek hartu behar izan

zuen erabakia iragan abuztuan. Ijitoak etxetik bota dituzte eta bizilagunengandik aldenduta egoteko agindu die epaileak.

Gatazkak irakurketa desberdinak izan ditza-keen arren, kasu honek agerian uzten du etxebizitza arazoa norainokoa den eta arazo horretaz nola baliatu daitezkeen beste interes batzuk dituztenak.

Hezkuntza helburu

Etxebizitzarekin batera, gazteen hezkuntza da ijito elkarteak gehien kezkatzen dituen auzia.

Batetik, eskoletan haur ijitoak baztertuta sentitzen dira. Titok dioenez, "haurtzaindegitik hasi eta adin batera arte, haur denak adiskide izaten dira. Adin batetik aurrera, ordea, *payo* eta ijitoen artean bereizketa egoten da eta ijitoak baztertu egiten dituzte. Haurrena ez da errua. Errua, haur horiei ijitoak gaiztoak direla buruan sartu dietenena da".

Bartolome Jimenezi lotsagarriak iruditzen

Bilbo Zaharrean "Joni" eta bere lagunek hilabeteak daramatzate lapurretak egiten eta bizilagunak jipoitzen. Irudian auzotarrek eginiko manifestazioa. Ijito elkarteak ere taldearen erasoaren aurka daude, jarrera eta jokabide horiek ijito legeetatik kanpo daudela diote.

zaizkio hainbat eskoletan ijitoak ez onartzeko eskatuz egiten diren manifestaldiak, edota ijitoak matrikulatuta daudelako euren haurrak eskolatik ateratzen dituzten gurasoen jarrera. "Gizartearen ghiengoak gure komunitateari aitortzen dizkion aukera, berme eta eskubi-

Europako Batasunean Ekialdeko

herrialdeak sartu direnetik, ijito

kopurua asko igo da. Zazpi milioi

dira orain Batasunean,

gutxiengo etnikorik handiena da

deen inguruan asko esaten dute jarrera horiek".

Eta eskola ezinbestekoa da ijito herriak aurrera egin dezan. Orain urte batzuk, familiei presio handia egin ondoren lortzen zen haurrak, kasu askotan hamar urte bete ondoren, eskolara sartzea. Gaur egun, txikitatik eta familia behartu gabe joaten dira, baina hori ez da aski. Eskola-porrot maila oso altua da. Inicitiava Gitana elkarteko Titoren esanetan "motibazioa ezinbestekoa da eta hori da falta zaiena. Ahalegin handia egin beharrean gara gazteak ikastera motibatze, ijito herriaren etorkizuna hortik etorriko baita".

Goi mailako ikasketak egitera oso ijito gutxi iristen dira eta horrek gero izaten dituzten lan aukeretan zuzenean eragiten du.

Hezkuntza sistemari ere egozten diote neurri batean ardura: "Ijito gazte batek gizartearen gehiengoan bere kulturaren erreferentziarik aurkitzen ez badu eta ez badu posible ikusten bere izaera mantenduz garatzea, bere komunitatean babesten da eta ez du aurrera egiten", onartzen du Bartolome Jimenezek.

Zentzu horretan azken urteetan eman dira hainbat urrats, Eusko Jaurlaritzako eta Nafarroako Gobernuko Hezkuntza sailekin hainbat proiektu garatuz, batez ere, irakasleek ijitoen kultura ezagutu dezaten. Elkarrekin, ordea, beharrezko ikusten dute ekimen eta proiektu gehiago aurrera eramatea.

Administrazioaren konpromisoa

Aldaketa prozesu honetan guztian, urrats handia eman da azken urtebetean. Gerorako oinarriak ezarriko dituen urratsa, gainera. Eusko Jaurlaritzako Etxebizitza eta Gizarte Gaietarako sailak bultzatuta, Ijito Herriaren Erabateko Sustapenerako eta Partaidetza Sozialerako Euskal Kontseilua osatu da. Jaurlaritzako zazpi sail, Araba, Bizkaia eta Gipuzkoako foru aldundiak, udalak, ijito elkarte guztiak eta ijitoekin lan egiten duten elkarrekin daude kontseilu honetan.

Xabier Zipitria, Etxebizitza eta Gizarte Gaietarako saileko aholkulariaren esanetan, administrazioak egiten dituen hainbat gauza eta eskaintzen dituen hainbat zerbitzu ez dira ijitoengana

Eskuineko irudian Getxoko Tangora etxea ikus dezakegu eta bertako bizilagunetako bat.

ALBERTO VENTURA

Ane Monna Oskola eta Karramarroi antzerki musikala!

ZENBAT GARA ELKARTEAN ETA ZURE DENDAN SALGAI !!!

eta dantzalamiak

kontratazioa:
San Vicente kalea, 2
48001 bilbo
tel: 94 423 75 91
www.zenbatgara.org

DVD berria salgai

Plan aitzindaria

Eusko Jaurlaritzak onartu berri duen Ijito Herriaren Erabateko Sustapenerako eta Partaidetza Sozialerako Euskal Plana, aitzindaria da Espainian. Aitzindaria, Angel Elias etxebizitza eta gizarte gaietarako sailburuordeak esan digunez, "lehen aldia delako eurak protagonista eta egile izanda sortzen dena. Nahiz eta erakunde desberdinek parte hartu, eurek egitea nahi izan dugu, euren plana senti dezaten".

Ijitoek ere badakite aitzindari direla eta horrexegatik nahi dute gauzak ondo egitea. "Ez dugu boterean dagoen gobernuaren tresna politiko bihurtzea nahi. Dauden arazoei erantzun onak eta azkarrek ematea beharrezkoa da eta horretarako ezinbestekoa da borondate politikoa", dio Jimenezek.

Estatu mailako ijitoekin harremana badute hemengo elkarteek. Eta denak hemengoari begira omen daude. Titoren esanetan, "hemengo erakundeek lana ongi egiten ez badute, estatu mailan jakingo da zer egin duten. Hobe dute emandako hitza betetzea, bestela oso ona izan zitekeen ekimena, eta beste toki batzutarako eredu izan zitekeena, pikutara bidaliko dute".

Inguruan aitzindaria izan arren, ondorengo hilabeteetan beste esparru batzuetatik plan gehiago iristea ez litzateke harritzekoa izango. Europako Batasunean Ekialdeko herrialdeak sartu direnetik, ijito kopurua asko igo da. Zazpi milioi ijito dira orain Batasunean, gutxiengo etnikorik handiena. Horrek, erakunde komunitarioak neurri politiko zehatzak hartzera behartuko ditu. Ez da gainera nahikoa izango, enplegu, etxebizitza edo hezkuntza alorrak ukituko dituzten neurri sozialekin. Euren berezitasun kulturalak bermatu eta bultzatzeko erabakiak hartu beharko dira.

iristen. "Agian administrazioak oso orokorrean egiten dituelako deialdiak eta urruti sentitzen dutenei, paper artean ibiltzeko ohitura gutxien dutenei ez zaizkie iristen", dio Zipitriak. Irsten ez diren bitarteko horiek istaraztea, ijitoen kultura gizarteaz ezagutaraztea eta ijitoen aurkako bazterketarekin amaitzea dira kontseilu honen helburuak. Azken helburua, ijitoen bizi kalitatea hobetzea da baina baita gizartearen euren kulturarekin aberas daitekeela ohartaraztea ere.

Lehen hilabeteetan hainbat batzorde sortu dira, lanean jardun dute eta lehen emaitza eman du jada kontseiluak: Ijito Herriaren Sustapenerako eta Partaidetza Sozialerako Euskal Plana.

Plan honetan ijito herriak bizi duen egoeraren diagnostiko bat biltzen da, ijitoek eurek egindakoa. Hortik abiatuta, lan ildo zehatzak planteatzen dira.

Ijitoei buruzko estereotipo eta aurreiritziak zalantzan jartzeko, esaterako, sentsibilizazio kanpainak egingo dira ondorengo urteetan. Komunikabideei ere eskatuko zaie euren mezuetan kontu handiagoa izateko, mezu horietako askok kalte egiten omen dutelako.

Hezkuntzaren alorrean, ijito haur eta gazteen eskolatzeari hobetzeko plan bat diseinatuko da eta kurrikuluma berrikusiz, ijito herriari buruzko aipamenak gaineratuko dira.

Etxebizitzari dagokionez, ijitoei etxebizitza eskuratzea eragozten dieten arazoak aztertuko dira eta hortik aurrera, gizarte osoaren esku dauden laguntzen informazioa euren artean hedatuko dute. Txabola edo baldintza txarreko etxebizitzetan bizi direnek beste bizileku batzuk hartzeko programak ere egin nahi dira.

Osasun prestazioen esparruan, berriz, programa eta zerbitzuen egokitzapena egingo da, aprobetxamendua ahalik eta handiena izan dadin.

Aurreikusita dauden neurri zehatzetako batzuk besterik ez dira. Nola eta nork lan egin behar duen zehazten du planak eta epeak ere jartzen dira. Xabier Zipitriaren iritziz, "lehendik hasita dagoen aldaketa prozesu bat bultzatu eta indartu egingo du planak".

Ijito elkarteak ere gustura daude, orokorrean, bai Kontseiluarekin, bai planarekin.

Bartolome Jimenezek ustez, "iritsi da garaia ijitoen arazoak gizarte gaietarako sailetik soilik jorratu ez daitezen. Neurri politiko irmoak behar dira. Ekimen honetan itxaropen handia dugu, baina dena ongi joan dadin beharrezkoa da parte hartzen duten sail eta erakunde guztiek

ARGAZKI PRESS/ JUANAN RUIZ

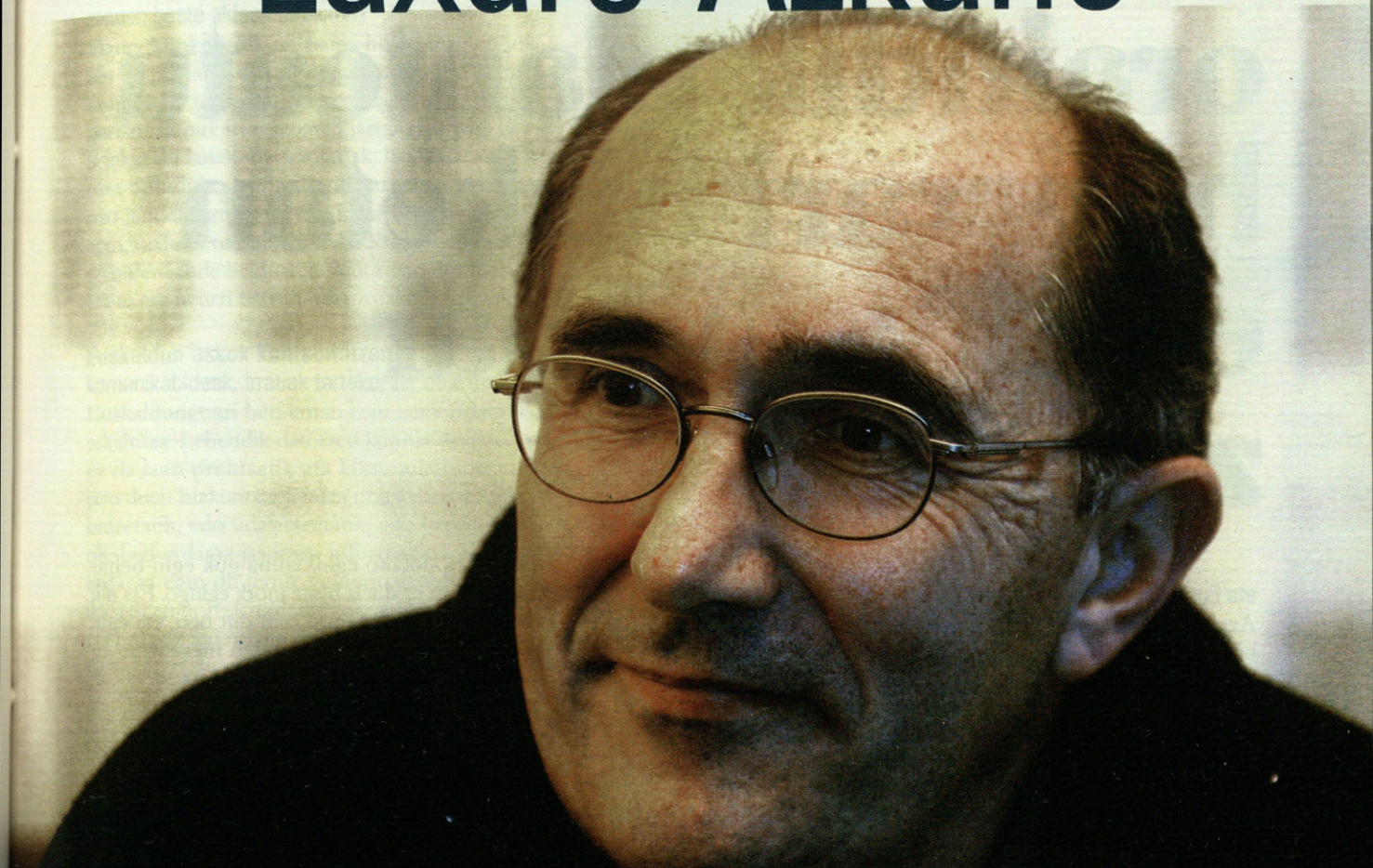
Etxebizitza duin batean sartzea inorentzat erraza ez bada, ijitoentzat zailagoa da. Inork ez die ijitoei etxerik alokatu nahi. Irudian, Gasteizen egindako agerraldia etxebizitza duina eskatuz.

euren ardurak betetzea".

Tito eszeptikoago ageri da. "Okerrik ez du ekarriko eta saiaturako gara denon artean egoera hobetzen. Baina ez gara Gobernuaren zerbitzura egongo eta uneren batean ados ez bagaude, alde egingo dugu".

Jaurlaritzak gustura ikusten ditu, oro har, ijito elkarteak. Dena den, Angel Elias etxebizitza eta gizarte gaietarako sailburuordeak ulertzen du "zalantzak izatea, orain arte ez dutelako ordezkari izan administrazioan eta normala da mesfidati egotea". ■

Laxaro Azkune

Lasaia da Laxaro. Haurtzaroa, etxean, apaiz artean pasa zuen. Mutikotan, eskolan, moja artean ibili zen. Eta gaztaroan, seminarioan, fraideak han eta fraideak hemen. Baina lasai Laxaro. Hila-beteak etxetik kanpora, baina besteek egiten omen zuten negar. Berari lehenengo loa seminariotik ateratzeko erabakiak kendu zion. Handik atera, eta euskararen inguruetan aurkitu zuen zerua. Ikastoletan, irratan, eta bertsolariei gaiak jartzen. Irratiko lana bukatu berritan, guk jarri dizkiogu gaiak. Bai lasai asko erantzun ere Laxarok.

Ahozkotasunean katedradun

Frankismo gorrian jaioa inguru euskaldun-euskaldunean, zer giro jaso zenuen etxean?

Gauza kurioso samarra da. Gure familian, baserrikoak izan, eta amonak ez zekien euskara besterik, amak ere ez daki. Baina gure aurrekoetan, gurasoetan, ez da izan abertzale tradizioirik. Oso erlijiosoak ziren. Oinatzera etortzen ziren apaizak gure etxean erretiratzen ziren, han egiten zituzten otorduak, eta apaizak beti izan dira oso

AMETS

ARZALLUS

Argazkiak: Dani Blanco

etxeko gurean. Nik ere mutil koskorretan esaten omen nuen apaiza izan behar nuela. Beraz, gure etxeko jokabide politikoak apaizen aholkuei esker hartzen ziren. Horrela, aita, osaba-eta, Francorekin gerran ibilitakoak dira. Baina nik ez diot aitari sekula gerrako konturik entzun. Hori itxitako ate bat izan da beretzat.

Giro horretan hazita nola lerratu zinen euskararen

«Hezkuntzak ez du oraindik planteatu haurrari hizketan erakutsi behar zaionik»

eta Euskal Herriaren aldeko mugimendura?

Azpeitiko Maristetan ibili eta gero seminariora bidean jarri ninduten, mojen ikastetxe batean, Donostiako Mira Kontxa Pasealekuan. Erdara hutsean irakasten ziguten, guk ez genekien tutik ere, eta lehendabiziko kolpea ezagutzen ez genuen hizkuntza arrotzean ikasi beharra izan zen. Egurra ematen ziguten ez genekielako. Horrela familia abertzalekoak ziren edo nola-bait euskararen aldeko jarrera genuenak elkartzen joan ginen, eta hamar hamabi urte bitarteko euskararen aldeko taldea osatu genuen. Lagunarte bat sortu zen handik, eta seminarioan ere segitu zuen horrek. Babes modukoa ere bazen, euskaldunak ez zirenengandik marjinezioa bizi genuelako, "baserritarak", "kaxeroak" esaten ziguten. Hizkuntzaren eta herriaren aldeko jarreraren talde hori izan zen niretzat lehendabiziko pausoa. Adibidez, Francoren irudia zapalduta opari ematen genion elkarri. Horiek gure etxean ez ziren ongi ikusiak.

Seminarioa uztea ere ez zen ongi ikusia izango, baina zu handik atera eta maisutza ikasten hasi zinen. Apaiz izateko ametsa irakasle izatekoarekin aldatu zitzaizun?

Egia esan nik ez nuen irakasle izateko bokaziorik. Baina guri beti irakatsi izan digutena da gure

Nortasun agiria

1950eko martxoaren 26an jaio zen Oinatzan, Azpeitian. Zortzi urte arte Oinatzeko eskolan ibili zen, eta handik Maristetara pasa Azpeitira. Gero seminariorako bidea hartu zuen, eta Donostian egin zituen hemezortzi urtera arteko ikasketak. Apaiz izateko bidea utzi eta majisteritzan sartu zen. Tarteetan Afrikan soldadutza eginagatik ere, bukatu zuen majisteritza, eta 1975ean hasi zen Azpeitiko Karmelo Etxegarai ikastolan irakasle. 1983an maisutza utzi eta Loiolako Herri Irratira eraman zuen kasualitateak. Han egin ditu ordutik honako urte guztiak herri kirolen, baserriaren, euskararen eta euskal kulturaren inguruko gaiak jorratzen. Irratian izan diren aldaketak medio, mikrofono aurreko lana utzi eta Jesusen Lagundiarentzat itzulpen lanak egiten hasi berri da. Bertso saio askotan gai jartzaile izateaz gain, Azpeitiko Uztarria koordinadorako zuzendari ere bada.

mundu honetako eginkizuna guk egin behar dugula, hori ez duela beste inork egingo. Eta nik hori positiboki baloratu izan dut beti, eta egin behar duen hori bere buruaren mesedetan ez ezik besteen mesedetan egiten badu askoz onura gehiago ematen dizkio bai norberari, eta bai gizarteari. Filosofia hori oso barneratua izan dut, eta horrek gidatu nau gero ere. Bide horretatik hasi nintzen maisutza ikasten, nire eginkizuna horretan ikusirik. Nahiz eta maisutza orohar oso irakasle talde eskasa izan genuen, esko-

laz aparte gau eskolak egiten genituen eta han ikasi genuen. Guk ekartzen genituen irakasleak, Xalbador Garmendia, Andu Lertxundi, Ibon Sarasola, Federico Zabala... Historia, literatura, euskara bera, maila horretan prestatzen ginen iluntzero.

Gero irakaskuntza utzi eta irrattira. Hogeita bat urte pasa dituzu Loiolako Herri Irratian. Audientziak zenbat kezkatu zaitu?

Ez didate inoiz exijitu izan. Nire irratsaioak ez dira ordu aldetik audientziarik gehiena izateko modukoak izan. Begiratu bai, eta baita erreferentzian beste medio batzuekin alderatu ere, baina audientziek zeukaten presio hori gabe egin izan dut nik lana. Badakit irratsaio batzuek

horren presioa gehiago dutela. Batez ere diren programak direlako eta dauden orduan daudelako.

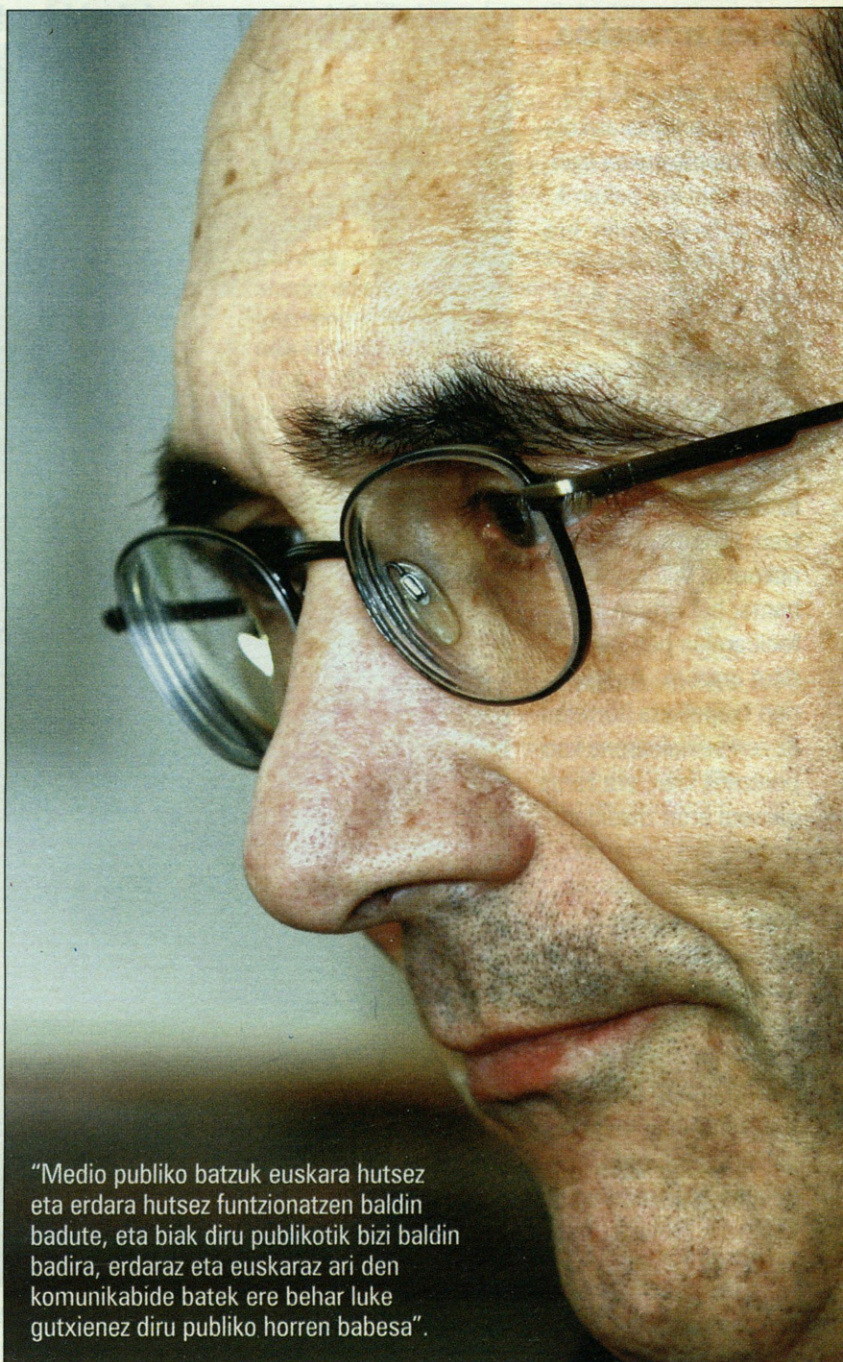
Irratian hitz egitean norbait konkretua ikusten al zenuen beste aldean entzuten?

Figura konkreturik ez, baina hori zehazten joaten da pixkana, egiten duzun lan horrek oihartzuna non izaten duenaren arabera. Izan dira pertsonak nire irratsaioaren jarraitzaile izan direla jakin dudanak. Bai kantariak, bai idazleak, kultura munduko jendea, jende arrunta... Badakit oso jende gazteak ez dizkidala aipamen horiek egin, orduan nik euskal mundu horretan mugitzen den jende helduaren figura izan dut buruan, eta ni ere neurri batean horri zuzendu natzaio.

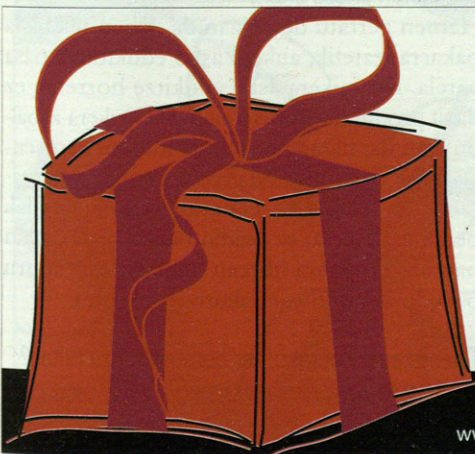
Euskaldun askok kontsumitzen ditu erdarazko komunikabideak, irratia tarteko, zer dela eta?

Euskaldungoari beti eman izan zaio erdarazko eskaintza. Lehendik datorren kontua da, euskara ez da izan prentsatik eta komunikabideetatik jaso duen hizkuntza. Jendea ohitu da komunikabideetatik, edo udaletxeetatik, edo berdin elizatik, beti erdaraz jasotzen informazioa. Ikasi ere erdaraz egin du jende gehientsuenak, erdaraz ikasi duen horrek, erdaraz entzuten duen horrek, eta erdaraz irakurtzen duen horrek, askoz erosoago egiten du erdara. Azpeitian orain ari gara, *Uztarrria* eta *Hitzarekin*, ea jendea euskal letren-ganako fobia hori kentzen diogun. Pixkanaka badirudi ohitura hartzen ari direla. Baina arazoa da estatu mailako komunikabideek indar gehiago dutela, bitarteko gehiago, eta informazio mailan ematen duten ugaritasuna eta aberastasuna euskara hutsean ari denarena baino handiagoa dela. Orduan egoismo ikuspegitik entretenimendu hutsari begiratzen bazaio, eta ez baldin bada-go halako militantziarik, gerta liteke euskarazko irratia baino atseginago izatea erdarazko beste irratia bat, edo irratsaio bat, eta jendeak horiek entzutea, normala den bezala.

Horren soluzio bezala jarri izan dira hedabide elebidunak. Loiolako Herri Irratia irratia elebiduna da.

"Medio publiko batzuk euskara hutsez eta erdara hutsez funtzionatzen baldin badute, eta biak diru publikotik bizi baldin badira, erdaraz eta euskaraz ari den komunikabide batek ere behar luke gutxienez diru publiko horren babes".

ARGIA_k zure harpidetza saritzen du:

Datorren astean, ARGIA Katalogoan, nekazal etxe ederrenetan 5 egonaldiren zozketan parte hartzeko txartela aurkituko duzu. Adi egon.

informazioa, analisia eta entretenimendua

www.argia.com • 943 37 15 45 • harpide@argia.com

ARGIA

Lehen zuzeneko

"Irratian sartu eta nire lehen zuzeneko aizkolari txapelketakoa izan zen. Behin ere bakarrik joan gabe nongoen. Irratian esplikatu zidaten nola erabili behar ziren tresnak, konexioak nola egin behar ziren, non zeuden eta hori dena. Hara joan, konexioak egin, martxan jarri, eta ez zela seinalerik sartzen. Egia esan, ni zuzenekoetan ibili naizen hamar bat urtean Telefonicarekin beti izan ditut arazoak. Aizkolari txapelketa horretan ez zen seinalearena konpontzerik izan, eta zerua gainera erori zitzaidan. Orduan aizkolari txapelketa nagusi bateko finala eman gabe uztea... gainera babesleak zituena... Otu zitzaidan Tolosako zezen plazatik irten eta telefono kabina batera joatea. Halaxe eman nuen txapelketa hura, ordu laurdenetik ordu laurdenera kabinatik kronika emanetz".

Komunikabide elebidunak zer egiten du erdaldu-na euskarara hurbildu, ala euskalduna erdaraz kontsumitzera jarri?

Hori ez dakit garbi, baina hedabide elebidun bat kolpetik hastea euskarazko tartea gortzen eta euskaraz funtzionatzen ez da erraza. Errentagarri izateko diru publikoaren babesa beharko luke. Eta gaur egunean laguntza publikoak programa jakin batzuentzat bakarrik daude. Irratiak euskaraz egiten duena egiteagatik ez dauka laguntza publikorik, hizkuntza politikatik ez dator dirurik. Soil-soilik euskara hutsean ari direnentzat. Nik injustizia ikusten dut hor. Medio publiko batzuk euskara hutsez eta erdara hutsez funtzionatzen baldin badute eta biak diru publikotik bizi baldin badira, euskaraz eta erdaraz ari den komunikabide batek ere behar luke gutxienez diru

publiko horren babesa. Ez dakit zer tamainatan baina daukana baino gehiago. Bestela, enpresa ikuspegitik begiratuta, ikusten bada euskaraz egin eta galerak datoze-la, normala da erdarari leku gehiago egitea. Badakit garai batean Herri Irratiak diru gehiago jasotzen zuela. Baina gu sartu berritan eskumena Diputazioetik Jaurlaritzara pasa zen eta Jaurlaritzak ez zituen bere egin. Gainera norbaitek halako intentzio gaiztoz esan zuen "Herri Irratiak euskararen aldeko borroka horretan lortuta daukan izenarekin, laguntzarik ez emanda ere ez dio euskararen presentziari uko egingo". Baina hori oso epe motzeko apustua da, gerora ikusi da Herri Irratiak euskara mailan aurretik egin zituen urrats horietan ez duela aurrera egin ez duelako izan horretan lagunduko dion diru publikorik. Bien bitartean estatuko irrati saldo hori guztia hor dago erdara hutsez arro ari dena eta inolako ondoriorik gabe, inolako betebeharririk gabe.

Zu irratian sartu zinen

garaisuan atera ziren Euskal Telebista eta Euskadi Irratia. Orduan amesten zenituen bezalakok ikusten dituzu orain?

Hemen gertatu dena izan da, lehen telebista bakarra izatetik, aukera asko edukitzera pasa garela. Eta aukera asko edukitze horretan ez dakit produktua hobetu egin den, aukera zabaldu egin da, baina produktua hobetu den sentsaziorik ez daukat. Ni gero eta gutxiago tentatzen nau telebistak, eta esango nuke irratiak berak ere baietz, ez baldin badira gauza jakin batzuk. Denbora librean nahiago dut liburu bat edo aldizkari bat irakurtzen jardutea.

Telebistan esaterako, zer botatzen duzu faltan?

Ordu normalagoetan ikusiko nituzke era guztietako tertuliak, edo erreportajeak. Baina nik behar dudanean ez dago, eta baldin badago

goizeko ordu bietan. Ikusten denez, jendeak beste zerbait eskatzen du.

la ahaztua dago komunikabideen alderdi hezitzailea?

Garai batean garbi zegoen komunikabideek egin behar zutena eginkizun hezitzailea zela. Nik uste hori frankismo ondorenean nabarmenago izan zela batzuen aldetik. Gaur egunean komunikabideetan iruditzen zait produktibitatea edo programa batek zenbaterainoko audientzia eta dirua ematen duenaren baitako politika dela nagusi. Heziketarena ez dakit zenbatgarren postuan dagoen. Eta esango nuke, publiko zein pribatu, biei eskatu behar zaiela betebeharrak. Komunikabide pribatu batek ere, lizentzia ematen zaien momentutik, minimo batzuk bete egin behar ditu. Hemen edozer gauzak ezin du balio. Alderdi batzuetan oso zorrotzak baikara, baina beste batzuetan ikaragarri eskuzabalak.

Zure bidera itzuliz, nola gogoratzen duzu Loiolako Irratian azken agurra bota eta etxera itzuli zinekoea?

Lasaitasun puntu batekin gelditu nintzen. Erabaki hori gertatu aurretik, hori etor zitekeela banekien, eta etorri zenean ez nintzen gehiegi izutu. Gainera niretzat tentagarri izan zitekeen beste lanpostu bat eskaintzen zidaten, eta alde horretatik lasaitasunez. Bestetik etapa bat bukatu denaren sentsazioarekin. Badakit ikastolatik irratira pasa nintzenean pertsona batzuk min hartu zutela, eta orain ere konturatu naiz irratia utzi eta beste lanera pasa naizelako batzuk min hartu dutela, eta haserre hori erakutsi ere egin dute. Baina horrelakoak dira bizitzaren gorabeherak.

Orain ahoz aho dabil euskara jatorra, zuzena, eta egokiaren gaia. Zuk zein hobetsi izan duzu?

Nire ahalegina beti izan da euskaraz ahal dudarik eta ondoen hitz egitea. Eta ondo hitz egiteak esan nahi du okerrik gabe hitz

Herri kirolak galtzeaz

"Herri honetako kulturako ezaugarri asko desagertzen doazen bezala, herri kirolak ere nik ikusten ditut pixkanaka-pixkanaka, ez dakit zenbat denboran, baina desagertzen. Momentu honetan herri kirolak, bai harri jasotzea, bai sokatira, eta bai aizkora eta txinga eta horrelako kirolak mantentzen dira batzuen zaletasunagatik, txapelketak antolatzen direlako, txapelketetarako gutxi edo gehiago batzuk prestatzen direlako, eta diru apurra dagoen bitartean bakarren batzuk egongo dira kirol horietan ibiliko direnak. Baina ez garai batean zegoen prestaketarako gogoarekin, eta apustua egin orduko eramaten zuten jende pila horren inguruan. Kirol apustu giro hori ez da berriz ezagutuko".

egitea batetik, baina bestetik hizkuntza hori hizkuntza erosoa izatea, atsegina, ulergarria. Ez ibiltzea beti hogeituroko hitzen bila, eta inori erakutsi beharrez nik euskara asko dakidala, baizik eta nik esaten dudana hori jendeak atsegintasunez eta gozo entzutea, zailtasunik gabe, gustura.

Irakasle, irrati esatari, bertsotan gai jartzaile, ahozko adierazpenean katedraduna zara. Gaurko gazteengan alderdi horretatik dagoen miseria nola konpon liteke?

Hor denen ahalegina beharko da. Hezkuntzak zer egin asko dauka. Nik uste hezkuntzak ez duela oraindik planteatu haurrari hizketan erakutsi behar zaionik. Ez dut uste inon dagoenik curriculumik edo ezer prestatua —orain Joxerra Gartzia, Andoni Egaña eta Kike Amonarriek egin dutena ez bada— hitz egitea bera lantzeko. Hitz egitea hain gauza garrantzitsua izan pertsonaren bizitzan eta eskolak zeinen garrantzia gutxi eman dion horri! Gure garaian azterketa ahozkoak pasatzen genituen idatzizkoek gainera. Eta talde lanak egin eta gero jende aurrean aurkeztu beharra ere izaten zen, nahiz eta niri ez zitzaidan batere gustatzen. Gaur egun, berriz, hizketarako gaitasuna zeinek dauka? Jendearen aurrean ibiltzera derrigortuta dagoenak. Izan irakasleak, izan bertsolariak, edo politikoak. Hortik aparte jendearen aurrean hitz egiteko ohiturarik ez duenak ez baldin baditu bere tresna horiek lantzen, eta inon erabiltzen, ez du aurreratu eta aberastuko bere burua. Ez du jakingo diskurtso bat nola antolatu behar duen.

Zuen garaian Azpeitiko kalea ere ez zen unibertsitate txarra izango ahozkotatua lantzeko, ezta?

Nik haurtzaroko bertsolaritzari buruzko irudia daukat gogoan. Guretzat bertsoa lagunartean elkar probatzeko modua izaten zen, borrokan egitea bezala, edo pilotan jokatzeko.

K A L I T A T E A

Produkturik onenak, MultiOpticasen

Aukerarik zabalena, betaurreko graduatu, ukipen-lente, audiofono eta eguzkitako betaurrekoetan.

ZINKUNEGI
MULTIOPTICAS
ZERBITZU OPTIKOETAN 1a
Hernani, 4 · DONOSTIA

bezala. Batek igual harri jasotzen izango zuen abildadea, besteak aizkoran, besteak korrika, eta besteak bertsoan. Eta hizketan abila zenak prestigioa zeukan lagunartean. Hemen zirian adarra jotzea, bestea jokoaz kanpo harrapatzea, bi zentzutan hitz egitea, besteak esanari buelta ematea, oso ohiko jolasa izan da. Eta gero eta gutxiago dago gaur eguneko gazteen artean.

Oraintxe atera du Eusko Jaurlaritzak Kulturaren Euskal Plana. Eztabaida piztu da euskal kultura euskaraz haratagoko kultura ere badela esaten delako. Zer diozu?

Aspaldiko eztabaida da hori. Nik dudarik ez dut egiten Euskal Herrian egiten den kultura Euskal Herrian egindakoa izango dela, baina euskal kultura esaten dudanean nik nire ulermeneari behintzat euskarazkoa ulertzen dut. Bestela hizkuntzak traizionatzera goaz, hitz berriak asmatzen joan beharko dugu. Euskal kultura euskaraz egiten den kultura behintzat bada, eta horrek behar luke babes eta bultzada. Euskal kulturaren izenean euskarazkoa ez denari ematen baldin bazaio horri hainbeste edo gehiago ez dakit euskal kultura ari ote garen indartzen, edo beste zerbait ari ote garen indartzen.

Eta euskal kultura, bertsoa, herri kirolak, erdal-dunengana hurbiltzen asmatu al dugu?

Nik uste erdal munduak beti izan duela Euskal Herrian produzitzen denarekiko halako interes falta. "Nik ulertzen dudana ez da, eta ez zait interesatzen". Interes falta horrek eraman du mundu horretaz ezer ez jakitera. Gerta liteke niri erdal munduko beste gauza batzuekin gauza bera gertatzea ere. Dena den hemen bertan jaiotako jendeak izan du joera euskal berezitasun horiek guztiak zokoratzeko. Hizkuntza baztertzen joan den bezala, hizkuntzarekin batera zeuden kultur identitate guztiak joan dira baztertzen. Bai kirolarenak, eta bai beste hainbat usadio.

Gai jartzaile ere bazaren aldetik, saio batean gai jartzaileak zenbateraino izan behar du inprobisatzaile?

Nik uste hori saioan ezinbestekoa dela. Nahiz eta gidoia egin, gidoi horren nondik norakoak aldatu behar izaten dira batzuetan, eta aldatzea komeni izaten da gainera. Horretarako bertsolariaren eta gai jartzailearen arteko komunikazio elkarlana funtsezkoa da.

Azken txapelketan Euskal Herriko gatazkari buruzko gaietan bi aldeetako paperak jarri ziren, bai presoen senidearena, bai ETak hildako baten senidearena. Zer bilatzen zen? Zer aurkitu da?

Gure garaia baino lehenago, frankismo ondorenean, gai batzuk propio jartzera jo zen ber-

Ikusi dizut

"Euskarak asko galdu du baserri mundutik industria eremura jaitsi denean. Industria eremua erdalduna etorri zen, orduan txoko asko gelditu dira euskarak bereganatu gabe. Eta dekadentzia hori nik nire belaunaldian ere bizi izan dut. Adibidez, nik mutil gaztetan entzun nuen lehendabiziko aldiz 'ikusi dizut' esaten, edo 'kalean ikusi diat'. Hori niretzat ikaragarri arraroa zen. Orain normala da ia. Eta fenomeno berria da hitanoa nahastea. Hitanoan mutilei bezala hitz egiten diete gaur eguneko mutilek neskei, neskek elkarri... Eta hori, dakitenek ere halaxe egiten dute, besteek halaxe egiten dutelako. Gauza hori bera gertatu zen 'ikusi dizut' esaldiarekin. Hori ondo nola esan behar zen bazekitenek ere lagunartean ez nabarmentzeagatik halaxe esaten zuten".

tsolariek horretaz hitz egin zezaten. Momentua zen gauzak esateko, eta bertsolari batzuk problemak ere izan zituzten esan zituztenengatik. Geroago askatasun gehiago etorri zenean, gai horietaz gehitxo kantatzera ere heldu zen. Gu izan ginen gero, nolabait, 1986tik aurrerako txapelketa batzuetan gai politikoen kontua konprometitua ere izan zitekeela esan genuenak. Badakit horri buruz egon direla jokabide ezberdinak, horren kritikak ere eduki ditugu, eta azkeneko txapelketan gai horietan ere bertsolariak busti egin behar zutela eskatzen zen. Hausnarketetan esandako gauzak ziren, eta gaiak jartzera joan ginen, bi diskurtsoak egon zitezten. Imaginatu izan dugu entzuleak baduela heldutasun puntu bat nahiz eta batek zerbait esan Ertzaintzaren alde, edo kontra, ez dela nahi eta nahi ez berak pentsatzen duena esaten ari, baizik eta papera interpretatzen ari dela. Hori hala pentsatu arren, konturatu ginen txapelketan, Egañak txistu batzuk entzun zituela. Jendea ez zen momentu hartan ertzain baten ama entzuten ari, baizik eta Andoni Egaña ari zen esaten berak entzun nahi ez zituenak. Ez dakit gizartean sekula emango den pauso hori, eta badakit jende aurrean kantatu behar duenarentzat arriskutsua ere badela. Beraz horren aurrean berriz ere txapelketara begira hausnarketa egin beharko da.

Bitzta guztia euskararen aldeko lanean eman duenari, zer datorkio burura euskara hiltzera kondenatua dagoela entzuten duenean?

1800. urtean Humboldtnek esan omen zuen: "Ehun urte barru ez da euskararik izango." Ehun urte barru segitu zuen, berrehun urte barru segitzen du, eta nik pentsatzen dut, Txirritarena bezala, beste laurogei urtean ere izango dela. ■

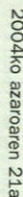
Bertsoa

DOINUA:
LAGUNDURIKAN DANOI

Despedida bat egin
dik esatariak,
hortara eramanda
norbaiten argiak?
Nahiz eta motibatu
erronka berriak,
mundu beretsukoak
izanik gu biak,
mikroa itzaltzean
pena hartu diat.

Aitor Mendiluze

KALITATEKO BENTA

Kike Intxansti

KALITATE ARLOKO ARDURADUNA LANBIDE HEZIKETAKO EUSKAL AGENTZIAN

Kalitatea, ondo egitearen eskola

Urriaren 24ko aleko "Luparekin" iritzi leihoan Elixabete Garmendiaren kritikei erantzun nahi nioke ondoko lerroetan.

Bere jaiotetxeko oheak laurogei urtetik gora dituela dio Elik. Egilea ondo egitearen eskolakoa izango zen, zalantzarik gabe, Aizkorri peko tunelaren zulatze lanak zuzendu zituen ingeniaria bezala.

Laurogei urte igaro dira ordea. Orain inor gutxik erosi nahi du mende osoa iraungo dion oherik. Ikusi bestela IKEA enpresak izan duen arrakasta. Garai hartan egilea ezaguna zen, Osaba Guillermo ebanista. Egun ez dakigu zein den erosi berri dugun altzariaren egilea. Egile eta hartzailearen harreman zuzen hori galduta da ezinbestean.

Diozunez, lan kontuetan ondo egitearen zentzua oso sartuta eduki duela gure gizarteak, eta gauzak ongi egiteak norberarengandik zerbait jartzea eskatzen duela, baita maitasuna ere. Ados nago horretan, baina nola zehazten dugu "ongi egite" hori egungo gizartearen?

Ez diozu galdera honi erantzuten kalitatea "mozorro berria" izenburuko zure artikuluan, hiru topiko besterik ez dituzu azaltzen. Bat, kalitatea gauzak ongi egitearekin "kontrajarria da", "ez dago modan gauzak ongi egin behar direla sinestea; orain kalitatea da hitz magikoa". Bi, kalitatea "eman" egiten da, "kalitatea partitzeko nazioarteko enpresak daude". Hiru, kalitatea "dokumentuak dira", Lanbide Heziketako ereduak dioenean oinarriturik. Bukatzeko, irakurlea aspertu ez dadin, zure behin betiko konklusioa: kalitatea "burokrazia" da.

Kalitatearen egungo kontzeptua hiru ideia hauekin azaldu ohi da: "ongi" egin, "gero eta hobeto" egin, "egin beharrekoa" egin.

Egin beharrekoa, norbere "egitekoarekin" lotzen dut nik. Gure aldetik galdera hauei erantzuten saiatzen ari gara: Zertarako dago Lanbide Heziketa? Zer lortu behar dugu? Zertarako dago gure ikastetxea? Zer lortu behar du? Zertarako dago nire arlo edo ekipoa? Zer lortu behar du? Zertarako nago ni hemen lanean? Zer lortu behar dut?

Lanbide Heziketaren egitekoa "ikaslearen gaitasun profesionala", "lan insertzioa edo txertatzea", "emaitza akademikoak"... hobetzea dela uste dugu. Egiteko horrek,

lortu nahi diren emaitza, adierazle eta helburuak argitzen laguntzen digu.

Honekin emaitzen kalitateaz ari naiz, zure osabak, bezeroari altzaria gustukoa al zuen galdetuz, erraz neurtzen zuena. Egun go gizarte eta erakundeetan hori ez da hain erraza. Erantzun bestela: Zein da ARGIAren egitekoa? Ez dut uste erraza denik ARGIAko langileria horren inguruan ados jartzea. Horretarako denbora behar da.

Beraz, hobekuntzaren bidean sartu beharra dugu. Zertan hobetu behar du Lanbide Heziketak? Zertan ikastetxeak? Zertan arloak? Zertan nik neuk? Zertan ARGIAk?

Gauzak berdin eginez gero, emaitza berdinak lortuko dira. Soil-soilik egiten duguna hobetu ahal dugu, ez besterik.

Zer hobetu?, erakundea bera mugitzeko behar dena, lan egiteko sistemak eta produktua, klaseak, kurtsoak, irakasteko sistemak, baliabideak, pertsonak, lidergo moduak... Hobekuntzak egoeraren azterketa eskatzen du, eta gure lanaren emaitzak eta errendimendua baloratzea. Nola egin balorazio hori ordea, zein dira lanaren egokitasuna ebaluatzeko adierazle eta modurik egokiak?

Beraz, zein dira ARGIAren hobekuntza beharrak, nola daki ARGIAk lana modu egokian egiten ari dela? Nola jarri ados horretan? Zerk adierazten du -adierazlea- horrela dela?

Hobekuntzaren abiapuntua lana ongi egitea da. Lanbide Heziketak, ikastetxeak, arlo edota nire eki-poa, nik neuk, ongi egiten al dugu gure lana? Zer esan nahi du lana ongi egiteak? Sistema jakin baten arabera egitea, ahalik eta konpartituena dena. Sistema aipatzearekin taldearen ikuspegiaz ari gara, erabakigarria dena gaur egun. Zure osabak, seguruenik, ez zuen sistemaren arazorik izango. Baina "cada maestrillo tiene su librillo" leloak adierazten duenaren guztiz kontrakoa ikuspegia da gaur eguneko.

Ikastetxeetako adibide pare bat. Azterketa bat nork zuzendu, puntuaketa oso desberdina izan daiteke. Ikastalde bati zein irakasle egokitu "gaindituen" kopurua edota ikasi ahal izandakoa oso desberdina izan daiteke. Ikasleari emandako ikas ordu kopurua eskainitakoa baino askoz gutxiago izatea

Gure aldetik galdera

hauei erantzuten

saiatzen ari gara:

Zertarako dago

Lanbide Heziketa?

Zer lortu behar

dugu? Zertarako

dago gure

ikastetxea? Zer

lortu behar du?

Zertarako dago nire

arlo edo ekipoa?

Zer lortu behar du?

Zertarako nago ni

hemen lanean?

Zer lortu behar dut?

suerta daiteke. Arazo horiek ezin dira guztiz ekidin, pertsonekin ari baikara ez torlojoe-kin, baina gutxitu ahal dira, bederen saiatzeari komeni da lana ongi egin nahi badugu.

Gauzak espero bezain ongi ez irteeta normala da, eta ez da inongo dramarik. Baina komeni da sistema bat izatea arazo horiek agerrarazi eta, ahal den neurrian, zuzentzeko. Ez erruak norbaiti botatzeko politika munduan ohi den bezala, baizik eta zergatiak aztertu eta soluziobideak gauzatzeko.

Gauzak ongi egin eta hobetzen hasteko ISO 9001 arauan oinarritzen den kalitate sistema bat ezartzeak "oro har" laguntzen duela Lanbide Heziketan frogatzen ari dela uste dut. Baita EFQM ereduak emaitzen kalitatea zehazten eta hobekuntza bideratzen "oro har" laguntzen duela ere.

Hortik aurrera "estiloak eta mezulariak" daude. Egia da kalitate-sistema egoki bat eraikitzea baino "ziurtagiria" lortzea helburu denean, Arantxa Iturbek *Berrian* dioena maiz gertatzen dela: "Zer da kalitatea? Lan nola egiten duzun kontuan izan gabe, emaitza alde batera utziz, lan nola egin beharko zenukeen dioten paperak betetzea eta gorbatahun bati paperean zer jarri duzun kontatzea". Ados, hori burokrazia da.

Hala ere, ez naiz pasarte horrekin batere identifikatzen, ez hori gertatzen ez delako baizik eta hori delako, hain zuzen ere, ekidin beharrekoa kalitate-prozesu batean sartzen garenean. Berdin zuk edo nik, paper batean ez dugu burokrazia besterik ikusiko paper horrek "zentzurik" ez badu edo ez badiogu ikusten.

Kalitatean ikusten duzun "magia" eta "mozorro" hori jantzitako betaurrekoen arabera dela iruditzen zait eta zure aurreiritzi hori justifikatzeko kritika errazegietan erori zarela

"Guztia da beiraren kolorearen arabera-koa". Ikuspegi burokratikoak duenak ez dut uste burokratikoak ez den kalitate sistema ezarriko duenik. Kalitatean ikusten duzun "magia" eta "mozorro" hori jantzitako betaurrekoen arabera dela iruditzen zait –aldeztatik iritziaren arabera–, eta zure aurreiritzi hori justifikatzeko kritika errazegietan erori zarela. ■

kulturagenda

Azaroaren 15etik 28ra

Ganbara

Urriaren 27tik urtarrilaren 8ra.

Erakusketa. Disidentziak oro.

Postikak eta arte ekinbideak euskal trantsizio politikoan (1972-1982).

Komisarioa: **Fernando Golvano**.

Iruñeako topaketak 1972 - Abangoardiako musika jaialdiak - Enkoari - Veneziako Biennalea - Kulturgintza - Txomin Barullo - Euskadi sloux - Cloc-Kurpil-Panpina ustela - Pott - Kantil - Oh! Euzkadi - Muskaria - Resiste - Destruye...

Erakustaretoa

Azaroaren 11tik otsailaren 2ra.

10:30 - 14:00 | 16:00 - 20:30

Erakusketa. Ahalegina.

Asteartetik larunbata arte.

Komisarioa: **Jose Antonio Alvarez Reyes**.

Talde eta elkarteentzat bisita gidatuak astelehenetik ostiralera.

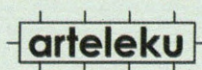
Areto nagusia

Azaroaren 17tik 19ra.

Emmanuel KANTI buruzko jardunaldiak

Azaroaren 23tik 26ra. "Asketopaketak"

Azaroaren 29tik Abenduaren 2ra. Antiqua.

www.arteleku.net

Jardunaldiak: Zertaz hitz egin nahi dugu emakume gazteok?

Antolatzailea:

Plazandreok - Medeak

Azaroak 18. 19:30.

Azaroak 25 eta emakumearen aurkako indarkeria.

Hizlariak:

Ana Txurruka, Iru Iturrioz, Maider Cilveti (Medeak)

Sarrera doan.

Azaroaren 22tik abenduaren 3ra.

Serigrafia lantegia.

Hasteko ikastaroa.

Arduraduna: **Nerea Zapirain**

Ordutegia: 16:00-20:00

Informazio gehiago:

serigrafia@gipuzkoa.net

Fernando Muniozguven

IRAKASLEA

Kalitatea eta euskararen eremu osoa

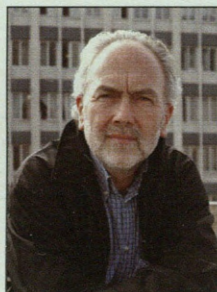
K

alitatearen zuzentasuna, egokitasuna eta jatortasunaren zurrumbiloan bada zer eduki kontuan, batez ere erreferentzia direnen aldetik: komunikabideak, gizarte eragileak eta instituzioak. Direnak direlako sortzaile eta erabiltzaileak, belarriko mina egiten didaten pare bat adibide ekarri nahi ditut gogora, inongo garbiza-lekeria eta kulpabilizatzeko asmo barik.

Alde batetik, *muntaiak, putxerazkoak, lintxamendua* eta gisa horretako berbak gizarteratzen dihardutenei esango nieke errazkeria ez dela egokia. Euskararen erabilera-tradizioari erreparatu nahi ez badiote, imajinazioa, eduki baduten dohaina, erabil dezaten iradoki nahi diet, hain modu arinean Hegoaldeko erdaraz baliatu baino lehen. Bestela, *insumisiónekin* gertatu eta Dionisio Amundarainek orduan egoki azpimarratu zuen moduan, aukera galdu gehiagoren aurrean aurki gintezke.

Bestetik, euskaraz diharduen irrati nagusiak *atentzioa deitzen* dihardu egunero-egunero, zein-nahi programatan, deigarria egiten ez zaielarik. Nirekiko, ez da egokia eten barik erreferentzia direnen ahotik horrelakorik entzutea.

Aipatutako adibideok lagin edo muestra baino ez dira, Ibon Sarasolak aurreratu zuen arriskua dakarkidate burura: era horretan jarraituz "euskalki nagusi bi izango ditugu etorkizunean: Hegoaldekoa eta Iparraldekoa".

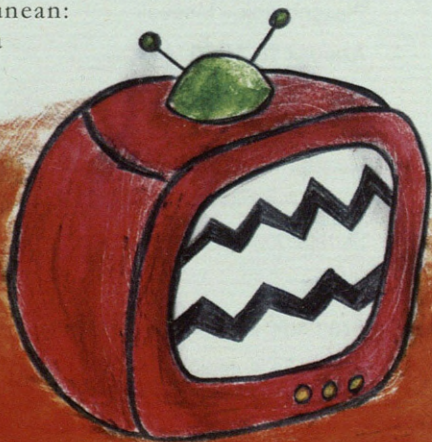
DANI BLANCO

Mugaz alde bateko eta besteko euskaldunen elkar ulertzeko zailtasuna, aspaldikoa, areagotu baino ez baitute egiten. Hor dago Xalbador zenari zuzenduriko 7 minutuko txistukadaren gertaera, 64aren inguruan, eta, Daniel Landartek astekari honetan lehengo batean esandakoa. Hain zuzen ere, 1984an, 20 urte beranduago, Azpeitiko Antzerki Topaketetan sumatu zuenez, Hegoaldeko ikuslegoak ez zuela ulertzen Iparraldeko euskara. Beste hogei urte beranduago darabiltzagun erreferenteak direla medio mugaren eraginak handitzen jarraituko duela esan genezake. Ondorioa euskara batu bi izango ote dira?

NIRE IKASLEAK ETA ETB 1. Ez da lagin esanguratsua kuantitatiboki begiratuta baina bai kualitatiboki, Ikasleak "D" ereduko nerabeak dira eta. Zoritxarrez esan beharra daukat adin horretako gaztetxo urbanoen artean ETB 1eko programek ez dutela arrakasta handirik, ikusten dituztenen artean, salbuespenak salbuespen, ez baitago erdarazko beste kate batzuetakoek daukaten adinako erakarmen-indarrik. Eta, horrek, jakina, bere ondorioak ditu. Azken baten, adin horietan gizarteratu eta autonomia hartzen baitute gazteek eta testuinguru horretan finkatzen dituzte urte batzuetarako hizkuntza portaerak.

Toni Mollak duela bizpahiru urte edo, ARGIA n esaten zuena ekarri nahi dut gogora: aurrerantzean produktua erakarmenak agintzen eta aginduko duela adin horietan eta baita gainontzekoetan ere.

Non geratu ote dira 80ko hamarkada-hasieran esaten genituenak: eskola euskaldunduz, Telebista euskaraz izanik eta abar, euskarak ez zuela arriskurik. Baina gerora komunikabideak garatu dira, Administrazioak baditu bere barne-normalizazio zein gizarte euskalduntzeko (EBPN) programak, Kontseiluaren ahalegina hor dago, euskalgintza sustraitutako sektorea da, baina mundializazioa eta estetika-borroka medio, Fermin Etxegoien dixit, euskarak aurrera asko egin du baina garaiotan inoiz baino arrisku handiagoa eduki dezake. Argi dagoena da arlo eta

funtzio berriak irabazi dituela baina beste garrantzitsu batzuk galdu. Horien artean Mikel Zalbidek azken Ikastolen Kongresuan esan zuena: euskarari estoldetatik ari zaio ura sartzen; giroa falta da. Beraz, Fhismanen tesiek inoiz baino garrantzi handiago dute.

Beraz, aisialdia-lagunartea eta etxea; arlo ez formalean dago egin eta eragin beharra, eskolaren osagarri baita eta hori gehienetan borondatezko eremu pribatua denez, konbentzimendurik ez badago, bere zailtasuna du. Baina, bere urgentzia eta garrantzia due-
nez, heldu beharra dago, etorkizunean orain-
go ikasleak euskaldun oso, erabiltzaile eta transmisore izan daitezzen, bestela, orain arte-
ko moduan, belaunaldia joan eta belaunaldia etorri beti hasten gaudenaren sentimendua edukiko dugu eta hori zeharo aldapa gogorra egingo zaigu.

TXILLARDEGIRI MEREZITAKO OMENALDIAK. Zalantza barik hori eta gehiago merezi du Jose Luisek, hizkuntzaren normalizazioan ardatz diren esparru nagusi biak, corpusa eta estatusa, uztartu baititu, euskalgintzari Txillardegiren ikuspegi rizomatikoa eta holistikoa emanaz. Eta, bietan maisu, bidegile eta aitzindari izan da, eraginkorrak izan diren hainbat ekarpen eginez. Eskuaratean darabiltzazun ikerketalanak eta geroko proiektuetarako beti izan duzun kemenaz segitzeko kuraia jaso duzula-koan, zorionak Jose Luis.

ERC ADIMENTSUA. Ez dut inongo iruzkinik irakurri ez entzun, ERCK Madrileko Gobernua-
rekin egin duen tratua. Alegia, Estatuaren 2004ko aurrekontuak onartzearen, hainbat milioi eramango dituela Kataluniara hizkun-
tza politikan inbertitzeko. Jokaldi bikaina eta koherentea iruditu zait. Badute zer ikasia gure politikariek dena ez baita hormigoia izan behar.

BILBOKO JATORRIZKO BERBETA DELA ETA. Urriaren 24ko ARGIAk Iñaki Gaminderen eta beste hainbaten lan baten berri damaigu. Handia da ikertzaile honek, kasu honetan beste batzue-
kin batera, egiten diharduena, baina, nire uste apalerako, oihartzun gutxiegi dauka. Ondorioz, egindako lanaren garrantzia eta horren eragina ez daude, tamalez, maila berean. Ziu-
rrenik, sarritan era horretako ikerketa-lanei falta zaien gizarteratze-ahalegin eza dela medio. Oraingoan, Bilboko berbeta izanik eta Berton aldizkariak bideratu duen ekimen txalo-
garri eta imitagarriarekin, liburua eta CDa argitaratu ditu eta, ziur nago zabalkunde gabeziak gaindituko dituela. ■

Itxaro Borda

Euskadin, Sariak

Ez da erraz literaturako Euskadi Sarien irabaztea. Izenda-
turikoa ez da sekula guztien gustukoa, euskal idazkintzako
pizgi sakratuak —oroz bat Hasier Etxeberriaren elkarriketa
bildumako urrezko boskotea— lehiaketan daudelarik, izki-
riatzaile kasik ezezagun eta txiki batek saria ematen duela.

Bidegabekeria latzak kiribilkatzen ditu handi horien sustengu-milizie-
takoak eta suzko artikulua direla medio egunkarietako zutabeetan
darrate marra ideologikoaren araberako gerla etengabea.

Epai-mahaiaren ondotik, bazterretako solas mingarriek gaizki utz
dezakete sariaren irabazlea; alabaina Muñoz garaile ateratzea Atxaga
ere finalisten artean delarik, edo 2003an bezala *%100 Basque* irabaz-
tea *Lagun Ixoztuaren* parean, ezinezkoa —eta injustua!— iruditzen zaio
bata zein bestearen *suportetari*. Jendetasun-gabeko eztabaida horiek
irabazleari —edozein dela— liburu ona —epaien oniritzia jaso— *kometit*
duelako atsegina ukatzen diete.

Nik ere denboran harrizko komentarioak egin ditut sarituren bate-
kiko. Ideologia hutsez aitor dut. Ez naiz asko aldatu, baina uste dut
orain, debatea ezeztatu gabe, urteko irabazlearekiko ohar moldegaitz
gutxiago plazaratzea egoki litekeela. ■

Joxe Mari Ostolaza

Ametsak

Izan nituen lagun haurtzaroan. Eskola etxetik urrun,
bideari ekiten nion ameslari, nondik norakoa automatis-
moaren morroi igarotzen nuen paisaiari kasurik egin
gabe. Askotan desibili behar izan nuen pausoz pauso
egina, eskolako atariari erreparatu ez, eta nire ametsaren
gozoak helburutik urruntzen ninduela oharturik. Ez

ziren gutxi izan jasotako zigorrak eskolara berandu iristearen truk.
Edozein aitzakia zen egokiagoa egia aitortzea baino. Gaurkoan kanta-
ria kontzertuan, atzokoan kirolari garailea. Bietan, lotsatzeko moduko
errealitatea. Batean edo bestean, auzokoren batek esango zion amari
orrocka kantuz pasa nintzela bere aurretik non nenbilen ez nekiela.
Oraindik orain gure amak akorduan ditu nire ibilera haiek. Gaztetan
ere jarraitu nion esna amesteari, haurretan ez bezalako disimuluan
trebe bilakatu nintzelarik. Ez nintzen jada berandu iristen tailerrera, ez
nuen motiborik eman zigortua izateko, baina txalo zaparrada beroe-
nak ametsetan esna jaso izan nituen. Geroztik gogoan ditut kartzela-
koak, denborari irabazitakoak, erotzetik libratu nindutenak. Ibarretsek
ere egiten omen ditu. Eta aitortzen dizkio nagusiari buruz buru publi-
koki. Ez da lotsatzen, hain eskuragarriak, gauza errazak eta boronda-
tezkoak baitira bereak nireak ez bezala. ■

Gari Berasaluze

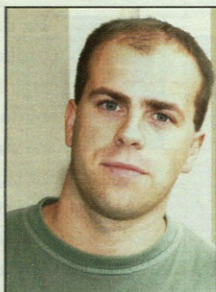
UROLA-KOSTAKO HITZA EGUNKARIAREN ZUZENDARIA

Hitzez betetako putzuak

Ez dugu ezer berririk esango esaten badugu herri honek bizi duen gatazkak, biziago zein apalago, alde guztietara zabaltzen dituela ondorioak eta, ezinbestean, egoeraren gordinak benetako konponbidea eskatzen duela lehenbailehen. Bitartean, ordea, eta ondorio larrienak zuzenean pairatzen dituztenak alde batera utzita, gero eta nabarmenagoa da inguruan ditugun bi estatuak koskak estutuz joan diren heinean, luma zorrozteko edota eguneroko bizitza zeluloidera eramateko gai diren idazle edota zinema zuzendarientzat bazka izan daitezkeen egoera bereziak sortzen joan direla azken urteotan.

Argentina edota Txile aldetik azken urteotan iritsi zaizkigun hainbat filmek islatzen duten giroa nabarmena da hemen inguruan. Batzuk lasai bizi dira. Ez da ezer gertatzen. Baina milaka lagunek dagoeneko ez dute hitzordurik egiten telefonoz. Elkarrekin kafe bat hartzeko oharrak uzten dituzte tabernetan. Liburuak, elastikoak, pegatinak edota ipuinak ezkutuan gordetzen dituzte. Beldurra nagusitu da bazterretan. Putzuak bare eta ilun nahi dituzte, eta isiltzen ez den edozein igelek makilkada jasoko duela zabaldu dute behin eta berriro azken urteotan, lau haizetara. Hemendik urte batzuetara, ganbaretan eta izuen gordeleketan apuntez eta hitzez betetako ispiluak agertuko dira. Baina orain burua makurtzeko garaia dela sinetsarazi nahi izan dute. Isilik egotekoa, amore ematekoa. Badaezpada.

Azken batean, zineman edota literaturan beste herriei buruz ikusi eta irakurri ditugunak sentitzen ditugu azken urteotan inguruan. Gu ez gara politikoak, eta ez gara sartuko horrek ekar ditzakeen ondorio politikoetan, baina nabarmena da beldurraren kultura hezurretaraino sartu dutela estatuek euskal gizartean. *Euskaldunon Egunkariaren* auzia da adibiderik argiena. Sinestezinak iruditzen zaizkigu oraindik iazko otsaileko irudiak: euskal kultura urte askoan landu duten harginak, gaizkile arriskutsuenen pare eskuak lotuta eta burua estalirik, bakartu, ziega ilunetara eramane, eta torturatuak. Hori egiteko gai den estatuak edozer egin dezake gizarteari bere mezua sinetsarazteko. Martin Ugalde, Txema Auzmendi edota Joan Mari Torrealdai

ALBERTO ELOSEGI

erakunde armatu batekin uztartzen dituen gezurrak ezin du hanka motza eduki. Bitarteko guztiak ditu eskura. Eta inolako aurreiritzirik gabe erabiltzen ditu. Lotsagarria bezain ulergarria da. Larriena, ordea, horrek zipriztintzen duen guztia da, eta sinesgogorrenak ere sineskor bihurtzeko duen arriskua.

Izan ere, batzuek beharbada ez dute itsu-itsuan sinetsiko Martxelo Otamendi, Inaki Uri, Xabier Oleaga edota Pello Zubiria erakunde bateko kideak edota bitartekoak direnik, baina batetik eta bestetik jasan duten informazio uholdearen ondoren mesfidati begiratuak diote hauek eta hauen ingurukoak sortu dituzten eta sortuko dituzten proiektu ezberdinei. Antza, Espainiako epaileek bezala, gure artean ere batzuek ez dute ulertzen nola mamitu daitezkeen egitasmo sendoak herritarrek patriatik ateratako diruarekin. Proiektu herrikoiak baldin badira, gainera, herritarrek ordaindu eta finantzatu behar dituztela diote publikoki, eta berdin zaie euskara biziberritzeko planetan duten garrantzia ere. Mesfidati begiratuak diete arduradunei eta, laguntza ukatzeko, lasai asko esango dute proiektua ez dela lehentasunezkoa beraientzat. Azken batean, larriena ez da batzuek gaizkiletzat aurkeztea euskal prentsaren zutabe direnak, gure arteko beste batzuek amua irenstea eta epaileen gezurrari babes politikoa ematea baizik. Urola-Kostan, esaterako, eskualdeko hamaika udaletatik bakarrak laguntzen du gaur egun Urola-Kostako *Hitza* egunkaria. Orio, Aia, Zarautz, Getaria, Zumaia, Zestoa, Azpeitia, Azkoitia, Beizama eta Errezilgo udalek oraindik ez diote euro bakar bat eman egunero zazpi mila harpidedunen postontzietara euskara hutsean eta zortzi orrialderekin iristen den egunkariari. Nekeza da ulertzea laguntza zergatik ukatzen duten. Ez dugu uste, zehazki, lehen aipatu dugun eta estatuek zabaldu duten beldurraren kulturak ukitzen dituenik zehazki udal horietako arduradunak. Baina ukazina da gaizkile edota gaizkileen lagun izatearen akusazioak denok babesgabe bihurtzen gaituela. Eta gure gainean mesfidantzaren itzala hedatzea lortu dutela. Herri informazioa euskaraz eta egunero argitaratzeari abertzale omen diren askok laguntzarik ez ematea justifikatzeraino. Bada garaia putzu sakon eta ilunak ere hitzekin bete ditzagun. Denon hitzekin. ■

Urola-Kostan,
esaterako, eskualdeko
hamaika udaletatik
bakarrak laguntzen
du egun Urola-
Kostako *Hitza*
egunkaria. Orio,
Aia, Zarautz,
Getaria, Zumaia,
Zestoa, Azpeitia,
Azkoitia, Beizama
eta Errezilgo udalek
oraindik ez diote
euro bakar bat
eman egunero zazpi
mila harpidedunen
postontzietara
euskara hutsean eta
zortzi orrialderekin
iristen den
egunkariari

Nagoen lekutik
Josu Iztueta
ardi artean

❑ Ezpalak
❑ Argitalpenak
❑ Sukaldean

❑ Denbora-pasak
❑ Ihesi
❑ Makina bat kontu

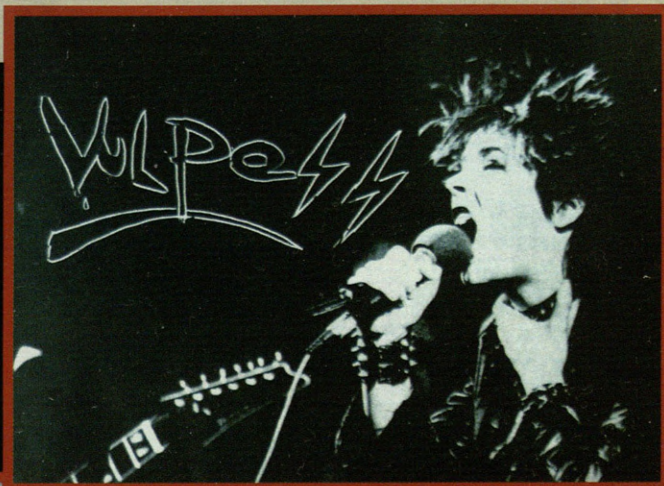
Espazioa
Esne Bidean
beste zulo beltz bat
aurkitu dute

ARGIA

erdiko kaiera

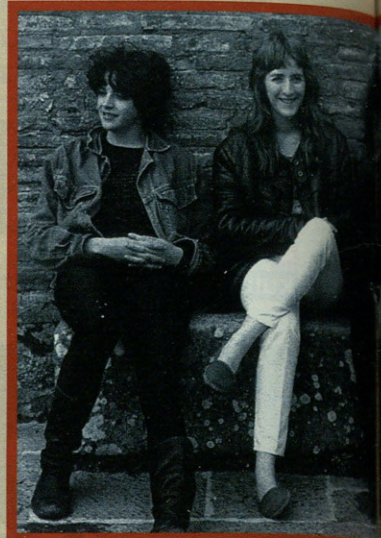
kultura eta aisia

Rock & Neskak

80ko hamarkada modan dago. Urrutira joan gabe, Euskal Herriko 80etako mugimendu musikal eta sozialaren inguruko *Beste bat!* proiektua martxan da egunotan Bilbon. Euskal Rock Erradikala deitzen dugun horretan talde andana sortu zen, kontzertu mordoa, publiko masiboa... baina emakume gutxi. Elena Lopez Potatoko kidea eta kazetaria, Aurora Beltran Belladona eta Tahures Zurdoseko kidea, Loles Vazquez Vulpes taldearen sortzailea eta Lou Olangua Ok Korraleko kidea izan ziren haietako batzuk. Lauekin bildu eta gizonezko mundu horretan egin duten eta egi-ten ari diren bide gazi-gozoaz aritu gara.

Ezkerretik eskuinera, Vulpes, Belladonna eta Ok Korral.

Rockzaleak, erradika

NAGORE IRAZUSTABARRENA

1984. Zorionez, euskal gizartea ez zen George Orwell-ek izen bereko liburuan deskribatu zuen hura bezalakoa. Baina gazteriarri ez zitzaion arrazoirik falta ahotsa altxatzeko eta askok musika hautatu zuen horretarako. Aurreko urtean *Egineko Plaka Klik* atalean azaldu zen lehen aldiz Euskal Rock Erradikala izendapena. Batzuek gustuko dute etiketa hori, beste batzuek ez hainbeste, baina zalantzarik ez da hamarkada horretan Euskal Herrian rock mugimendu indartsua zegoela. Nafarroan, Aurora Beltranek Belladonna taldea sortu zuen urte hartan. Yo Que Se Altsa-suko taldearen kontzertuan ezagutu zuen Puri, taldeko baxua, eta hura izan zen neska laukotearen abiapuntua. "Neskez osatutako taldea egiteko gogoia nuen. Mutilek ez gintuzten oso kontuan hartzen. Gitarrarik ez bazenuen, entsegu lokaletan norbaitek utzi zain egoten zinen eta neskei kostatzen egiten zitzaigun hori lortzea". Ordurako Aurorak bazuen gitarra, 18 urterekin berbera orkestra batean jo eta ateratako diruarekin bere lehen elektrikoak eta anplia erosi baitzituen.

Gipuzkoa aldean, Humedecidos taldea sortu zen 84an bertan. Lou Olangua talde hartako kantariak inguruan zuen girotik irtekeo zeozer ezberdina bilatzen zuen eta "nire egonezina aldarrikatzeko musika aukeratu nuen". Handik urte eta erdira euskaraz kantatzea erabaki eta Ok Korral taldea sortu zuten. Folk amerikarra, folk euskalduna eta punka nahasten zituzten euskaraz eta bere esanetan, "ez gintuzten ulertu. Gu punk tal-

"Euskal Rock Erradikala beste toki askotan eman zen punk fenomenoaren euskal bertsioa izan zen. Punka hiriak ghetto, espekulazio arrabal, bihurtu zirelako sortu zen"

ELENA LOPEZ

"Niri 'ze ona zauden!' esaten zidaten eta horrek izorratzen ninduen. Nahiago nuke 'ze ondo kantatzen duzun!' esan izan balidate. Ni musika egiten ari nintzen, ez nire gorputza erakusten"

LOU OLANGUA

dea ginen eta rockabilly deitzen ziguten. Bilboko kontzertuetan batzuk bandera sudistekin azaltzen ziren eta kritikoei ere sudistak ginela zioten. Eta guk, baietz, sudistak ginela, Hego Euskal Herrikoak".

Gasteizen 1984 hartako urtezaharretan sortu zen Potato. Bertan gitarra jotzen aritu zen Elena Lopez. Musika afizioa duela aitortu digu, ordea, eta ofizioa kazetaritza, beti ere musikari lotua. *Egineko Bat, bi, hiru* sailan aritu zen lanean eta gerora *Del txistu a la telecaster* liburua idatzi du, besteak beste. Musika mugimenduetatik ez zaizkio soilik datuak eta izenak interesatzen, testuingurua, arazoak baizik. "Euskal Rock Erradikala beste toki askotan eman zen punk fenomenoaren euskal bertsioa izan zen. Punka hiriak ghetto, espekulazio arrabal, bihurtu zirelako sortu zen, industri krisiak, marginazioak, erro faltak bultzatuta. Baina ez zen espontaneo izan, heretikoen tradizioetik sortu zen, dadaismotik, ekuazionistengandik... Hemen industri krisiak eragina izan zuen".

Industri krisiaren ondorioak ez ziren samurrak izan Bilbon. Bertakoa da Loles Vazquez. Nerabe zela, MCD taldean jotzen zuten anaiei esker hurbildu zen punkera. 1980an, latineko klasean zela, Latin hiztegia hartu eta "zorras" hitza begiratu zuen; emaitza: "vulpes". Baina 1984rako Vulpes laukotea deseginda zegoen, Madrilén gertatutakoak hondoratu.

Emakumeak mugimendu jendetsuan

Mugimendu honek bere bilakera izan zuen. Hasieran Rip, Eskorbuto, Distorsion eta

Beste bat!

Martxan dago izen horrekin Miren Jaio eta Fito Rodriguezek sortutako proiektu anitza. Batetik, Bilboko Rekalde aretoan Euskal Rock Erradikalaren inguruko erakusketa paratu dute. Kartelak ikusteaz gain, fanzine eta aldizkariak kontsulta daitezke, baita garai-ko protagonisten elkarrizketa eta kontzertuak bideoan ikusi ere. Horrez gain, azken hilabeteetan hainbat bideo emanaldi eta hitzaldi eskaini dituzte. Azaroaren 25ean eta abenduaren 2an bideo emanaldiak eskainiko dira eta azaroaren 26an *Euskal Bonba Hilak* kontzertua eskainiko dute. Gainera *Beste bat! 18 herri kanta* liburua osatu dute, 23 artistek garai hartako 18 kanten inguruan sortutakoa bilduz.

alak, emakumeak

enparauek kutsu politikorik gabe hasi ziren. Baina hamarkadak aurrera egin eta ENAMek mugimendua erakarri zuen. Elena Lopezen ustez “musikariek mesede handia egin zioten HBri, baina baita HBk musikariei ere”. Aurora Beltranek gogoan du “kultur zerbitzu hoberenak eskaintzen zituztenak HBko udalak zirela. Azpiegitura oso onak zituzten, dirua gastatzen zuten horretan”. Kontzertuak maiz antolatzeaz gain, doan edo oso merke izaten ziren eta horrek jende asko erakarri zuen. Lou Olanguren hitzetan, “hiruzpalau talde elkartu eta 1.000 pertsona biltzen ziren edozein kontzertutan; taldeen arabera, 3.000 edo 4.000ra ere iritsi zitekeen. Gaur kontzertu batera joan eta betiko familia biltzen gara”. Jendetsuak izateaz gain kontzertu haiek arriskutsuak ere baziren. Musikariei txistua botatzea modan zegoen eta botilak eta latak airean

ikustea ere ohikoa zen. Segurtasun neurriak beranduago iritsiko ziren.

Objektuez gain, publikoaren hitzak ere iristen ziren musikariengana. Ok Korraleko kantariak dionez, “niri ‘ze ona zauden!’ esaten zidaten eta horrek izorratzen ninduen. Nahiago nuke ‘ze ondo kantatzen duzun!’ esan izan balidate. Ni musika egiten ari nintzen, ez nire gorputza erakusten”.

Aurora Beltranek sarritan entzun behar izan du “mutil batek bezala jotzen duzu gitarra”, neskek gitarra ondo jotzeko gaitasunik ez balute bezala. “Kontuan har gaitzaten bi aldiz hobeto egin behar ditugu gauzak eta askotan jarrera zehatz batzuk, maskulinoak, hartzera behartuta egon gara mundu honetan”. Tahures Zurdoson azken diskoko liburuxkan Auroraren argazki bat dago, elastikorik gabe jotzen, Bartzelonako KGB aretoan. “Izerdi patsetan

Gure herrian zergatik ez dago hezkuntza-eskubiderik?

“Gure herrian errugabetasun presuntzioa ukatzen zaio”

Errespetatu ditzagun pertsona eta herri guztien eskubideak, eta erabil dezagun

gure hizkuntzan bizitzeko eskubidea

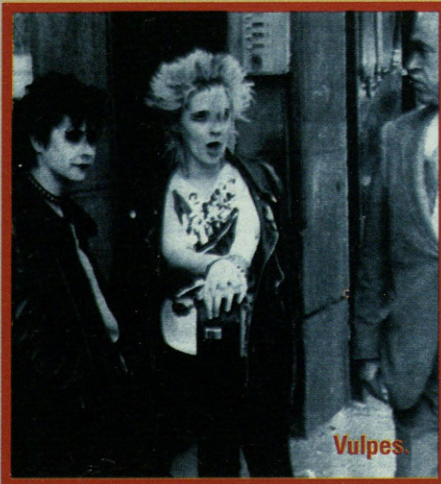
Bizkaiko Foru Aldundia
Euzko Lege
Diputación Foral de Bizkaia
Departamento de Cultura

gure artean euskaraz

zaude, gitarrak kalanbrea ematen dizu, zer egin behar duzu? Askoz gehiagotan egingo nukeen, baina ez dut nahi jendeak gaizki interpreta dezan". Urrutira joan gabe, berriki Motorsexek eskainitako kontzertu batean une batez emakume bat gerri-tik gora biluztu eta horrek hautsak harrotu zituen. Taldekide batek (gizonezkoa bera) kontzertu guztia eman zuen elastikorik gabe, eta horrek ez zuen erraziorik sortu.

Behin prentsari, Potatori eginiko kritika batean "itxura oneko ama bat" aipatu zuten. Elena Lopezetaz ari ziren. "Kosta egiten zaigu presentzia fisikoaz gain beste gauza batzuk azal-eratzeari. Horregatik, sarritan 'neska gogorrak' izan gara rockaren munduan egon garenak, gizonek haien parean ikus gaitzaten".

Baina benetan gaizki pasatu zutenak Vul-peseko kideak izan ziren. Single bat grabatu zuten bi abestirekin: haietako bat *Me gusta ser una zorra* zen, Iggy Popen abesti baten ber-tsia. 1980an sortu zirenetik hainbat kon-tzertu eskaini zituzten Euskal Herrian inon-go arazorik gabe. 1983an, ordea, Carlos Tena Bilbora etorri zen eta bideo bat grabatu zien abesti harekin. Apirilaren 16an bota zuten TVEko *Caja de Ritmos* saioan. Maiatzaren Lehenean -15 egun beranduago eta ederki pentsatzeko denbora hartuta, beraz- Espai-niako ABC egunkariak bere azalera eraman zuen talde bizkaitarra, telebistako agerpena eskandalutzat jo eta kantaren hitzak jasoz. Cela, Gala edo Umbral bezalako luma ezagu-nen erantzuna ekarri zuen horrek. Vulpesen-tzat ospea eta hondoratzea, dena bat. "Hau-teskundeak gainean zeuden Espainian eta interes politikoak zeuden tartean" dio Loles Vazquezek. Diskoa grabatzeko proposame-na jaso, baina diskoetxeak kiebra jo eta ber-tan behera geratu zen. Espainiako Estatuan bira egiteko kontratua sinatu eta ez zen gero bete. Valentzian, kontzertua ordaindu behar zienak diruarekin alde egin eta hondartzan lo egin behar izan zuten itzultzeko dirua lortu arte. Madrilgo Movidako Rock-Ola mitiko hartan *Policia asesina* abestu eta segurtasune-koek jo egin zituzten. Aldizkarietan biluzik irteteko proposamenak jaso zituzten. Kon-tzertuak biluzik eskaintzen zituztela ere zabaldu zen... Etxera itzultzean ere bizkarra eman zieten. "Euskal Herrian gu Madrilgo Movidara saldu ginela pentsatzen zuten, geure buruak izartzat genituela". 15 urte zituen Lolesek *Me gusta ser una zorra* idatzi zuenean. "Nire inguruan mutilei ikusten niz-kien jarrerak sortzen zidaten hausnarketa baino ez zen. Hori esateko modurik gogo-

"Vulpesekoek
egurra alde
guztietatik jaso
genuen eta neskak
izateak eragina
izan zuen
horretan"

LOLES VAZQUEZ

"Musika munduan
kontuan har
gaitzaten, bi aldiz
hobeto egin behar
ditugu gauzak
emakumeek eta
askotan jarrera
zehatz batzuk,
maskulinoak,
hartzera behartuak
egon gara"
AURORA BELTRAN

rrena hautatu nuen, ados, baina ez zuten ulertu, emagalduek izatea benetan gustatzen zitzaigula sinestu nahi izan zuten. Azkenean, egurra alde guztietatik jaso genuen eta gu neskak izateak eragina izan zuen horretan. Iggy Pop-ek 'zure zakurra izan nahi dut' kantatzen zuen eta telebistako saio berean Siniestro Total edo Paralisis Permanente-koek gauza gogorrak kantatu zituzten. Haici ez zitzaien ezertxo ere gertatu. Eta egia da probokazioa erabiltzen genuela, baina probokazio sexuala sekula ez". Baina neskak izatearen alde positiboa ere gogoan du: "Hasieran lokal bat behar genuen

eta iragarki bat jarri nuen aldizkari batean, neskak ginela esanez. Eskaintza berehala etorri zen" dio, barrez. Oluanguak ere alde onari heltzen dio: "Neska gutxi izanik, roc-karen erreginak ginen!".

Serio jarrita, denek onartzen dute, rocka-ren mundua ez zela bereziki matxista, ez gizartea baino gehiago, behintzat. Eta talen-tuak, musikari ona izateak, emakumeekiko tratua normaltzea ekartzen duela. Hala ere, urte haietan talentua soberan ez zela onar-tzean ere bat egiten dute. Hasten ari ziren, bitarteko eta erreferentzia gutxi zituzten eta, gainera, ez zioten kalitateari hainbesteko garrantziarik ematen. "Gaur egungo taldeek mila buelta ematen dizkiote garai hartako edozein talderi" Elena Lopezek ustez. Baina, beharbada, gaur egungo talde askori falta zaiena bilatzen zuten haiek: berritzea, amo-rrua adieraztea, finean jarrera zen garrantzi-tsua. Kalitatea denborarekin etorri da.

Garai polita izan zen lau solaskideentzat, salbuespenak salbuespen, galerak galera. Ez da ahaztu behar heroinaren sarraski urteak izan zirela haiek. Punkaren *No Future* leloa mutu-rrera eramanda bidean geratu ziren haiek ilun-tzen dute oroitzapen hori. Eta lauek galdu zituzten gertukoak. Loles-ek Lupe ahizpa eta taldekidea galdu zuen duela 11 urte eta iaz bera omentzeko kontzertu batean Vulpes tal-dea berriro osatu zuten. Hortik sortu zen dis-koia grabatzeko aukera, bere garaian itxi gabe-koari amaiera emateko ordua. Abenduan, Vulpesen lehen eta azken diskoa izango da kalean. Ezaguna da Aurora Beltranek oraintsu arte Tahures Zurdoson bere bidea egin duela eta Elena Lopezek ere musikari lotua jarrai-tzen du: XX. mendeko musika herrikoia- ren inguruko lan bat egin nahi du. Lou Oluanguak taldetxo bat osatua du, lokalean bildu eta jotzen jarraitzeko. Guztia, beste droga bat pro-batu zutelako. Louren hitzetan: "Behin Rock & Rolla probatu nuen eta ez dut inoiz utzi". ■

EUSKAL SUKALDARITZAREN ANTROPOLOGIA

EUSKAL SUKALDARITZAREN ANTROPOLOGIA

Euskal sukaldaritzako gaien inguruan puntako idazle dugun Edorta Agirrek geure herriko sukaldaritzaren historian murgilduko gaitu liburu bikain honetan: Paelolitotik hasita eta Oihenartek jasotako euskal sukaldaritzarekin zerikusirik duen lexiko arte arte bidea egingo du idazleak.

Antropologjak ere bere lekua izango du: Jateko ohiturak, lan-janariak gabonen ondokoak, arrantzaleen ohiturak, zikiro jaia, auzolana eta ondorengo janariak, solstizioko euskal ohiturak mahaian, inauterietako azturak, hileta-oturuntzak . . . Gure herriak jangaien inguruan zabaldutako irudimena agerian izango duzu irakurle.

Fast food, pintxoak eta erretegiko giroak ere azalduko dira eta baita dietak ere: mediterraneoarra, jangai transgenikoak, jatetxe garestien gaitzak, eta kritika . . . nola ez: Nora doan euskal sukaldaritzaz, kazetari gastronomikoen iruzurak, lehorreko arraiaren garaia, . . . Liburu zoragarria benetan!!

GAIK

ARGITALDARIA

Jadanik salgai zure liburudendan!!!

Tel / Faxa 943 47 13 04 • giak@facilnet.es

BIDAIA GIZA GORPUTZAREN BARRENEAN

BIDAIA GIZA GORPUTZAREN BARRENEAN

Zer gara gu? Nola jaio? Nola hil? Betiko galdera sakon hauek liburu ernagarri honetan bilduak agertzen dira azkeneko aurrerapen zientifikoek gidaturik.

Haurdunaldiaren mirariaren azkeneko aurkikuntzak (klonazioa barne) ditugu aztergai eta baita sistema neuronalaren sorreraz gori-gorian dauden iritziak. Gorputzean zehar darabilen odol-errekak badu bere lekua eta hura popatzen duen bonbaren (bihotzaren unibertsoa), baita hamaika sekretu eta formula sistema hori egoki zaintzeko.

Ezpalak

KATIXA GARATE

Athom Rumba talde bizkaitarren *Backbone* ritmo diskoaren

nahasketa lana grabatu dute hainbat talde eta musikarik. Tartean dira Josetxo Ezpona, Xabi Erkizia, Akauzazte eta Javi Pez.

Kukai dantza taldea AEBetan izango da azaroaren 18tik abenduaren 6ra bitartean 1937, *gogoaren bidezidorretatik* aurkezten. Abenduan Tanttakarekin batera Oteizari buruz prestatu duen lana estreinatuko du. Dantza eta antzerki ikuskizunari Bingen Mendizabalek, Mikel Urdangarinek eta Rafa Ruedak jarriko diote musika.

Jabier Muguruza udaberrian Liverpooloko LIPA musika institutuko ikasleekin emandako kontzertuak jasotzen dira *Liverpool-Gernika* diskoan (Hirusta). Klean da dagoeneko lana.

Pablo Malo donostiarraren *Frío sol de invierno* zinema aretoetan ikusgai da jada. Filmak Tuterako Opera Prima jaialdiko sari nagusia eskuratu du.

JosAnton Artzeren *Iturri zaharretik* poeman oinarritatutako musika eta poesia ikusgarria estreinatu berri dute Nafarroa Behereko eta Zuberoako musika eskoletako trikitilariak: *Iturri zaharrak*. Ikasleek euskal kulturaz hausnartzea eta trikitia karrikatik taula gainera eramatea izan dute xede.

Jose Luis Zumeta Erandioko merkatuan paratu ditu bere azken lanak. Merkaturia itxita dago eta galeria bihurtu dute okasiorako. Urtarrilaren 7a bitartean, Zumeta-
ren berrogeita hamar margolan inguru izango dira ikusgai.

ELI GOROSHEGI

Kulturarentzat diru gutxiago

UPN ETA CDN alderdiek 2005erako adostu duten aurrekontu aurreproiektuak aurrera eginez gero, kulturara %15 gutxiago bideratuko luke datorren urtean Nafarroako Gobernuak. Zero defizita helburu izanik aurreikusi ditu kulturako eta beste sailtako diru murrizketak. Oteiza museoak, esaterako, murrizketa handia izango du: iaz 2,8 milioi euro jaso zituen eta aurtén 1,8. Nafarroako Jaialdiek, Iruñeko Orfeoia, Iruñeko Ganbera Abesbatzak eta Erriberriko Antzerki Klasikoko Jaialdiak ez dute aurrekonturik aurtén. Sail berriak zehaztu ditu Gobernuak, baita aurrekontua ere: tartean, Tuterako Katedralaren birmoldaketa eta Xabierreko auditorio berria. Proiektu berriak dira kaltetuenak aurreproiektuan: Liburutegi Nagusia –iaz 1,7 milioi euro eta aurtén 25.000 euro– eta Arte Garaikiderako Zentroa –ez da dirurik aurreikusi–. Egitasmoa abenduaren 22ko osoko bilkuran eztabaidatuko du Parlamentuak.

Jazza Debabarrenean eta Elorrion

DEBAJAZZ: IBETONDOKO JAZZA jaialdia lehen aldiz egin da aurtén Debabarrenean. Soralueko Errabal kultur elkarteak Soraluzen,

Arima Beltza zuzenean.

Elgoibar, Eibar, Deba eta Mutrikun antolatu ditu kontzertuak. Elgoibarren ostira-lean (hilak 19) izango da zuzenean Tres hombres taldea eta larunbatean Iñaki Salvadorrek emango du kontzertua. Arriolako XV. Jazz-Blues Jaialdiak zortzi emanaldi eskainiko ditu azaroaren 18tik 28ra, bi aste-

burutan. Besteak beste, Jon

Urrutia Quarteten eta Listen! talde norvegiarraren jazzaz eta Arima Beltzaren eta Skeeter Brandon and The Prime Rib Blues Band taldearen bluesaz gozatu ahal izango da.

Damian Muñoz koreografoak zera adierazi zion Garai: «Euskal Herrian programazioa oso laburra da. Niri bertan dantza egitea asko kostatzen zait. Askok tematu ostean lortzen dut. Jaialdi gutxi dago. Urte batean ekartzen bazaituzte, hurrengoan beste gauza batzuk ekartzea nahiago izaten dute. Bestetik, ulertu egiten dut. Nik gauza bera egingo nukeela uste dut».

Erramun Martikorenak Deia esan: «Euskal kantagintza sartua da komertzio baten influentzian eta hor arrisku bat ikusten dut, aberasteko bezala baita galtzeko ere».

Fermin Erxegoienek hitzok jaso zituen Administrazioa Euskarazek:

«Telebista pribatuak baztertzen dituzten hainbat arlo, kultura kasu, telebista publikoak bere gain hartu beharko lituzke».

Eider Rodriguez emakume idazleez Berrian: «Idazten dugun emakumeenganako diskriminazioa ordea baikorra omen da, emakumezko izate hutsagatik: XXI. mendeko Euskal Herri honetan, oraindik gabezia bat daukagula diote (...) Horregatik ipini behar omen dizkigute bozgorailuak, ahots apala dutenei bezala. (...) Bozgorailua behar duenak eska dezala, nik nire bozaz hitz egin nahi dut, eta idatzi, anplifikadorerik gabe. Ez diot inori belarria usteldu nahi».

ALBERTO ELÓSEGI

Irakurketaz gozatzen ikasteko

Gazteek egunkariak gutxi irakurtzen dituztela diote adituek. Irakurzaletasunak ere kezka franko sortzen du, gazteek gutxi irakurtzen dutela diote inkestek. Jakina, irakurzaletasuna ez da bat-batean jaiotzen, landu egin beharra dago txiki-txikitatik. Haurrek antzerkiaz eta ipuinaz gozatzen ikas dezaten bi liburu apailatu berri ditu: *Ipuina lantzeko gida* eta *Eskola antzerkirako gida*. Aurreko urteetako *Idazleak ikastetxeetan* programaz gain, beste egitasmo bat jarri du martxan Jaurilaritzak: *Literatur bideak*. Hari esker, egungo idazle bat gidari dutela, idazle ospetsu baten jaioterria edo bizi zen lekuak bisitatuko dituzte. Aipatzekoa da Paper Hotsek abiatutako Ilargiak Baleki bilduma, non Lizardi edota *Lauaxetaren* poemak idatzi eta entzun ditzaketen haurrek eta haiekin jolastu. Irakur dezaten, halaber, inguruan –gurasoek, helduek– irakurtzen dutela ikustea lagungarri izango zaie.

Saren aurka berriz

GASTEIZKO UDALA izan da oraingoan. *Musika Gasteizen* unitate didaktikoa aurkeztu behar zuen Udalak joan den asteen, haurrek musikaz gozatzeko aldera. Soziedad Alkoholikaren abesti bat zuen diskoak eta horrexegatik egin zuen atzera Udalak eta ez zuen aurkeztu. Aukeraketa lana Gasteizko eskoletako irakasle talde batek egin duela gaineratu du.

San Telmo museoa kolokan

EGITASMO JAKINIK EZ ZUELAKO zalaparta ugari izan zen duela urtebete-pasa, besteak beste, hamar urtez San Telmo museoko zuzendari izandako Rafael Zulaikak dimititu egin zuen. Xabide eta K6 enpresek egitasmo bat diseinatu dute museorako eta Udalak Gipuzkoako Foru Aldundiari egitasmoa onartzea eta finantzazioa eta jabetza partekatzea eskaini dio. Diputazioak, ordea, hiru alternatiba proposatu dizkio Udalari: akordioa bi aldeen artekoa izatea eta museoan lidergoa zeinena izango den zehaztea; San Telmo Gipuzkoako museo sistemaren barne sartzeari; eta Gipuzkoako oroitzaren museo sarean sartzeari, Ekain, Oiasso eta Santa Teresa museoekin batera.

Euskarazko kafe-antzerkien akuilu

HIRUGARREN URTEZ Bortzirietako Kafe-antzerkira Beka aurkeztu dute Bortzirietako Euskara Mankomunitateak, Berako Udalak eta Etxalarko Udalak. Bi helburu ditu bekak: batetik, euskarazko kafe-antzerkiak sustatzea eta, bestetik, formatu txikiko lanak herri antolatzaileetan eskaintzea. Began lehiatuko diren lanak urtarilaren 30era arte jasoko dituzte. Iaz saritutako lana, Mairu antzerki tailerraren *Erregea, soldadua eta bufoia*, ostiralean ikusi ahal izango da Beran, Kafe Antzerki Zikloaren baitan.

Ekaingo erreplika gertuago.

Duela bost urte erabaki zen Ekaingo erreplika Zestoan egin-go zela, eta erreplika jasoko duen eraikina amaituta dago jada, barnealdea egokitzea falta den arren. Dena den, gelditu samar izan den egitasmoak martxa hartu du. Izan ere, kobazuloaren erreplika kudeatuko duen Fundazioa eratuko dute aurki Zestoako Udalak, Gipuzkoako Foru Aldundiak eta Eusko Jaurilaritzak. Kritikak kritika, badirudi Aldundiak eta Jaurilaritzak bina ordezkari izango dituztela Fundazioan eta Udalak bat: lehendakaria Joxe Juan Gonzalez Txabarri ahaldu nagusia izango da. 2006an ireki nahi dute Ekaingo erreplika eta 2008an haren ondoan eraikiko duten museo arkeologikoa.

Manifestaren balorazioa

egin dute udan Donostian izan den nazioarteko bienalaren antolatzaileek: "Kritikak kritika, balorazioa oso ona da, eta Manifesta 5i nota bikaina jarri behar zaio". Manifesta ibiltaria izatea, Europako eta bertako arte sorkuntza berritzaileak gurean izatea eta Donostia eta Euskal Herria nazioarteko kulturaren mapan kokatzea dira balorazio baikorren argudioak. Kritikak ere ugariak izan dira, ezagunena Manifesta bukatutakoan Euskal Herriko 55 artista, galerista eta adituk argitaratutako iritzirik artikulua, non hasierako asmoak ez bete izana eta bertako kultur eta sorkuntza alorrak eta bertako agenteei ekitaldian leku eskasa izatea salatzen zuten. Gipuzkoako ahaldu nagusiak esan duenez, kritikok kontuan izango dituzte aurrera begira egingo diren proiektuetan, Tabako fabrika, kasu.

Argitalpenak

PILAR IPARRAGIRRE

Txikira beti hordago!

Bertol Arrieta

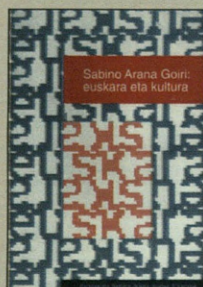
EREIN

149 orrialde
12,70 euro

Zazpi istorio zeharo ezberdin

Erein argialetxeak plazaratutako Bertol Arrietaren *Txikira beti hordago!* liburuan, ez estiloz, ez gaiez, ez gertaerak suertatzen diren lekuei dagokienez zerikusirik ez duten zazpi ipuin bildu dira. Paris-ko kale eta metro ingurueta garamatza lehenak, ea ibaia non bukatzen den jakin nahian dabilen Amazoniako tribu bateko gaztearen epopeia ikastera eta elezahar kitxuar bat ezagutzera, hurrengoak; bilbotar batek bereganatutako Betty Boppen terapiaren berri ematen zaigu gero —gogor samarra bada ere, onera egiten lagundu omen zion hari—, eta jarraian *What a wonderful world* dator, piano etzan

batekin harat-honat dabilen beltzaren istorioa, zabor-bil-tzailearen amorantearena, igogailuko laztanena eta amodio gutun bitxiarena. ■

Sabino Arana Goiri: euskara eta kultura

Batzuen artean

EUSKALTZAINDIA,
SABINO ARANA KULTUR ELKARGOA
162 orrialde
10 euro

Sabino Aranak euskara eta kulturagatik egindakoak

Sabino Aranaren heriotzaz geroztik ehun urte igarotakoa Euskaltzaindiak eta Sabino Arana Kultur Elkargoak antolatu zuten mintegian aurkeztu ziren ponentziak eta ondorengo mahai-inguruaren emaitza dago jasorik *Sabino Arana Goiri: euskara eta kultura*. Paulo Iztueta, Jose Luis Lizundia, Joseba Agirreazkuenaga, Andres Urrutia, Txomin Peillen, Piarres Xarriton eta Pruden Gartziak parte hartu zuten, Xabier Kintana eta Jose Luis Aurrenetxeren koordinaziopean. Halaber, Sabino Arana Goirik 1898 eta 1902 bitartean idatzitako zazpi gutun jasotzen ditu, eta baita Xabier Lizardik, Jose Aristimuño *Aitzolek* edo Koldo Mitxelenak Sabino Aranak euskararen arloan egindakoak ziotena. ■

Historiarekin lotutako hitzak

Gaiak argialetxeak aurkezten digun lan honen izenburu zehatza *Euskal hiztegi historikoa: Terminoak, Gertaerak, Erakundeak* da, eta Erdi Arotik aurrerako lauhun bat kontzeptu historiko biltzen ditu, haietako bakoitzaren esanahiaren azalpena emanez. Absolutismo hitzetik hasi eta zuzeneko ekintza arte, Euskal Herriko historiarekin zerikusia izan duten terminoak aukeratu ditu Txubillo taldeak lan hau osatzeko. Jakina, ondorioz, Espainiako eta Frantziako Estatuaren garapen historikoarekin eta munduko historikoarekin lotura duten terminoak, gertaerak eta erakundeak ere agertzen dira hiztegiaren. Euskal Herriko historiak eta Euskal Herriak Europan eta munduan bete duen zeregin historikoaz jabetu nahi duenarentzat aproposa. ■

Euskal hiztegi historikoa

Txubillo Taldea

GAIAK

74 orrialde

Hizkuntza sexista saihesteko

Emakundek Europako Gizarte Funtzaren laguntzarekin eratu zuen enpresa aholkulariak presatzeko programak bi helburu nagusi zituen: enpresa horiek emakumeen eta gizonen arteko berdintasunari buruzko prestakuntza jasotzea, eta ohiko aholkularitza lanetan genero ikuspegia barneratzea. Sexismorik gabeko hizkuntza normalizatzeko eta hedatzeko programa horretan ikasitakoak jende gehiagoren eskuetara iristea interesgarri delakoan plazaratua da *Generoen ikuspegia komunikazioan eta irudi korporatiboan*, gaztelaz eta euskaraz dagoen liburua. Gaiaren artean, hizkuntza sexista eta androzentrikoa, publizitate mezuak eta emakumea, emakumezkoek eta gizonetzkoek sozializatzerakoan besteekin komunikatzeko ikasitako estrategia bereziak... ■

Generoen ikuspegia komunikazioan eta irudi korporatiboan

Batzuen artean

EUROPAKO ELKARTEA,
EMAKUNDE
323 orrialde

Oroitzapen
urdin iluna

Monique Laxalt

UTRUSQUE VASCONIAE

146 orrialde
15 euro

Ameriketako euskaldun baten aitormena

Ameriketara lanera joandako euskaldunen hirugarren belaunaldiko alaba dugu Monique Laxalt, eta hemengo euskaldunei jatorri bereko hangoak nola bizi izan diren han eta zer nolako garaipen eta porrotak jasan behar izan dituzten kontatu nahian idatzi du lan hau. Fikzioa eta errealtatea era poetikoan nahasten ditu *Oroitzapen urdin iluna* izenburuko idazlanak. Eleberri honek ingelesez ikusi zuen lehen aldiz argia, 1993an. Euskarazko bertsioa, berriz, Haritz Monreali zor zaio. Monique Laxalt Atarratzeko artzain baten eta Baigorriko emakume langile baten biloba da, eta *Dominique*, artzain xiberotar bat Nevada bezalako lan ospetsuen egile genuen Robert Laxalten alaba.

Monique, artzain xiberotar bat Nevada bezalako lan ospetsuen egile genuen Robert Laxalten alaba.

HASIER LARRETxea

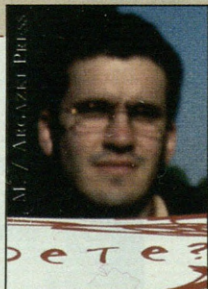
“Zerbaiten, norbaiten esperoan dagoen poetaren sentsazioak dira”

Nola sortu zen *Bazaudete*?

Elizondoko taberna batean, *Metaziri*, pentsamendu sozial eta iraultzailea Baztango haranean bultzatzen duten pertsonen ekimenaren baitan. *Metaziri* aldizkariaren funtsa, haraneko sortzaileen bilgune izateaz gain, halako aterabide bat aurkeztea da, Baztanen berean erakustarazteko gazteok badugula zer erran, zer erakutsi, zer egin kultur esparruan. Hala, Juan Angel Perotxena Urangak, Elizondoko diseinatzaile eta marrazkilaria, eta nik, arraiotzko hitzen zertzelatzaileak, lan bateratu bat egiteko proiektuaren berri eman genuen. Nik poemak idatzi, berak haiek adierazten ziotena marraztuz, horrela egituratu zen liburuxka, azkenik argia ikusi arte, inongo argitaletxeko aterik jo gabe, autogestioan, Elizondoko gazteen eta *Metaziri*ren laguntza ekonomikoarekin. Gaztetxearen aldeko ekimenen aurkeztu genuen. Zergatik da hain garrantzitsua Gaztetxea zuentzat? Espazioak behar ditugulako aldarrikatzeko, solasteko, pentsatzeko, irri egiteko, ukitzeko, maitatzeko, negar egiteko...

Eta zein da zure poema horien funtsa?

Poemetako orro isilarazi horiek, gizarte honetan norabiderik gabe, galdurik dauden oihuak dira, haien desirak, begiradak, ikuspuntuak eta hutsuneak. Gabezia horietatik abiatu naiz, ildo bertsuko lerroak biltzeko. Hirian zurgatuak, alienatuak, giro ilunean dabilzanen oihuak dira, zerbaiten, norbaiten esperoan dagoen poetaren sentsazioak eta zirrarak agertu nahi izan ditut, gordeta dituen beldurak azaleratzeko intentzioz, beharbada.

egileari galdezka

Untxi Txiki Zuria galduta dabilen batekoa

Ettxeko txikienei begira, Marie-France Floury eta Fabienne Boisnarden artean sortu eta Jose Antonio Sarasolak euskaratutako bilduma honen protagonista unxi txiki bihurri bat da. Oraingoan, bere gurasoekin parkera joan da. Iritsi bezain azkar alde egin du lagunekin jolastera, eta ohartu denerako gurasoak non dituen ez dakiela aurkitu da. Untxi Txiki Zuria estu eta larri dago eta negar batean aita eta ama non ote dituen galdezka hasi zaie guztiei, andre batek lasaitu eta bilaketan laguntzen dion arte. I

Untxi Txiki Zuria
Marie-France Floury,
Fabienne Boisnard

IBAIZABAL

24 or./ 5,60 euro

Norabiderik gabe galdurik dauden oihuak

Hasier Larretxearen poemekin eta Juan Angel Perotxena Urangaren marrazkiekin osaturik dagoen *Bazaudete*? liburuxka pentsamendu sozial eta iraultzailea Baztango haranean bultzatzen duten pertsonen ekimenaren baitan sortu zen. Elizondoko Gaztetxearen alde, literaturaz, arteaz, ekologismoaz, eta beste hainbat gaiez eztabaidatzeko bilgune izan zedin lanean zebiltzan gazteen bilera batean, *Bazaudete*? egiteko asmo bateratuaren berri eman zutenegile biek. Batek poemak idatziko zituen, eta besteak haiek irakurri eta gero adierazten ziotena iruditzen agertuko zuen. Horrela egin zuten sistema honetan norabiderik gabe galdurik dauden oihu isilaraziak agertzen dituzten olerkiz eta marrazkiz osaturik dagoen liburuxka hau. Izugarri maite duen zerbaiten edo norbaiten bila ikus-

Bazaudete?

Hasier Larretxea,
J.A. Perotxena
Uranga

METAZIRI,
ELIZONDOKO GAZTEAK
32 orrialde

ten dugu poeta; halere, bere bizitza eta ingurutik bat-batean desagertu zaio maite hori, eta jada ez daki non aurki dezakeen. Dazkan oroitzapenak, zirrarak, nahi ezinduk eta baita hutsuneak ere agerian jarri, gordeta dituen beldurak azaleratu nahian dabil beharbada. Eta poema horien haritik tiraka, marrazkilaria, bere estilo garratza irudietan erakutsiz. ■

Nagoen lekutik

JOSU IZTUETA

ARGIA eta ardia, azkenaldian beste konturik ez

EZ DU GUTARIKO INORK noiz eta non jaio erabakitzen, baina ez ginen garai txarrean ezta toki okerrean ere mundura etorri. Mende erdira arrimatzen ari garenok une gogorak bizitakoak izan arren, ez gara gosea pasatakoak. Aurreko asteotan AEBetako hauteskundeak zirela eta nazkatzeko adina berri iritsi zaigu Atlantikoz bestaldetik. Duela berrogei urte esne hautsa bidaltzen zuten estatubatuarrek; Marshall politikariak Europari laguntza ekonomikoa eskaintzeko egin zuen planak bere izena hartu zuen eta guk eskola nazionaletan gogo txarrez edaten genuen esne nazkagarri hura. Ez genion produktuari boikota egiten noski, artean ez baikenekien "boikot" hitzak zer esan nahi zuen.

Azken hilabeteen ez naiz munduan barreina ibili, bi lekutan eman dut denbora gehien: Lasarte-Orian eta Arantzazun. Baserriko behi esnea kalean edandako baten burutazioak besterik ez dira honako hauek.

Lasarte-Orian... ARGIA

Tolosarrak ez gara asko baina zarata dezentea ateratzen dugu. 18.000 biztanle ditu udalerriak eta sinestezina badirudi ere Lasarte-Oria Tolosa adinakoa da biztanleriari dagokionean. Andoain, Urnieta eta Hernaniko lurrez osatua zegoen 1986an udalerri bezala antolatu arte. Hipodromoa eta Michelin fabrika Lasarte herriarekin lotu izan ditugu betidanik.

Euskaltzaleok eta aldizkari hau irakurtzen dugunok badakigu, bestalde, egungo ARGIA berton idatzi, diseinatu eta inprimatzen dela. *Zeruko Argiak* "Zeruko" izateari 1980an utzi zion eta geroztik bidea arrastaka, belauniko edo zutik egindakoa izan arren, gaurdaino ekarri gaituena da bederen. Kaputxinoetan ezagutu nuen astekaria, Ametzagañan noizean behin bixitatzen nituen eta tarteka kolaborazioren bat edo beste egin ere bai.

Garai hartan hasi ginen Nairobitarra auto-

busarekin. Urte gogorak izan ziren haiek. 1982. urtean 10.000 pezetako diru-laguntza ematen zutenen artean eta harpidetza berriak lortutakoen artean Sahara basamorturako bidaia zozketatu genuen: Zaldibiako Iñaki

Zubeldia izeneko bat etorri zen beste hemeretzi lagunekin batera gurekin Afrikara. Geroztik munduan bueltaka ibili gara eta bakoitzaren bizitzak ere buelta askotxo eman ditu. Iaz, autobusa jubilatuta berritan ARGIAko lagunak Nairobitarrari buruzko zerbaitea proposatu zidaten. Alde batetik "Nagoen Lekutik" kronikatxo hau hilabeteen behin idaztea, eta bestetik oroitzapenak astindu eta Nairobitarren bizi filosofiarekin ideiaren bat lantzea. Sarote daitezke 25 urte bi kuxtatan? Kabitzen al

dira milioi bat kilometro bi kaxatxotan? Garbi dago, ahalegina egin gabe ez genuela posible zen ala ez jakingo.

Normalean ez daukadan diziplina eta inoiz eduki ez dudana metodoa orekatzeko talde lanaren konpromisoa eskaini genion elkarri, zer egin erabaki bezain pronto noizko egitea komeni zen adostu genuen. Egun hartan bertan, Tolosarako bidean bi burutazio izan nituen bata bestearen aurka: Eperik gabe=Kale; Epea jarri=Kakalarri.

Ordutik hona, etxean egon naizenetan astean pare bat buelta egin ditut ARGIAra, Bego ez zenean Garbiñe, Estitxu ez zenean Onintza, Kike edo Xabier, Arantzazu edo Maider, Berdaitz edo Ander, Eli edo Marijo... horiek eta beste asko Lasarte-Orian zeudenak, handik kanpo ere lagun mordoska bat. Ia-ia autobuska bete jende *Munduko Ipuinak* eta *Mahai Jolasa* kaleratu ahal izateko. Lerro hauek aprobetxatuko ditut izan duten pazientzia eskertzeko.

Arantzazun... Ardia

Bada Nafarroako Bortzirietan Arantza izeneko udalerria eta Bizkaian Arantzazu udalerria, halere Gipuzkoako Arantzazu izango da Euskal Herrian eta hemendik kanpo izen bereko lekuri ezagunena. Oñatiko auzoa izan arren Arabatik oso gertu dago Arantzazuko Andre Maria Santutegia. Euskararekin lotura handia duen parajea da Arantzazu, Aita frantziskotarrak 1921ean sortutako hilabetekari erlijiosoak izen hori zeraman, 1956. urtean *Jakin* euskarazko aldizkariak ere han ikusi zuen argia, 1968. urtean Euskaltzaindiak egindako kongresuan euskara batuaren oinarriak han jarritakoak dira... izen propioak aipatzen hasita motz geratzeko arriskua dago: L. Villasante, B. Gandiaga, J. Intxausti, J.M. Torrealdei, J. Azurmen-di...

Arantzazuk bost mende baino gehiagoko historia dauka, 1469. urte inguruan Rodrigo Baltzategi izeneko artzainari Ama Birjinaren irudi txiki bat azaldu omen zitzaion arantza batzuen gainean. Ermitatxo bat hasieran eta urte asko baino lehen, 1493an, jatorrizko santutegia eraiki zen bertan. Hainbat sute eta eraso jasan ditu geroztik. 1918an Gipuzkoako patroia izendatu zuten. 1950eko hamarkadan egun ezagutzen dugun eraikuntza hasi zuten, XX. mendeko ikusgarrienetakoa, ziurrenik, Euskal Herrian. Luis Laorga eta Javier Sanz de Oiza arkitektoen gidaritzapean, Oteizaren fatxada eta apostoluak, Txillidaren ateak, Bas-

terretxearen zur lanak eta polikromatuak, Muñozen pinturak, Eulateren beirateak osatu zuten klase guztietako arazoz beteriko lan erraldoia. Berririo obratan dago Arantzazu, ez santutegia bera, garai bateko seminarioa eta frontoia bota eta aparkalekuaren ezkerrean eraikin berriak altxatzen ari dira.

Arantzazura etortzeko/joateko arrazoi asko dago, kirola, natura, lasaitasuna, artea, fedea...

Horien guztien artetik azkena izango da ez hona ez inora eramango nauena. Hamaika gizarajori bazterretan azaldutako ama birjinetatik bakarra ere ez zaio agertu zientzialari bati.

Ni bezala, apostasia edo kristau fedeari uko

egindako batentzat halere, leku berezia da hemengo hau.

Euskara ikastaro trinko bat ematen egona nintzen Arantzazun 1982an. Aurten, ordea, ikastera etorri naiz hona. Zer ikas daiteke hemen?

Denetarik ikas daiteke edonon, baina gauza batzuk ikasteko, nik dakidala, ez dago aukera askorik hortik zehar. Arantzazuko Artzain Eskola bakarrenetakoa da munduan eta horixe da beharbada kanpotik jendea etortzearen arrazoiak.

Iaz bezala aurtengo azaroan Nepalera joatekoa nintzen. Himalaia erraldoiaren magaletako bide eta herrixketatik barrena talde bat gidatuz. Ez joatea erabaki nuen. Aldez aurretik hartutako lanak amaitzeko espezial zetorkidan hemen gelditzea eta aukera ezin hobea sortzen zitzaidan aspalditik pendiente neukana burutzeko.

Planetako hainbat herri nomada eta artzain kultura ezagutu eta gero etxekoa hobeto ulertzeko denbora hartu nahi nuen. Aita artzaina izan zen eta hiru lehengusu artzainak ditut. 200 orduz teoria eta 400 praktika eginda asko ikas daitekeela irudituta nago. Ustiaketa sistemak, artegiak, ugalketa, genetika, elikadura, gaixotasunak, esnearen kalitatea, gaztagintza, salmentak eta beste gai askok osatzen dute Artzaintza Eskolako egutegia. Hori ikasita eta gustatuz gero ekin dakioke bizimodu berriari, nik ez ditut ziurrenik ardiak izango, ez dut artalderik osatuko. Nahi dudalako naiz nomada eta horrela jarraitu nahiko nuke. Llamak, alpakak, elur oreinak, dromedarioak, ahuntzak, yakak edo beste edozein animaliarekin bizitza ateratzen dutenak hurbilagoko egingo nituzke. ■

Josu Iztueta Azkue
Arantzazun

Aita artzaina izan zen eta hiru lehengusu artzainak ditut. Artzaintza Eskolan asko ikas daitekeela irudituta nago. Nik ez dut artalderik osatuko. Nahi dudalako naiz nomada.

Denbora-pasak

LUMA

Hitz gezidunak

	Emakume izena	Gauzka	Isurkari gorri	Azalpen	Ekora izenaren bokalak
	Bakartasun	Paper lodi	Kontsonantea	Kezka	
	Italiako telebista		Gipuzkoako herria		
	Emakume izena		Bizkaiko mendia		
* EH-KO IBAIA	Mendebaldea				
Adoretsu	Dozena bat				
				Oinarrizko edari	Sustrai
				Bokala	
Jariatzen zaio			Hortaz		
Lepoa, iduna			Futbol tantoa		
		Gora egin		Barazki hostotsua	
		Pirinioetako basoa		Bokala	
Saiakera			Duda partikula		3,141596
Leize			Utik!		Errep., txori mota
				Zegoen	
				Kontsonantea	
Otx!		Ate, hitz elkarketan		Jantzi mota	

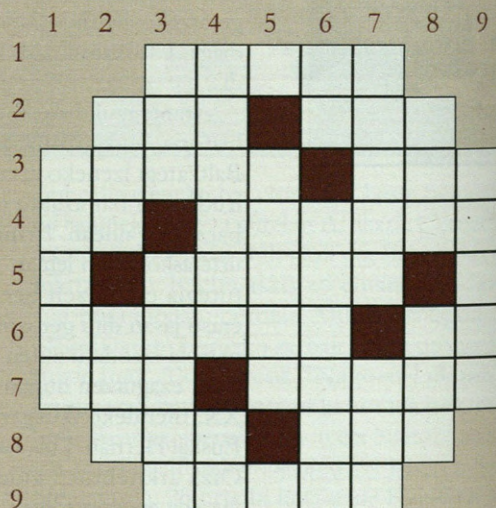
Hitz gurutzatuak

EZKER ESKUIN

1.- Emakume izena. 2.- Gabarra txikia. Baita. 3.- Hizki grekoa. Modua. 4.- Kasik, abantzu. Ohitura. 5.- Hidrogenoaren ikur kimikoa. Akitu, nekatu. Sufrearen ikur kimikoa. 6.- Arrainen arrautza. Kanpo, landa. 7.- Ni filosofikoa. Arabako herria. 8.- Pirinioetako basoa. Bizkaieraz, iratzea, garoa. 9.- Iparraldean, distira.

GOITIK BEHERA

1.- Baso handi. 2.- Sortu zintuena. ... de Janeiro, Brasilgo hiria. 3.- Bilo. Barazki mota. 4.- Adiskide mina. Ez eme. 5.- Uranioaren ikur kimikoa. Arbasoa. Röntgen. 6.- Neonaren ikur kimikoa. Ate ingurua. 7.- Jarraibide. Jardun. 8.- Gaixo. Gipuzkoako herria. 9.- Italiako hiria.

Hizki zopa

Aurki itzazu Europako Batasunera bildu diren azken herrialdeetatik zortziren izenak.

I	T	X	A	O	G	E	Z	T
Z	O	A	I	N	O	L	O	P
A	L	O	N	K	H	D	U	O
I	M	I	O	A	U	N	I	S
K	L	E	T	O	N	I	A	Z
A	E	L	S	U	G	O	I	A
V	O	I	E	T	A	P	B	E
O	R	V	A	K	R	N	A	Z
L	N	O	I	E	I	H	I	O
S	E	H	R	M	A	L	T	A
E	H	E	D	I	K	N	I	E

Kike Amonarriren umorea

Telefono erabiltzailea haserre

Adiskide batek Galiziako prentsan argitaratutako gutun hau bidali dit:

"Bi konpainia telefonikoren erabiltzailea naiz, bata derrigorrez eta bestea komenientziaz. Joan den abuztuan, X konpainiak hileroko faktura bidali zidan. Handik gutxira 11,69 euroko faktura igorri zidan eta argibideak eskatzeko bertara deitu nuen. Orduan hasi zen nire kalbarioa. Ohikoa den musikatxoa eta... 'Bezeroa bazara sakatu 1, beste la 2. Informazioa nahi baduzu sakatu 1, abonatu bazara sakatu 2. Gure operatzaileak okupatuta daude. Itxaron pixka batean. Barkatu eragozpenak'... Musikatxo gehiago eta horrela... 22 minutu! Telefonoa zintzilikatu, berriro deitu eta enpresen zenbakia sakatu nuen. Eta hura ezustekoa... Berehala hartu zidaten! Kristorenak eta bi esan ondoren, bigarren fakturaren inguruko argibide batzuk eman zizkidaten. Nik, hala ere, bankuari faktura itzultzeko agindua eman nion. Bi hilabete geroago jarri ziren nirekin harremanetan: 'Egun on! X konpainiatik deitzen dizut...' Nik erantzun nion:

- Galegoz erantzutea nahi baduzu sakatu 1, gaztelaniaz nahi baduzu sakatu 2... Neska bazara sakatu 1, mutila bazara sakatu 2...

- Mesedez, hizketan utziko? -berak urduri-.

- Enpresako gaia bada sakatu 1, partikularra bada sakatu 2 -jarraitu nuen-.

- Mesedez, azalpenak ematen utziko?

Kalean nenbilenez ezin izan nion musikatxoa jarri eta 'Rianxeira' kantatzen hasi nintzen. Pentsa dezakezuenez, ez zen 22 minutura iritsi eta bigarren deiaran zain nago. Ez dizkiet 11,69 euroak ordainduko nire zain 22 minutu pasa arte. Nire denborak beraienak adina balio du".

Bost bider bost

Ezker eskuin eta goitik behera, zenbaki bakoitzean hitz bera aterako zaizu

	1	2	3	4	5
1					
2					
3					
4					
5					

1. Zerbait gabe geratu. 2. Bihiak, garauak.

3. Kanaberen lastoa. 4. Ezagutzen dut. 5.

Ezeztatu.

Soluzioak

Hitz gurutza- tuak	Ezker eskuin: 1. Ilune 2. Ala. Erc. 3. Omaga. Eira. 4. Ia. Usadio. 5. H. Unatu. S. 6. Arraba. Ar. 7. Nia. Arraia. 8. Oza. Ira. 9. Arral.	Goitik behera: 1. Oihan. 2. Ama. Rio. 3. Ilc. Urza. 4. Lagu- na. Ar. 5. U. Asaba. R. 6. Ne. Ataria. 7. Bredu. Ari. 8. Eri. Ala. 9. Aosta.																									
A	N	O	G	+	A	T	A	+	I	A	+	K	O	B	A	Z	U	L	O	+	Z	E	N				
+	A	+	G	+	O	+	I	+	A	+	S	+	A	+	I	+	O	+	T	+	E	+	P	I			
+	A	+	G	+	O	+	I	+	A	+	S	+	A	+	M	+	A	+	G	+	O	+	A	+	Z		
+	A	+	G	+	O	+	I	+	A	+	S	+	A	+	R	+	I	+	O	+	B	+	E	+	R	A	Z
+	A	+	G	+	O	+	I	+	A	+	S	+	A	+	R	+	I	+	O	+	B	+	E	+	R	A	Z
+	A	+	G	+	O	+	I	+	A	+	S	+	A	+	R	+	I	+	O	+	B	+	E	+	R	A	Z
+	A	+	G	+	O	+	I	+	A	+	S	+	A	+	R	+	I	+	O	+	B	+	E	+	R	A	Z
+	A	+	G	+	O	+	I	+	A	+	S	+	A	+	R	+	I	+	O	+	B	+	E	+	R	A	Z
+	A	+	G	+	O	+	I	+	A	+	S	+	A	+	R	+	I	+	O	+	B	+	E	+	R	A	Z
+	A	+	G	+	O	+	I	+	A	+	S	+	A	+	R	+	I	+	O	+	B	+	E	+	R	A	Z
+	A	+	G	+	O	+	I	+	A	+	S	+	A	+	R	+	I	+	O	+	B	+	E	+	R	A	Z
+	A	+	G	+	O	+	I	+	A	+	S	+	A	+	R	+	I	+	O	+	B	+	E	+	R	A	Z
+	A	+	G	+	O	+	I	+	A	+	S	+	A	+	R	+	I	+	O	+	B	+	E	+	R	A	Z
+	A	+	G	+	O	+	I	+	A	+	S	+	A	+	R	+	I	+	O	+	B	+	E	+	R	A	Z
+	A	+	G	+	O	+	I	+	A	+	S	+	A	+	R	+	I	+	O	+	B	+	E	+	R	A	Z
+	A	+	G	+	O	+	I	+	A	+	S	+	A	+	R	+	I	+	O	+	B	+	E	+	R	A	Z
+	A	+	G	+	O	+	I	+	A	+	S	+	A	+	R	+	I	+	O	+	B	+	E	+	R	A	Z
+	A	+	G	+	O	+	I	+	A	+	S	+	A	+	R	+	I	+	O	+	B	+	E	+	R	A	Z
+	A	+	G	+	O	+	I	+	A	+	S	+	A	+	R	+	I	+	O	+	B	+	E	+	R	A	Z
+	A	+	G	+	O	+	I	+	A	+	S	+	A	+	R	+	I	+	O	+	B	+	E	+	R	A	Z
+	A	+	G	+	O	+	I	+	A	+	S	+	A	+	R	+	I	+	O	+	B	+	E	+	R	A	Z
+	A	+	G	+	O	+	I	+	A	+	S	+	A	+	R	+	I	+	O	+	B	+	E	+	R	A	Z
+	A	+	G	+	O	+	I	+	A	+	S	+	A	+	R	+	I	+	O	+	B	+	E	+	R	A	Z
+	A	+	G	+	O	+	I	+	A	+	S	+	A	+	R	+	I	+	O	+	B	+	E	+	R	A	Z
+	A	+	G	+	O	+	I	+	A	+	S	+	A	+	R	+	I	+	O	+	B	+	E	+	R	A	Z
+	A	+	G	+	O	+	I	+	A	+	S	+	A	+	R	+	I	+	O	+	B	+	E	+	R	A	Z
+	A	+	G	+	O	+	I	+	A	+	S	+	A	+	R	+	I	+	O	+	B	+	E	+	R	A	Z
+	A	+	G	+	O	+	I	+	A	+	S	+	A	+	R	+	I	+	O	+	B	+	E	+	R	A	Z
+	A	+	G	+	O	+	I	+	A	+	S	+	A	+	R	+	I	+	O	+	B	+	E	+	R	A	Z
+	A	+	G	+	O	+	I	+	A	+	S	+	A	+	R	+	I	+	O	+	B	+	E	+	R	A	Z
+	A	+	G	+	O	+	I	+	A	+	S	+	A	+	R	+	I	+	O	+	B	+	E	+	R	A	Z
+	A	+	G	+	O	+	I	+	A	+	S	+	A	+	R	+	I	+	O	+	B	+	E	+	R	A	Z
+	A	+	G	+	O	+	I	+	A	+	S	+	A	+	R	+	I	+	O	+	B	+	E	+	R	A	Z
+	A	+	G	+	O	+	I	+	A	+	S	+	A	+	R	+	I	+	O	+	B	+	E	+	R	A	Z
+	A	+	G	+	O	+	I	+	A	+	S	+	A	+	R	+	I	+	O	+	B	+	E	+	R	A	Z
+	A	+	G	+	O	+	I	+	A	+	S	+	A	+	R	+	I	+	O	+	B	+	E	+	R	A	Z
+	A	+	G	+	O	+	I	+	A	+	S	+	A	+	R	+	I	+	O	+	B	+	E	+	R	A	Z
+	A	+	G	+	O	+	I	+	A	+	S	+	A	+	R	+	I	+	O	+	B	+	E	+	R	A	Z
+	A	+	G	+	O	+	I	+	A	+	S	+	A	+	R	+	I	+	O	+	B	+	E	+	R	A	Z
+	A	+	G	+	O	+	I	+	A	+	S	+	A	+	R	+	I	+	O	+	B	+	E	+	R	A	Z
+	A	+	G	+	O	+	I	+	A	+	S	+	A	+	R	+	I	+	O	+	B	+	E	+	R	A	Z
+	A	+	G	+	O	+	I	+	A	+	S	+	A	+	R	+	I	+	O	+	B	+	E	+	R	A	Z
+	A	+	G	+	O	+	I	+	A	+	S	+	A	+	R	+	I	+	O	+	B	+	E	+	R	A	Z
+	A	+	G	+	O	+	I	+	A	+	S	+	A	+	R	+	I	+	O	+	B	+	E	+	R	A	Z
+	A	+	G	+	O	+	I	+	A	+	S	+	A	+	R	+	I	+	O	+	B	+	E	+	R	A	Z
+	A	+	G	+	O	+	I	+	A	+	S	+	A	+	R	+	I	+	O	+	B	+	E	+	R	A	Z
+	A	+	G	+	O	+	I	+	A	+	S	+	A	+	R	+	I	+	O	+	B	+	E	+	R	A	Z
+	A	+	G	+	O	+	I	+	A	+	S	+	A	+	R	+	I	+	O	+	B	+	E	+	R	A	Z
+	A	+	G	+	O	+	I	+	A	+	S	+	A	+	R	+	I	+	O	+	B	+	E	+	R	A	Z
+	A	+	G	+	O	+	I	+	A	+	S	+	A	+	R	+	I	+	O	+	B	+	E	+	R	A	Z
+	A	+	G	+	O	+	I	+	A	+	S	+	A	+	R	+	I	+	O	+	B	+	E	+	R	A	Z
+	A	+	G	+	O	+	I	+	A	+	S	+	A	+	R	+	I	+	O	+	B	+	E	+	R	A	Z
+	A	+	G	+	O	+	I	+	A	+	S	+	A	+	R	+	I	+	O	+	B	+	E	+	R	A	Z
+	A	+	G	+	O	+	I	+	A	+	S	+	A	+	R	+	I	+	O	+	B	+	E	+	R	A	Z
+	A	+	G	+	O	+	I	+	A	+	S	+	A	+	R	+	I	+	O	+	B	+	E	+	R	A	Z
+	A	+	G	+	O	+	I	+	A	+	S	+	A	+	R	+	I	+	O	+	B	+	E	+	R	A	Z
+	A	+	G	+	O	+	I	+	A	+	S	+	A	+	R	+	I	+	O	+	B	+	E	+	R	A	Z
+	A	+	G	+	O	+	I	+	A	+	S	+	A	+	R	+	I	+	O	+	B	+	E	+	R	A	Z
+	A	+	G	+	O	+	I	+	A	+	S	+	A	+	R	+	I	+	O	+	B	+	E	+	R	A	Z
+	A	+	G	+	O	+	I	+	A	+	S	+	A	+	R	+	I	+	O	+	B	+	E	+	R	A	Z
+	A	+	G	+	O	+	I	+	A	+	S	+	A	+	R	+	I	+	O	+	B	+	E	+	R	A	Z
+	A	+	G	+	O	+	I	+	A	+	S	+	A	+	R	+	I	+	O	+	B	+	E	+	R	A	Z
+	A	+	G	+	O	+	I	+	A	+	S	+	A	+	R	+	I	+	O	+	B	+	E	+	R	A	Z
+	A	+	G	+	O	+	I	+	A	+	S	+	A	+	R	+	I	+	O	+	B	+	E	+	R	A	Z
+	A	+	G	+	O	+	I	+	A	+	S	+	A	+	R	+	I	+	O	+	B	+	E	+	R	A	Z
+	A	+	G	+	O	+	I	+	A	+	S	+	A	+	R	+	I	+	O	+	B	+	E	+	R	A	Z
+	A	+	G	+	O	+	I	+	A	+	S	+	A	+	R	+	I	+	O	+	B	+	E	+	R	A	Z
+	A	+	G	+	O	+	I	+	A	+	S	+	A	+	R	+	I	+	O	+	B	+	E	+	R	A	Z
+	A	+	G	+	O	+	I	+	A	+	S	+	A	+	R	+	I	+	O	+	B	+	E	+	R	A	Z
+	A	+	G	+	O	+	I	+	A	+	S	+	A	+	R	+	I	+	O	+	B	+	E	+	R	A	Z
+	A	+	G	+	O	+	I	+	A	+	S	+	A	+	R	+	I	+	O	+	B	+	E	+	R	A	Z
+	A	+	G	+	O	+	I	+	A	+	S	+	A	+	R	+	I	+	O	+	B	+	E	+	R	A	Z
+	A	+	G	+	O	+	I	+	A	+	S	+	A	+	R	+	I	+	O	+	B	+	E	+	R	A	Z
+	A	+	G	+	O	+	I	+	A	+	S	+	A	+	R	+	I	+	O	+	B	+	E	+	R	A	Z
+	A	+	G	+	O	+	I	+	A	+	S	+	A	+	R	+	I	+	O	+	B	+	E	+	R	A	Z
+	A	+	G	+	O	+	I	+	A	+	S	+	A	+	R	+	I	+	O	+	B	+	E	+	R	A	Z
+	A	+	G	+	O	+	I	+	A	+	S	+	A	+	R	+	I	+	O	+	B	+	E	+	R	A	Z
+	A	+	G	+	O	+	I	+	A	+	S	+	A	+	R	+	I	+	O	+	B	+	E	+	R	A	Z
+	A	+	G	+	O	+	I	+	A	+	S	+	A	+	R	+	I	+	O	+	B	+	E	+	R	A	Z
+	A	+	G	+	O	+	I	+	A	+	S	+	A	+	R	+	I	+	O	+	B	+	E	+	R	A	Z
+	A	+	G	+	O	+	I	+	A	+	S	+	A	+	R	+	I	+	O	+	B	+	E	+	R	A	Z
+	A	+	G	+	O	+	I	+	A	+	S	+	A	+	R	+	I	+	O	+	B	+	E	+	R	A	Z
+	A	+	G	+	O	+	I	+	A	+	S	+	A	+	R	+	I	+	O	+	B	+	E	+	R	A	Z
+	A	+	G	+	O	+	I	+	A	+	S	+	A	+	R	+	I	+	O	+	B	+	E	+	R	A	Z
+	A	+	G	+	O	+	I	+	A	+	S	+	A	+	R	+	I	+	O	+	B	+	E				

Ihesi

Euskal Herria ezagutuz

ARGAZKIAK ETA TESTUA:
ANDONI OTAMENDI/ MIKEL ZARAUTZ

Asteasu-Zelatun-Larraul (Gipuzkoa)

Soinujolearen semeen sehaska

Gipuzkoako Asteasun hasi dugu gure ibilbidea. Aia, Zizurkil, Anoeta, eta Larraul herrie-
kin muga egiten duen herria da Asteasu. Egun 1.200 biztanle baditu ere, orain hogeita
hamabost urte 1.530 biztanle izatera iritsi zen. Asteasutik Zelatunera igo, eta Larraul
partetik, oster, Asteasura jaitsi gara. Ernio mendiaren oinean kokatua, berezko historia
eta nortasuna duen herriarekin egin dugu topo.

Pello Errota

Pello Errota eta Eleuterio Tapia

Garai batean Asteasun zortzi errota omen zeuden eta Pedro Jose Elizegi (1840-1919) ere, lanbidez errotaria zen. Txirritaren garaikidea izanik, ezagunak dira bi alkandora janzteko komeriak izango zituenaren aipamenak. Eleuterio Tapia, berriz, zer zen erabakitzen izango genituzke komeriak: Trikitilaria, harri-jasotzailea eta segalaria izateaz gain, pere etxetik pasa ziren berak zekiena ikasi nahi izan zuten hainbat: Joseba Tapia, Urtain, Perurena, Gibitegi... Hamabost anai-arreben zazpigarren senideak hamar bat urte izango zituen 36ko Gerra lehertu zenean. Herri kiroletan hainbat apustu egindakoa izan zen; trikitiarekin, berriz, Elgeta maisu zaharrari ikasitakoa erromeriz erromeri eraman izan zuten.

Eleuterio Tapia.

Bi gunez osaturik dagoen herria da Asteasu. Goi partea Elizmendi, XVI. mendekoa den San Pedro elizarekin, behealdea, berriz, Beheko kalea, herriko udalarekin. Horiez gain, bi basiliza ditu: Santa Gurutze, herri-gunearen irteeran eta Santa Marinakoa, kostalderako bidean, Andazarraterantz. Santa Marina basiliza eskualdeko zaharrenetakoa da. Herriko zaharrenek diotenez, aldarearen azpian dagoen zulo beltzean burua sartu eta kredoa errezatuz gero, amesgaiztorik ez da gehiago izaten.

Ernio mendiko belardiak, basoak, lur-sailak eta urak dira izadiak Asteasuri emandako altxorrik preziatuena. Asteasuk berak ere, jaiozten ikusi izan du argi izpirik. Bernardo Atxaga idazle ezagunaz gain, herriko plazan, orain frontoi berriua dagoen gunean, bi pertsonaien oroitarriek garai bateko kontuetara eraman gaituzte: Pello Errota eta Eleuterio Tapia.

Zelatungo jatorrizko ibilbidea

Marra zuri-horiai jarraituaz, aroztegi ondotik ekin diogu hain jardun polita izango denari. Zelatungo gainera iristeko asteasuarrek zerabilten jatorrizko ibilbidea egingo dugu. Egun, Iturrioztik eta Andazarretetik igotzen da gehien,

baita Larrauldik, Alkizatik eta Errezi-
letik ere. Erreka bailaran aurrera
goaz asfaltoz, tamalez, gurdi bidear-
en lehenengo sarrera zikina dagoe-
nez, baserrietara joateko bideari
jarraitu diogu, gorantz. Lehenengo
bidegurutzean ezkerrera egingo dugu
seinaleei segika. Mizpirondo batekin
egin dugu topo. Bute fruitu biribil-
dua, arbolan bildutakoa, latza eta
janezina da, eta umatzen, biguntzen

eduki behar da zapore gozoa hartu arte.

Sorarrain baserriaren ondoren, gora jarraituko dugu. Galbiderik ez dago. Bailararen aurrean dagoen Ernio mendiaren leporantz goaz, Zelatunera. Olarrea baserriaren ondoren, berriz gurdibidea hartuko dugu. Sagarrondoek Peruren abenturak (ikus koadroan) ekarri dizkigute

FITXA TÈKNICA

DENBORA
5 ordu

LUZERA
15 kilometro

GAIN DIFFERENZIA
750 metro

NOLA IRITS

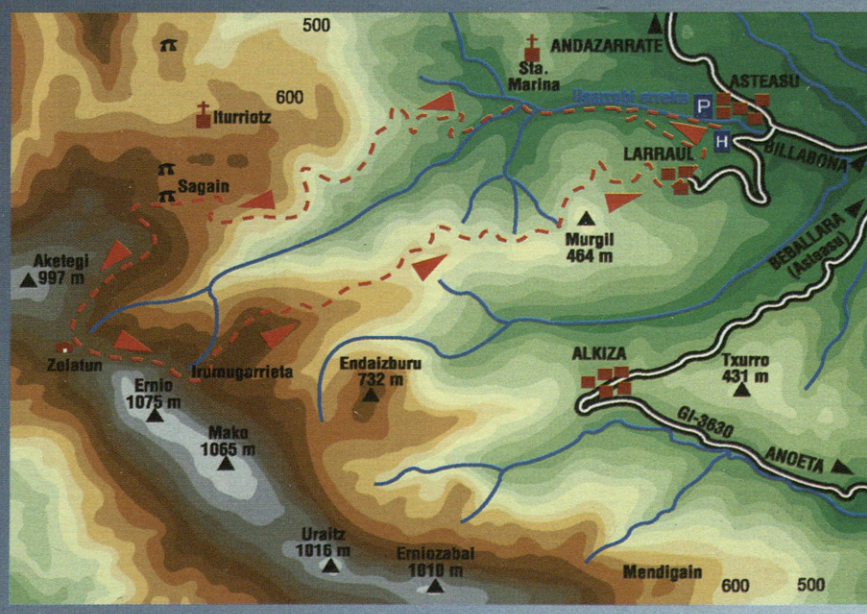
- Errepide Nazionaletik Billebonan irten eta 4 kilometrora
- Kostako errepidetik Orioko gainetik, Ala pasa eta Andazarrateko muintotik behera

ZAITASUNA

BIBLIOGRAFIA

- *Euskal Herriko Lehiandak*. Toti Martinez Lezea, Juan Luis Landa. Erein.
- *Euskal Herriko odoak*. Luis Garcia Bona. Kriselu.
- *Euskal Herriko zuhaitz eta zuhaizka gidaiburua*. Aranzadi zientzia Elkarte.

• Euskal Herriko zuhaitz eta zuhaixka gidalburua. Aranzadi zientzia Elkarteak.

Peru eta printzesa

Gipuzkoako Astesutik hurbil, aita eta hiru seme bizi ziren baserri batean. Sagasti ederraren jabe ziren, baina azkenaldian, lapurren batek sagarrak osten zizkien gauzez. Lapurra harrapatu behar zutela eta, anai zaharrena geratu zen zelatan; baina loak hartu zuen eta esnatu zenerako norbait berriro ere lapurretan izana zela konturatu zen. Hurrengo gauean anaia batarrena geratu zen lo egiteko asmorik gabe, baina loak menderatu eta esnatu zenerako han norbait izana zen. Hirugarren gauean anaia gazteena geratu zen. Aitaren iritziz lan horretarako gazteegia zen eta beste bi anaiek barre egiten zioten, loak hartuko zuenaz ziur. Gaztea, etsi nahi ez eta, igitaia aldean harturik sagarrondo baten ondoan eseri zen, lapurraren zain. Handik lasterrera, zerbait somatu zuen hormaren gainetik azaltzen eta, ez bat eta ez bi, igitaia bota zion. Berehala desagertu zen ingurumarian zebilen hura.

Egunsentiarekin batera, hiru anaiak arrasto bila hasi ziren eta, esku beltz handi bat aurkitu zuten hormaren ondoan, odol arrastoak egindako bidearekin batera. Anaia gaztearen hitzei jarraiki, hiru anaiak odol arrastoak nora eramango abiatu ziren. Harlauza batera iritsi ziren. Harlauza jaso eta leize sakon baten sarrera zela ohartu ziren. Zotz egin eta Peru anaia gazteari suertatu zitzaion leizean sartzea. Anaiek soka bati loturik jaitsi zuten eta beheira iritsi zenean, neska bat topatu zuen han: sorgin batek bahitua zuen printzesa. Mutilak soka lotu zion gerrian, baina anaiei igotzeko seinalea egin baino lehen, jantzita zituen zazpi gonazpikoen zati bana emateko eskatu zion neskari. Anaiek neska jaso zuten eta printzesa zela ikusirik, deliberratu zuten saririk baldin bazen ere, hobe izango zela biren artean banatzea, eta horrelaxe, leize barrenean utzi zuten anaia gaztea. Bien bitartean, sorgina agertu zen eta neskak ihes egin zuela ikusirik, sutan jarri zen. Mutilari egotzi zion printzesari lagundu izana. Peru harrapatza joan eta borroka bizian hasi ziren biak. Gerrian zeraman igitaia hartu eta mihia moztu zion Peruk sorginari eta mila zati egingo zuela mehatxatuz, handik ateratzeko agindu zion. Hegan atera zuen leize hartatik eta printzesaren herrira abiatu zen Peru.

Iritsitakoan entzun zuenez, bi mutilen artean printzesa sorginaren atzaparretatik salbatu omen zutela eta, anaia zaharrena harekin ezkontzera omen zihoan. Gazteenak ostatuan gela bat alokatu zuen eta burdinazko mailuarekin leihoa jotzen igaro zuen gau osoa. Biharamunean, jendea ezkontza ospakizunetara zihoala, Peruk anaia nagusia ikusi zuen printzesaren eskutik. Peruk sorginaren mihia atera eta agindua eman zion: "mihia, mihia, hemen orduko han izan hadi!". Hori esatearekin batera, haize zurrumbilo handia atera zuen, eta etxera itzultzera behartu zituen denak. Peruk oster mailua hartu eta orduak eman zituen leiholari kolpeka. Bigarren eta hirugarren egunean ere gauza bera egin zuen, jendea ezkontzara zihoala ikusi zuenean. Erregea susmoa hartzen hasi zen, eta, etxe hura arakatzeko agindu zuen. Soldaduak ostatura iritsi zirenean, bezero bitxi bat zeukala esan zien nagusiak; egun osoa leihoa mailuz jotzen ematen zuena. Berehala eraman zuten erregeren aurrera. Baina galdetzen ziotena galdetzen ziotela, gauza bera erantzuten zuen beti: printzesaren aurrean hitz egingo zuela, ez bestela.

Erregek alaba ekarrarazi zuen eta Peruk zazpi gonazpikoen zatiak erakutsi zizkion. Printzesak bere salbatzailea ezagutu zuen eta baita bere bi anaiek ere. Badakizue nor ezkondu zen printzesarekin, ezta?

Zelatungo bidea.

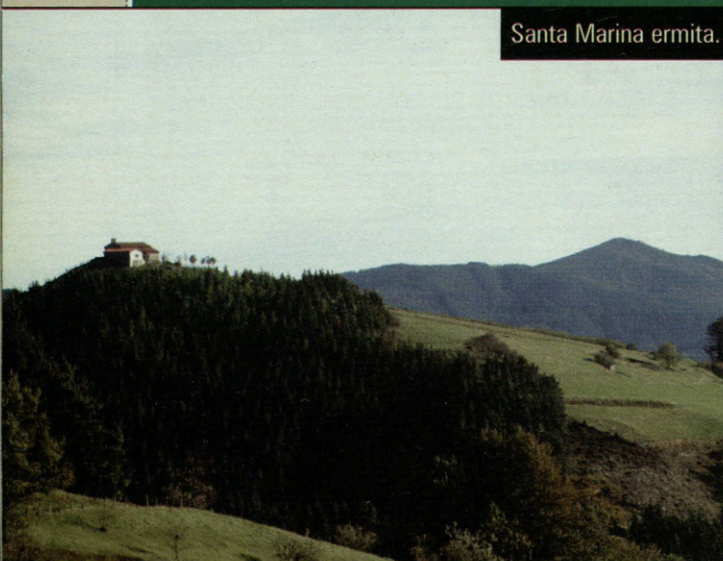
gogora. Hala ere, gu gurdi bide ezin ederragoan zoragarri joan gara. Ernio mendia igo zale den edonork ezagutu beharreko bidea da.

Sagaingo ordeka

Bi ordu eta erdi egin ostean, Sagaingo ordeka iritsi eta gero, egindako bideari erreparatu eta Santa Marina ermita eta Belkoain ikus daitezke gertuan. Urrutirago, berriz, Asteasuko Elizmendi, Zizurkil, Aduna, Aiako Harriak, Onddi, Abalarri, Adarra... Hala ere, bada bidea oztopatu eta galarazi digun zerbait: hego haize eguna izan eta garaia dagokion bezala, uso-pasa zoragarria egokitu zaigu. Ez gara chiztarien aurka jardungo, baina, ez al luke hegaztien migrazioak babestua egon behar? Ez al litza-teke hobe uso-postuak ikusteko

Santa Marina ermita.

Baso ikusgarriak zeharkatuko ditugu.

Basoan aurrera, *Amanita muscaria* ond-
doa ikusi dugu. Espezie toxikoa da eta
zertxobait haluzinagarria. Zenbait herri-
tan, kutikula baztertuz eta aurrez egosita,
jan egiten dute.

Eskuineko irudian, ehiztari denak aztoratu
dituen uso-pasea.

bakarrrik izatea? Gainon-
tzeko ibiltariei tiro parras-
ten desatsegina saihestearaz
gain, noraezean dabiltzan
uso galduen ikuskizun tris-
terik ez litzateke izango, heriora doa-
zenak ez aipatzearren.

Zelatunetik Larraulera

Hiru orduren bueltan Zelatungo lepo-
an gaude. Gogoa eta sasoia duenak

esan beharrik ez da Ernio goia jo
dezakeela. Guk bertako txabola
batean salda beroa hartu eta Larraul
aldera egingo dugu. Horretarako
etorritako norabidetik, eskuinerago
jo dugu. Bidea seinalaturik dago. Ez
da galbide handirik izango. Bidegu-
rutze bakarrean Alkizara doan bidea
saihestu eta, ezkerretara, Larraul-
goa, hartu beharko dugu. ■

Asteasuko baserria.

Asteasu.

Zelatunerantz.

Makina bat kontu

JOXERRA AIZPURUA

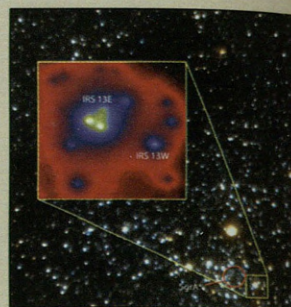
ESPAZIOA

Esne Bidean beste zulo beltz bat topatu dute

GURE GALAXIA Sagittarius A* izeneko zulo beltzaren inguruan baino ez zela ari biraka uste izan da orain arte. Baina Jean-Pierre Maillard astrofisikari frantziarrak zuzendutako ekipoak zulo ezagunaren ondoan beste zulo txikiago bat topatu du.

Hawaiiko Gemini behategian infragorrien alorrean egindako behaketek galaxiaren erdialdean dagoen eremu distiratsua, IRS 13 deiturikoa, aztertu dute. Eta eremu horretan Sagittarius A* zuloaren inguruan 280 km/s

abiaduran biraka ari den izar-taldearen egitura izan da, batez ere, aztertu dutena. Biraka ari den izar-talde honen trinkotasunak erakarri zuen astrofisikarien arreta eta trinkotasunaren zergatia topatu dute: erdian dagoen zulo beltza. Aurkikuntza hau baieztatzeko Hubble, Chandra eta Hawaiiko behategi franko-kanadiarreko teleskopioak ere erabili dira. Topatutako zulo beltzaren masa Eguzkiarena baino 1.300 aldiz handiagoa da, baina ez da ahaztu behar Sagittarius A* zuloarena Eguzkiarena

IRS 13 deituriko eremu distiratsua aztertu dute, batez ere, bertan biraka ari den izar-taldea.

Osasuna

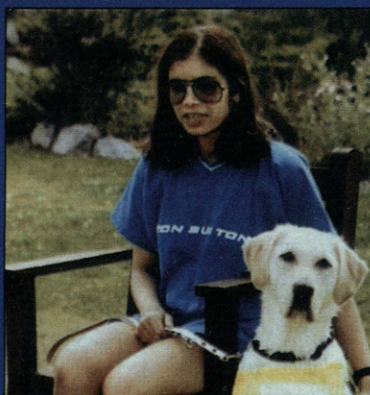
JABIER AGIRRE

35 urtez itsu izan ondoren, ikusmena berreskuratu

41 URTEKO KALPNA SHAH emakume britainiarrari zientziak duela gutxi itzuli dio gaixotasun lazgarriak ume zela ostu zion ikusmena. 5 urteko neskatxoa zenean, Kalpnak gaixotasun biriko arraro bat izan zuen, eta gaitzaren ondorioz begi batetik ezer ikusten ez zuela, eta bestetik ikusmen murriz-murrizarekin gelditu zen. Izan ere, Stevens Johnson-en sindromea bezala ezagutzen den begietako mintzen inflamazioak erabateko itsutasuna eragin dezake.

Nerabetan, Kalpna Erresuma Batuko Royal National Institute of the Blind erakundean hasi zen lanean —hemengo ONCEren antzekoa dena—. Eta hilabete batzuk geroago, ultzera bat izan zuen bere begi "oneko" kornean; horrek itsutasun erabatekoa eragin zion aste batzuetan. Bere lan-kide batek laguntza handia eskaini zion arren, egoera ez zen batere erraza izan Kalpnarentzat hainbat urtetan.

Horrexegatik, Brighton hiriko Sussex Eye Hospital-en Christop-

her Liu doktoreak egiten zuen teknika aitzindariaren berri eman ziotenean, bere ikusmena hobetzeko itxaropenak handitu ziren. Are gehiago, paziente batek begian bere hortzetako bat ezarri edo inplantatu ziotenetik ikusmena berreskuratu zuela jakin zuenean. Teknika berri hori bere begian ere frogatzea eskatu zion medikuei.

Ebakuntza kirurgikoa luzea bezain konplexua izan zen: aurrena bere begi itsuaren azalera osoa berregin zuten medikuek, masailetik hartutako ehunak erabiliz. Ondoren, bere hortz bat aukeratu zuten medikuek, eta bertan egindako zulo edo hulgune batean, zilindro optiko bat ezarri zuten. Hortz horixe bera txertatu zuten betazalean, ehuna garatu eta hazi zedin. Azkenik, beste bigarren ebakuntza batean, hortza berreskuratu eta begi-korneara itsatsi zuten.

Ebakuntza oso ondo atera zen, eta horrela, 35 urtez ia itsu bizi ondoren, argazkiek erakusten dutenez, iloben aurpegia ezagutzeko aukera izan zuen.

Goiko irudian, Kalpna bere itsuaurreko zakurrarekin, Geena-rekin. Behekoan, ilobekin eta lagun batekin.

Gorria

UDA ZAKARRA zuria joan da eta bere kondar epelen azken ostikada txepelen bat edo beste besterik ez dabil. Udazkena edertu da. Hoztu baita! Eguzkiak behetik begiratzen gaitu eta landare eta animalion itzala luze du. Behetik guri ere luze ikusten uzten digu, argitu egiten gaitu. Paisaien unea da: goien urdina, bustien berdeak eta gorria.

2004ko azaroaren 10a. Gorri-gorriak ikustera ez, gorriak gorri ikustera Nafarroa Garaira bueltaxka bat. Areson garomenak: garomenak zut tente, ebakiak, tantaetan, masteleroetan, txorrotan, metatuta zuhaztetan eta belarrietatik gainezka mandioetan. Aralarren panorama, ttonttorrak zuri-bustitzen hasiak. Iraundipeko pagadi soilduak, zaildu gabeko urteko adar mutur gorriak nera-

be, harro, nagusi; udaberrirako ajatu, zahartzen hasiko dira. Iruñerrian haginek pinporta gorriak lizun ireki dituzte txori goseentzat. Ultzama: haritzak. Mondrianen amorratuak dira haritzak. Bakoitzak bere gorri partikularra jantzen du, nabarmen, kolore akelarre honetan. Belaten gora gaintxiorrak eta elurrak zaldizka aurea hartu digute, goraino iristerako abeto gorrien beltza ezkutatu eta lehen elurmenen argitasuna eskaintzeko. Gorostien kokor gorri suak. Urkiek ez dakite

gorritzen, urretzen ari dira, gizarajoak kaikugaiak izan... Elur maran kaikuan erretako mamia aho-sabaian. Baztan, norteko haritz edo amerikanoen gorri distiratsua eta bide bazterretako astigarren gorri higatua, larrosa ia-ia, akuarela, pastela. Mahats igokariaren bestengusu lotsagabeek baztan-haritzko etheen matrailak, lehenaz gain, gorritzen dituzte. Etxera bidean, ilunbistan, gorri denak belzten direnean bidaidea arraunlarien gorritz jantzia dela jabetu naiz.

baino 3 milioi aldiz handiagoa dela. Aurkikuntza honek ez digu zuzenean eragiten, baina gauden espazio-zati txikia hobeto ezagutzeko balio du. ■

EPIDEMIOLOGIA

Intsektuak gaixotasunen eboluzioaren eragile?

ZIENTZIALARI BATZUEK uste dutenez, hainbat intsektu eta ornogabek erantzukizun handia dute egungo gaixotasun batzuetan, eta baita infekzio-maila handia izan duten gaixotasun batzuetan ere, izurritean, adibidez. Bath unibertsitateko Nick Waterfield eta Richard French-Constant eta London School-eko Higiene eta Medikuntza Tropikaleko Brendan Wren ikerlariek *Nature Reviews* aldizkarian argitara emandako artikuluan, AEBetako eta Australiako hamabi pertsonetan baino topatu ez den bakterioa aztertu zuten. Bakterioa *Photobhabdus asymbiotica* deitzen da eta gorpuztean zauriak eragiten ditu. Ikertzaileen

ustez, aipatu bakterioa *Photobhabdus luminescens* bakterioaren eboluzioa da eta honek intsektuak hiltzen dituenean, hauek distiratsu bihurtzen dira. Azterketa genomikoen arabera, izurritea sortzen duen bakterioa, *Yersinia pestis* alegia, *Yersinia pseudotuberculosis* bakterioaren ondorengoa da eta honek intsektuak gaixo arazteko ahalmena du. Intsektutik gizakiarenganako gaixotasunaren eboluzioa 1.500 urtetan gertatu da, hots, eboluzioaren historian oso epe laburrean. Zergatik ez dira, bada, antzeko prozesuak beste eszenategi batzuetan gertatuko? Hau dela eta, egun pestizidetan erabiltzen diren

intsektizida edo antibiotikoekiko intsektuek garatutako erresistentzia gaixotasun berrien eragile izan daiteke. Gainera, gizaki eta intsektuen sistema immunologikoen antzekotasunak direla eta, intsektuak kutsatzeko gai den edozein gaixotasun pasa daiteke zailtasun handirik gabe gizakira. Ikerlari askorentzat aziendetako animaliak dira guretzat gaixotasun iturri handiena, baina hemen esandakoaren arabera, intsektuek askoz ere arrisku handiagoa dute guretzat. ■

Web, CD-ROM eta paper formatuetan soluzioak alor guztietan

Ikerketa

Erremintak

Soluzioak

Zerbitzuak

Adur SOFTWARE PRODUCTIONS

Adur Software Productions, S. Koop. (ASP)
Industrialdea 1, 20160 Lasarte-Oria
Tel: 943.37.18.49
e-mail: adur@adur.com

INFORMAZIOAREN UNIBERTSOA

Sukaldean

HASIER ETXEBERRIA

DAVID DE JORGE

sukaldean@free.fr

Berenjena kabiarr

Osagaiak

- 6 alberjini (berenjena)
- 10 koilarakada oliba olio
- Azukrea, ximiko bat
- 6 baratxuri ale, zuritu gabe
- Gatza
- Tipulin erdia, pikatua
- Perrexila, xehatua

SARDEXKA BATEN HORTZEKIN zulatuko ditugu alberjiniak eta labeko erretilu batean ipiniko ditugu ondoren. Gatza, azukrea eta baratxuriak gainetik hautsezatu eta gero, 6 koilarakada oliba olio isuriko dugu haien gainetik eta 200°ko tenperaturan edukiko ditugu ondoren labean, 40 bat minutuan. Denbora-tarte hori igaro eta gero, zuritu eta mintz beltz hori gabe utziko ditugu alberjiniak: erretako mamia baizik ez dugu erreserbatuko. Zuritu ere egingo ditugu baratxuriak. Alberjiniak eta baratxuriak pikatuko ditugu, labana batez, oso puska finetan.

Kazola txiki batean, geratu zaizkigun olio koilarakadak ipini eta su ez-tian gozatuko dugu olio hartan tipulina, kolorea hartzen utzi gabe. Alberjiniak eta baratxuriak erreak gaineratu ondoren, ordu erdian utziko dugu guztia su ez-tian gozatzen. Gatza eman eta hozten utziko dugu ondoren guztia. Hoztu, gatz puntua neurtu, behar badu zuzendu eta perrexil xehatua erantsiko dugu.

"Kabiar" kopuru handi bat egin dezakegu eta ongi itxitako poteetan kontserbatu, hozkailuan, eta oliba olio estalia. Ogi txigortuan igurtzita, uraza edo tomate entsaladari, edo egositako pastari, edo tomate saltsari, edo ahuntz-gazta on bati koilarakada bat erantsita, hornidura gustagarria eta merkea da inolaz ere. ■

Oinarrizko kontuak

Kontsomea nola egin

Osagaiak

- Oilo bat, garbi eta lau zatitua
- Behi-isats bat, zatitua
- 6 litro ur
- 2 tipula, bitan zatituak
- 2 porru oso
- 2 baratxuri ale
- 2 azenario, zurituak
- 2 eskukada txitxirio

ELTZE ZABAL batean ipini eta urez estaliko ditugu haragi puskak. Sutan jarri eta irakiten hasi orduko aterako dugu sutatik kazola; xukatu eta uretan freskatuko dugu haragia, eduki dezakeen zikina kentzeko. Lehen irakinaldi horretako koi-pea ere kenduko diogu haragiari. Padera su bizian jarri eta alde lautik txigortuko ditugu tipulak, oliorik gabe, ongi belztu arte. 20 bat minutu izango dira. Horrek emango dio kontsomeari kaoba kolore berezia. Haragi puska garbiak kazolaratuko ditugu berrito, gainerako osagaiekin —baita tipula txigortuak ere—. Urez estali eta su ez-tian jarriko dugu guztia egosten, irakinaldi bortitzik gabe. 3 bat orduan edukiko dugu, kontsomea egin dela ikusi arte. Sutatik atera eta pausatzen utziko dugu guztia 30 minutuan, iragazi aurretik. Kontu handiz iragaziko dugu salda eltze garbi batera, burruntzaliz burruntzali, iragazkiaren eta oihal mehe baten bitartez. Inoiz ez dugu salda zuzenean iragazkira isuriko, eta kazola jasoko dugu, zikinkeria hondoan geldidadin. Kontsomea ahalik eta gardenen aurkeztu behar da, uherrik gabe. Zerbitzatzerakoan, gatz larria emango diogu kontsomeari. Tanta batzuk xerez ere erantsi ahal zaio, nahi izanez gero. Lagungarri gisa, ogi puska txigortuak edo salda egiteko erabili dugun isats haragia eta oilokia, papurturik, ipini ahal izango ditugu katiluen hondoan. Haragia soberan edukiz gero, *ropa-vieja* tortilla bat egin genezake harekin.

Eusko Jaurlaritzako Kultura Sailak
diruz lagundutako aldizkaria

Gipuzkoako Foru Aldundia

Gizarte eta Erakunde Harremanetarako
Departamentua

Argitarapen honen edizioak diguntzaile:

kutxa

gizarte ekintza

ETORKINAK ETA EUSKAL EREDUAK

Etorkinak euskaraz eskolatzeko errezeta bila

Aurten, Nafarroan, 7.000 haur etorkin eskolatu dira. Iaz, EAEn, 10.041. Etortzen jarraitzen dute eta segituko dute. Hori jakinda, zer egin marokorak, Ekuadorrekoak edo txinatarrak euskal ereduera erakartzeko? Nola irakatsi behar zaie euskara? Eta gaztelania? Zer egin haur horien jatorrizko hizkuntzarekin?

Galdera horiek eta gehiago azaldu ditu Amelia Barquín orriotan. Bera Mondragon Unibertsitateko irakaslea da eta Kultur Arteko Hezkuntza irakasten du, besteren artean.

DAKIGUNEZ, azken urteotan euskal gizartera milaka lagun heldu dira beste herrialde batzuetatik. Datuek hauxe esaten digute: 2003an Nafarroan 35.000 etorkin bizi ziren, populazioaren % 7; Euskal Erki-dego Autonomoan, berriz, 2004ko apirilean 39.800 etorkin zeuden, biztanleriaren %2 gutxi gorabehera. (Iparraldeko daturik ez dugu aurkitu; hala ere etorkinen kopurua nabarmen txikiagoa da). Espainian 2003ko urtarri-lean 2.672.596 etorkin zeuden, biztanlegoaren %6,3; Frantzia %7 dira, Alemanian %8.

Zenbat dira eskolan etorkinak?

Ia 7.000 ikasle etorkin eskolatu ziren Nafarroan 2004-2005 ikasturtean, ikasleria osoaren %8,2. EAEn, ostera, 2003-2004 kurtsoan 10.041 izan ziren, %3 gutxi gorabehera. (Espainian milioi erdi ikasle ziren, eskolatutako umeen %5,9). Zalantzarik gabe, lagun gehiago etorriko dira datozen urteotan. Duela aste gutxi, Anjeles Iztueta Hezkuntza sailburuak aurreikusten zuen EAEn etorkinen umeen matrikula-

AMELIA BARQUÍN

zioa %40 haziko zela urtero: 2010 urtean 72.000 inguru izan daitezke.

Zenbakiak esanguratsuak dira; ez gaude gertaera anekdotiko baten aurrean. Autoktonoen jarrerek eta arauak eragin zuzena dute etorkinen bizitzan, baina baita alderantziz ere: etorkinek hartuko dituzten erabakiek ere eragingo dute autoktonoen bizitzaren hainbat alorretan. Baita alderdi kultural eta linguistikoan ere.

Euskara ikasten ari dira kanpotik etorritako ikasleak?

Zein eredutan daude eskolatuta Espainiako estatutik kanpoko umeak? Pasa den ikasturtean, EAEn etorkinen seme-alaben %50ak A ereduari ikasi zuen, %29k B ereduari eta %21ak D ereduari. Ikasle guztien datuek, berriz, adierazten dute, 2004-2005 ikasturtean, %26,5 A ereduari dagoela, %23,1 B ereduari eta %50 D ereduari.

Nafarroan, aldiz, pasa den ikasturtean etorkinen umeen %99,8k G ereduari egin zituen ikasketak (A ereduari bezalakoa da baina euskara asig-natura ez da eskaintzen). 6.745 ikas-

Eusko Jaurlaritzaren Hezkuntza Sailak egindako aurreikuspenen arabera, 2010. urtean 72.000 haur etorkin arituko dira ikasten EAEn. Matrikulazioa urtean %40 haziko da.

letatik 20k baino ez zuen ikasi A eta D ereduetan. Ikasturte honetan ikasle guztien %55 dago G ereduari; %23k D aukeratu du (eta lehenengo aldiz eskolara joaten direnen %28k), % 21ak A, eta %0,16k B.

Deigarria da etorkinen eta autoktonoen eredu aukeraketan dagoen aldea. EAE n B eta D ereduaren matrikulatzen diren etorkinen umeen kopurua hazten da urtez urte; hala ere distantzia nabarmena da oraindik. Eta are nabarmenagoa Nafarroaren kasuan: zonifikazioak eta hegoaldean (eremu ez euskaldun) dagoen etorkin kopuru handiak ez ditu muturreko zenbakiak justifikatzen. Zerikusia dute, ziur asko, Nafarroako Gobernuaren jarraitzaileekin: etorkinen trataerarako sortu dituen dokumentuetan, adibidez -Eusko Jaurlaritzak sortutakoetan ez bezala-, euskara ez da aipatu ere egiten.

tan, derrigorrezko irakaskuntza-aldia bukatzean bi hizkuntza ofizialen ezagupen praktikoa izango dutela bermatzea, euskararen erabilera bultzatuz eta normalkuntzari lagunduz". Helburua argi egotea lagungarria da, zailtasunak faltako ez badira ere.

Eta hala ere...

Eta hala ere, badakigu, askotan etorkinen seme-alabak gaztelaniazko ereduaren eskolatzen direla gehiegi hausnartu gabe. Alde batetik, zenbait hezkuntza profesionalak ekitentzia automatikoa egiten dute: etorkina = gaztelania. Bestalde, eredu euskaldunetako irakasleentzat, liberazio bat izan daiteke "zaila" kontsideratutako ikasle mota hori A eta G ereduaren kontzentratzea. Gainera, EAEko A eredu hainbat ikastetxetan, euskara ikasi ez duten irakasleek "zeregina" bihurtu dira ikasle horiek.

Edozein modutan ere, aztertu behar da guraso etorkinen erabakia: zergatik aukeratzen dituzte batez ere gaztelaniazko ereduak? Nondik dator hezkuntza sistemari buruz

jasotzen duten informazioa (zein eragile autoktonorengandik, zein eragile propiorengandik)? Zeintzuk dira eragile horien arrazoiak? Nola esku hartu eragile horiekin?

Familia etorkin batek hezkuntza sistemari buruz galdetzen duenean, noski, ez da nahikoa ereduak modu aseptikoan azaltzea. Informazioa konplexuagoa izan beharko litzateke eta elementu soziolinguistikoko batzuk eskaini beharko zaizkio: zer esan nahi duen gizarte honetan euskara ez ikasteak, zer aukeratzen duten autoktonoek eta zergatik, zer dela-eta ez diren joaten ume autoktonoak eskola jakin

Zein faktore izan kontuan?

Umea eskolatzen denean, erabaki behar da zein hizkuntzatan egin (batean?, bietan?, zeinetan?) hainbat faktore kontuan hartuta: umearen adina, bere ezaugarriak (adimen urritasuna, itsutasuna...), bere komunikazio premiak (zein den eskola dagoen eskualdeko giro hizkuntza, besteak beste), familiaren asmoa (herrialdean geratuko diren eta zenbat denbora...), umea lehenago eskolatuta egon den, irakurtzen eta idazten dakien...

Eta faktore horiek jakinda, zer? Ez dago errezetarik. Gainera, ez dago modu bakarrik zirkunstantzia multzotik

Iruñerriko Hegoalde eskola publikoko haurrak.

ondorioak ateratzeko: egoera berberetan profesional batek pentsa dezake umea euskaraz eskolatu behar dela, eta beste batek gaztelaniaz. Baina ez dugu helmuga ahaztu behar, Euskal Eskola Publikoak aldarrikatzen zuena: "Ikasle guztiek, baldintza bere-

Arrazoiak dauzkagu hizkuntza minoritario eta minorizatuekin sentsibilitate berezia izateko.

Zorroztasun horrek ikusaraziko digu

Hego Ameriketatik datozen gaztelaniadunen artean ketxuak, maputxeak eta aimarak daudela

batera eta zeintzuk diren alternatibak...

Euskara ez ikastea

Kontua da hainbat etorkinen seme-alabak ez direla euskara ikasten ari. Horrek ondorio batzuk dauzka epe erdira:

✓ Gizarte honetan, ume batek eskola uzten badu bi hizkuntzak jakin gabe, ez ditu besteek dauzkaten aukerak izango; ez lan munduan aritzeko, ez, oro har, gizartean integratzeko. Eta Euskal Herriko kultura aberastasunaren zati handi bat galduko dute, jakina.

✓ Ikasle horrek beranduago euskara ikastea erabakitzen badu, zerbitzu hori ordaindu beharko du. Gaur egun eskolaz kanpoko euskalduntzea (euskaltegien edo dena delakoaren bidez) ez da dohainik. Zenbait etorkin horretaz kexatu dira: izan ere, helduentzako hezkuntzan posible da gaztelania ikastea, baina ez euskara. Batez ere bi hizkuntzak ofizialak diren lekuetan,

zergatik ordaindu behar dute haietako bat ikasteko, bestea ez bezala? Herri batzuetan neurriak hartu dira hori konpontzeko (Sakanan, besteak beste), baina ez da nahikoa.

✓ Etorkinen seme-alabak EAEn A ereduari matrikulatzeak duen ondorio bat hauxe da: eskola jakin batzuetan (publikoetan) kontzentratzea; ikastetxe horiek getizazio eta

Familia etorkin batek

hezkuntza sistemari buruz galdetzen duenean, noski, ez da nahikoa ereduak modu aseptikoan azaltzea

desprestigio bidean sartzen dira autoktonoen haieetatik ihes egitean. Kontzentrazio horiek ez dute, jakina, autoktonoen eta kanpotik etortakoen bizikidetzak ahalbidetzen.

Euskara ikastea

Inmigrazio garaikidearen zenbait ezaugarriren aurrean, euskal ereduak zailtasun batzuk aurkituko dituzte. B

eta D ereduak eta bere aparatu pedagogikoa gaztelania edo frantses-hitzurenentzat daude diseinatuak (antzekotasun asko dauzkaten hizkuntza erromanikoak dira). Baina gaur Hego Euskal Herrira etorritako umeen %30 baino gehiagok ez daki gaztelania; hemen, beraz, bi hizkuntza ikasi beharko lituzkete. Bestalde, ume horiek ez daukate zubi hizkuntzarik irakaslearekin eta horrek zailtasuna ekarriko du murgiltze ereduari. Irakasleak ikaslearen hizkuntza ez jakitea oztopo bat da hemengo hizkuntzak bereganatzeko ikasleak izango dituen zailtasunak kontuan hartzeko orduan (hitz egiten

duen hizkuntza eta ikasi behar duenaren egitura ezberdina dela-eta, haien arteko alde fonetikoak dela-eta...). Hori guztia ez dugu ahaztu behar esku hartzea hobetze aldera.

Etorkinen hizkuntzak

Eta zein da etorkinen hizkuntzei aitortuko diegun begirunea? Nahi al dugu etorkinek haien hizkuntzak

Ideia berritzaile bat baduzu, finantzatzen lagunduko dizugu.

Ideia berritzaile bat baduzu, ez duzu zertan pentsatu nola finantzatuko duzun. Pertsona ekintzaileei laguntzeko **Ekintzaile** programak, **Luzaro** Kredituaren Finantzaetxearekin batera, zure Enpresa Plana baldintza ezin hobeetan martxan jartzeko finantzaketa eskaintzen dizu. Zuk beste sinesten dugulako zure proiektuan.

- %70rainoko finantzaketa eskaintzen dizugu.
- 60.000 eta 120.000 euro bitartean, inolako abalik gabe.
- Industria sektoreko enpresa proiektuak dituzten mikroenpresentzat, edo industriari lotutako oinarri teknologiko edota berritzaileko zerbitzuetako enpresa proiektuak dituztenentzat.

ahaztea gureak erabil ditzaten? Norberaren lehen hizkuntza autoestimua eta identitatearen parte oso garrantzitsua da. Ez dago zertan kultura propioa galdu gizarte berrian egokitzeko, sustraiak beste nonbait garatzeko. Jatorrizko hizkuntza galtzekotan, ezin izango da "integrazioaz" hitz egin.

Eskolak bilatu beharko ditu ikasleen hizkuntzak baloratzeko moduak. Irakasleek, esaterako, zuzen ahoskatu beharko dituzte ikasleen izenak (haien familiek egiten dutenaren ahalik eta antzekoen), ikastetxearen dekorazioan ere arreta jarri beharko da (eta ikasleen hizkuntzak eta alfabetoak islatuta geratuko dira), eskolako festetan ikasleen hizkuntzetan entzun beharko lirarteke abestiak... Badago ikastetxe bat, jatorri portugeseko hainbat ikasle dauzkana, non portugesa hizkuntza ikasgai eskaintzen den ume guztientzat; halako zerbait egin daiteke arabiar hizkun-

Bilboko Maestro Garcia Rivero eskolako atarian ikasleak irakaslearekin.

tzarekin ume marokoar ugari dagoen ikastetxeetan. Kasu.

Inperatibo pedagogiko ezaguna da, bestalde, umeak bere lehen hizkuntza garatzen jarraitu behar duela, berdin da zein den. Ikerketek frogatu dutenez, lehen hizkuntza ondo jakitea, beste hizkuntzak arrakastaz ikasteko baldintza da. Familiari eskatu behar zaio, beraz, haien hizkuntza ahalik eta erregistro gehienetan erabiltzen jarraitzeko.

Gure aldetik arrazoiak dauzkagu hizkuntza minoritario eta minorizatuak sentzibiltate berezia izateko. Zorroztasun horrek ikusaraziko digu Hego Amerikatik datozen gaztelaniadunen artean ketxuak, maputxeak eta aimarak daudela. Ez da beti erraza izango hori antzematea: prestigio "gutxiko" hiz-

kuntzen hiztunak ezkutatzen baitira batzuetan. Gauza bera ipar Afrikatik heldutakoekin: denak ez dira arabiarak; asko eta asko beste etnia batekoak dira: berberek. Izan ere, etorri berriak askotan sailkatzen ditugu jatorrizko estatuen kultura eta hizkuntza nagusien arabera, batzuetan haiekin zapaltzaileak diren arren.

Euskaldun berri potentzialak hor daude. Norbaitek pentsatu badu euskarak aurrera egiteko ezinbestekoa zela Euskal Herri homogeneousago bat, orain badaki baldintza hori ez dela etorkizunean beteko. Etorriko dena kontrakoa da: gero eta aniztasun handiagoa hainbat alorretan (mundu ikuskerak, sinesmenak, ohiturak...). Euskara denona izango da edo ez da izango. ■

Ikasleak beranduago euskara

ikastea erabakitzen badu,

zerbitzu hori ordaindu

beharko du. Gaur egun

eskolaz kanpoko

euskalduntzea ez da

dohainik. Zenbait etorkin

horretaz kexatu da.

Helduentzako hezkuntzan

posible da gaztelania

ikastea, baina ez euskara

Argitalpen honen edizioan lankide:

kutxa

gizarte ekintza

Idoia Zenarrutzabeitia

Usansolon (Bizkaia) jaioa, sendi jeltzale baten baitan. 45 urte ditu. Zuzenbide Ekonomikoan lizentziatua da Deustuko Unibertsitatean. EAJko EBBn idazkari eta Eusko Legebiltzarrean parlamentari lanetan hasi zen politikan. EAEko lehendakariordea eta Ogasun eta Herri Administrazio sailburua da gaur egun. ►

«Gure konpromisoa herri kontsulta egitea izan zen eta gaur egun ere halaxe da»

→ Ibarretxe lehendakariak Espainiako Autonomia Erkidegoko presidenteen konferentzian eta "Udal demokratikoen 25. urterrena" ekitaldian parte hartu bitartean, Zenarrutzabeitia lehendakariordeak Jaurlaritzaren 2005eko aurrekontuak aurkeztu ditu. EAEko aurrekontuez, Estatutu Berrirako Proposamenaz, Kupoaz edota Naval ontziora aritu gara berarekin. Bere berben arabera, Estatutu Proposamena –lagunartean Ibarretxe Plana deitua– ez da legealdi batean erabaki daitekeen proiektua. Garrantzi eta tamaina handiko proiektu hau –herri honentzat oraingoz taxutu den bakarra– denboraz eta egonarriz landu behar da.

Idoia Zenarrutzabeitia lehendakariordeari ez zaio gustatzen EAJren izenean berba egitea. Usansolo Herri Batzarreko EAJko kide soila baino ez ei da, eta batzarreko erabakiak berriz sekretuak. Bizitza pribatua zaintzen duen pertsona da, zolia bere azalpenetan. Ez du bere burua feministatzat jotzen, hala ere, emakumeen aukera-berdintasun eskubidea sendo defendatzen du. Emakume eta gizonen arteko "kuota" delakoa izan dugu hizpide abiapuntuan: "Emakume eta gizonen arteko aukera eskubidea lantzen ari gara Eusko Legebiltzarrean; aukera berdina izateko eskubide legea egikaritu gura dugu. Hala ere, legean ez da kuotaz berba egiten, paritateaz baizik. Generoen artean desberdintasunak daude, baina aukera eskubidea ez dugu eremu politikorako bakarrik landu gura. Gaineratiko lan eremuetan ere paritate-aukera lortu behar da. Izan ere, eskuarki, hedabideek ez dute neurri berean azaltzen. Eztabaida landu beharra dago, baina eremu bakarra politikoa dela ematen du, erreferente eta aitzindaria izatea ondo da, baina ez da bakarra".

Amerikako Estatu Batuetako (AEB) hauteskundeetan George Bushen garaipena ezagutu ostean egin dugu berba EAEko Gobernuaren lehendakariordearekin. Demokraziaz –Bush bizpahiru punturen aldeaz garaitu da– iritzia ematean, espainiar demokrazia salatzen du ironiaz: "Demokraziaren kontzeptu garbia daukat. Demokrazian gehiengoz irabazten da, hiritarrek botoa ematen dute eta emaitzak errespetatu behar dira. AEBetako emaitza estuak, Espainiako demokraziaren esparrura ekarri eta kultura politiko demokratiko espainolean kokatzen baditugu, espainolek erabili ohi duten terminologia erabiliko bagenu, Bushen %51ekin AEBetako gizartearen aurka gobernatu beharko lukeela dirudi. Hau da, gehiengoz eta demokratikoki irabazi arren, irudi luke Bushen ezingo lukeela gobernu anitza osatu, eta bere politika adostu beharko lukeela alderdi guztiekin". Zenarrutzabeitiaren arabera Espainiako kultura politiko demokratiko horrek eragin zuzena du EAEko politikaren praktikan.

EAEko politikan Jaurlaritzaren aurrekontuak funtsezkoak dira. Zein dira 2005erako proiektuaren berezitasunak?

MIKEL ASURMENDI

Argazkiak: Dani Blanco

Aurrekontuen osatze teknikitik hasita, proiektuak berrikuntzak ditu. Finantzaketa moduak eta aurrekontu sektorialak hobetu dira. Aurrekontuen proiektua gobernu honen oinarritzko ekimen estrategikoa da. Hirukoaren oinarriak finkatuak, Jaurlaritzaren programa islatzen da berton. Aurrekontuak hirukoari konfiantza eman dion gizarte honekiko konpromiso sozial eta politikoa betetzeko eginak daude, orobat eta oro har, herri honekin duen konpromisoa betetzeko egin dira. Legebiltzarrean aurkeztutako aurrekontua legea da, hitz bitan esanda.

Estatutuaren transferentzia asko egin gabe direla kontuan izanik, nola moldatzen da Jaurlaritza?

Lehendakariak proposaturik, aurrekontuen gaia geure gehigarri batean lantzen ari gara 2002tik. Berean, transferitu izan ez zaizkigun eskumenen arloetan geure dirutik gastatzen duguna kontabilizatuta daukagu. Enplegu, ikerketa, garapen edota azpiegiturretan ez digute zor zaiguna transferitu eta finantza baliabiderik gabe –zenbait alorrean giza baliabide barik– geratzen ari gara. Horrek ahalegin erantsia eskatzen dio Jaurlaritzari nahiz gizarteari, ekimen bera bi aldiz ordaintzen baitugu. Edonola ere, lehendakariak dioenez, gizarteak ezagutu behar du zer den bi bider

Estatutu Berrirako Proposamena edota Ibarretxeren plana

Lehendakariordearen berbetan hedabideetan geroz eta txartoago erabiltzen da terminologia politikoa, eta zenbaitetan, norberaren interesen arabera manipulatu ere bai. Hona jarraian, Eusko Jaurlaritzaren Estatutu Berrirako Proposamena edo Ibarretxeren plana deituaz emandako azalpena.

“Estatutu politiko berri baterako proposamena egin genuenean, alderdi konstituzionalistek Espainiako Konstituzioaren aurkako erreforma burutzen ari ginela leporatu ziguten, Konstituzioaren aurkako osagaiak sartzen ari garela diote gaur egun ere. Erabaki gaitasuna, esate baterako. Guk esaten dugu ezetz. Ez dela erreforma, proposamen bat baizik. Guk Gernikako Estatutuak autogobernu politikoa garatzeko ahalmenak dituela esaten dugu, autogobernua kudeatzeko nola transferentziak gauzatzeko. Autogobernura osagai politikoak ditu Euskal Herria aipatzen duelako, Nafarroarekin harremana eta lotura barne. Xedapen Gehigarriak dioenez, estatutu horren onarpenak ez ditu baztertzen eskubide historikoak eskuratzea, herri honi historikoki dagozkion eskumenak berreskuratzea. Guk, funtsean, proposamen berri honen bitartez baliabide horiek garatu ditugu.

Horratx zergatik proposamena eta ez plana: Gernikako Estatutuaren 46. artikuluan zein dagoen proposamen bat aurkezteko legitimatua eta zein Estatutua erreformatzeko argi agertzen da. Legitimitatea legebiltzarkideen 75etik 20 izatean datza. Esate baterako, PSEk bere proposamena aurkeztuko duela dio, baina PSEk ez ditu 15 legebiltzarkide hori egiteko. Hala ere, malguak izan gara, eta Legebiltzarrean bere proposamena eztatadatzeko prest gaudela azaldu diogu PSEri. Baina ezin dena, adibidez, proposamena Santurtziko Herriko Etxean eztatadatzeko da. Bien bitartean, PSEk proposamena hedabideetan dauka, baina zein da proposamena? Non eztatadatzeko? Izan ere, nor da legitimatua? Bada, legebiltzarreko eserleku bosta duena eta Eusko Jaurlaritza bera. Horregatik proposamena eta ez plana. Estatutu terminoa, estatutu berri bat aurkezteko legitimitea Gernikako Estatutuak berak ematen digu. Horregatik Estatutu Proposamena ez da alferrikako berben erabilpena. Ulertzen dugu lagun artean Ibarretxeren plana deitzea, baina Jaurlaritzak proposamena esaten dio, Jaurlaritza legitimatua baita bere erreforma prozesua abiatzeko, ditugun oinarriak berrinterpretatuz, egokituz eta gaurkotuz.

ordaintzen ari garena eta hori egiten ari gara. Datorren urteko alor horietako gastuak 200,6 milioi eurokoak dira, eta horien segimendua egitea gure ekonomia bermatzeko ezinbestekoa da.

Aurrekontu hauen proiektua Madrilgo Gobernu PPTik PSOEra pasa osteko lehena da. Nolakoa da Espainiako Gobernuarekin harremanak? Diferentziarik antzeman al duzue transferentzien eremuan?

“Emakume eta gizonen arteko aukera eskubidea

lantzen ari gara

Legebiltzarrean. Hala ere,

legean ez da kuotaz berba

egiten, paritateaz baizik”

Ez. Gobernu hori oso irribarretsua agertu ohi da, aldarte irekia eta elkarriketarako dohainak omen ditu. Transferentzien gaiez berba egiteko hainbat harreman izan dugu Espainiako Gobernuaren ordezkariekin, baina berba politik baino ez ditugu entzun, harremanak harreman, aurrerapenik ez. Hainbat hedabidek egin ohi dituzten deklarazioak kontuan harturik ez dakigu nori kasu egin. PSEk gizarte-segurantzaren transferentzia bultzatuko duela dio, bien bitartean, Espainiako Gobernuaren presidente-ordeak dioenez, eskumen hori estatuarena da eta ez da inoiz transferitua izango. Gaia eztatadatu barik ukatzen bazaigu, zer itxaron dezakegu? Zer itxaron dezakegu estatutuaren eskumenak zehazteari eta betetzeari jaramonik egiten ez diotenengandik? Gure ustez, benetako aldaketa izango bada, Madrilgo Gobernuak eskaintza

berri bat egin behar du, eta Jaurlaritzak Eusko Legebiltzarrak hitzemandako proposamenen bidean betiere.

Hedabideak aipatu dituzu. Madrilen bataila politikoa hedabideen bidez irabazten dela dirudi. Euskal gizartea jabetzen al da aipatu dituzun eskubide demokratiko hauen ukapenaz?

Euskal gizartea jabetzen da ukapen hauetaz, jakina. Guk kontu handiz jokatzeko dugu, ez dugu kea saltzen. Ez dugu lau haizetara Madrilera negoziatzera goazela zabaltzen, bada-kigulako esfortzua ikaragarria dela eta Madrilak ez digula ezer oparitzen. Aipatutako eskumenak behar-beharrezkoak zaizkigula errepikatzen diogu Madrillgo Gobernuari, baina beti esanez, ez dugula transferentzia bat bera ere azpitik negoziatuko. Gernikako Estatutuak berezitasunak ditu gure enplegu, gizarte segurantzaz, ikerketa eta garapena kudeatzeko, eta ez dugu guztientzako kafea delakoa onartuko. Guk hitzartu genuenaren alde borrokatzen dugu. Legebiltzarrak 1995. urtean berriz ere akordatu, azaldu eta onartu zuena edukiz betetzea gura dugu gizartearekin hartu genuen konpromisoa betetzeko.

Aurrekontuen izapideak lantzen ari dira uneon. Zer aukera dute aurrekontuek Legebiltzarrean onetsiak izateko? Guk aurrekontuak aurrera ateratzeko eztabaida irekia eskaini diogu oposizioari, EA Erentzako aurrekonturik egokienak direlakoan. Jaurlaritzak Legebiltzarrean gehiengoak dauka berauek onartzeko. Legealdi honetan –hiru urte eta erdi dagoeneko–, Jaurlaritzak 30 lege proiektu inguru aurkeztu ditu Legebiltzarrean eta horietatik 23 tramitatuak, eztabaidatuak eta onartuak izan dira. Aurrekontuena lege ekimenez joa dela kontuan hartuta, gehiengo nahikoa dugu lege proiektu modura onartuak izan daitezen.

Baina PPK, PSEk eta Batasunak ezetza ematen badiete ez dira aurrera aterako.

Hori suposizioa al da?

Bai. Aukera bat da.

Berriz diot, gobernu honek gehien-

"Nik ez dut balizko kasutan lan egiten, aukera errealean eremuan baizik".

go nahikoa dauka. Onartuak izan diren beste lege proiektuak lekuko. Antza denez, aurrekontuen eztabaida salbuespena da. Baina, horretan ez dago suposiziorik egiterik. Guretzat, aurrekontu hauek ez ateratzeko eszenatoki bakarra akordio tazi-

"Aurrekontuena lege

ekimenez joa dela

kontuan hartuta,

gehiengo nahikoa dugu

onartuak lege proiektu

modura izan daitezen"

to eta ez ohikoa izatea da, Jaurlaritzari ezetz esateko PP, PSE eta Batasunaren arteko naturaz kanpoko akordioa. Legealdian zehar "hara, bat gatozen, besterik ez", esan ohi dute. Bada, nik ez dut uste bat datozenik. Hori gezurra da.

Demagun aurrekontuak atzera botatzeko direla...

Nik ez dut balizko kasutan lan egiten, aukera errealean eremuan lan egiten dut, eta nire ustez, posible da aurrekontu hauek onartzea. Horretan ahalegintzen ari naiz. Gobernu honen borondatea oposizioko taldeekin elkarrizketatzea da, fase horretan ari gara, berba egiten ari gara, ni akordioetara iristeko gertu nago. Nik ez dut besterik erakutsi behar. Bide hau burutzea eragozten duen bakarra oposizioko taldeen ez ohiko akordioa da.

Orain arteko bidea ezagututa, zer jarra aurkitu duzu oposizioko taldeen aldetik oraingoan?

Proposamen zehatza egin diet oposizioko taldeei. Agenda arazoak zirela eta, PPrekin bilera atzeratu behar izan genuen. Proposamena maitekero begiratu zutela esan zidaten, baina segidan osoko emendakina aurkeztu

"Navalen auzian, arazoa eta planteamendua politikoa da, ez ekonomikoa"

Sestaoko Naval arazoari aurre egiterakoan zein dira Eusko Jaurlaritzaren irizpideak?

Jatorrian, Navalen arazoak ekonomikoa zirudien. Europako Batzordearen erabakiari planteamendu ekonomiko baten bidez erantzun behar zitzaioela, alegia. Espainiako Gobernuak eta SEPIk hartara (Espainiako Industria Partaidetzarako Estatuko Sozietatea), ontziola parke militarra bihurtzea planteatu zuten. Izan ere, Europako Batzordearen aldetik ontziola militarrek ez zuten eragozpenik laguntza publikoa jasotzeko, artean, gaineratikoak zutik jarraitzeko edo berritzeko pribatua bihurtu beharra zegoen. Hala ere, bien bitartean, sindikatuen presioa edota hainbat autonomia-erkidegoetako gobernuen presio politikoa jaso ahala, hasierako planteamendu ekonomikoa politizatzen joan zen, presioa handituz joan zen eta arazoa Sevilla eta Galiziako ontziolen mesedetan konpondu gura izan dute, betiere Sestaoko ontziolaren kaltetan. Jakina, Andaluzian Chaves sozialistak gobernatzen du eta Galizian alternantzia politikoa posible ikusten du PSOEk. Beraz, Navalen auzian, arazoa eta planteamendua politikoa da, ez ekonomikoa. Ez dago besterik. Patxi Lopezen ezintasuna ikusi besterik ez

dago. Madrilera joan den bakoitzean, PSOEren eta Madrilgo Gobernuaren aukera ez dela Euskadiko ontziolari eustea jabetuko ote zen. Patxi Lopezek, beharbada, ez du indar nahikorik bere alderdian, edo horrela dirudi behintzat.

Zer egin dezake EAEko Jaurlaritzak ontzitegiak zutik jarrai dezan?

Gernikako Estatutuak estatuko sektore publikoan parte-hartzea aipatzen du. Eskumen autonomikoa da. Sekula, sekula ere, ez digute estatuko sektore publikoan parte hartzen utzi, Naval dela edo beste enpresa bat dela. Uneon, kontziente gara, beste erkidego batzuen kasuan bezala, Navalek iraungo badu sektore publikoan geratu eta garatu beharko dela. Hala ere, SEPIren planteamenduari kasu eginez gero, hau da, babes publikoa %49 dela eta gaineratikoak zer den argi eta garbi ez agertzea, Navalen itxiera ezkutatzeko modua da. Eta gu prest gaude Espainiako Gobernuarekin eta SEPIrekin kolaboratzeko, luzera begirako apustua egiteko, baina planteamendua ez doa hortik, eta guk ez dugu kolaboratuko.

zuten. Proposamenen eszenatoki makro-ekonomikoa, aurrekontuen azpiegitura eta diru sarrerak eta irteerak zehaztuta daude. Batasunari nahiz PSEri dagokie orain erantzutea. Jaurlaritzaren borondatea elkarrizketa eta negoziazio bidea lantzea da. Sozialista Abertzaleak taldeari, aldeztu aurretik ETAren indarkeriatik desmarkatzeko baldintza ezarri diogu, hori baita lehendakariak 2001eko maiatzaren hartu zuen konpromisoa. Batasunak ezagutzen du aurre-baldintza, bestelakoan gu prest gaude elkarrizketak lantzeko. Gizarteak ere badaki hori.

Horiek horrela Batasunarekin ez dago aurrekontuak onartzeko aukerarik. PSEREkin ere berdin?

Batasunarekiko baldintza mahaiaren gainean ezarrita dago legealdiaren hasieratik. PSEri egindako eskaintza ere zabalik dago akordiorako. Duela hiru urte, akordio batera iristeko demokraten akordioa beharrezkoa zela zioen PSEk. Duela bi urte, aurrekontuez berba egiteko Gobernuaren Estatutu Berrirako Proposamenaren oinarriak ken-

tzea eskatu ziguten. Iaz, lehenbizi, Legebiltzarrean eztabaidatzeko zegoen

Proposamena kentzeko exijitu ziguten. Aurretik, hor dabilta zalantzi,

NAZIOARTEKO TRIKITIXA JAIALDIA

ITALIATIK

Carlo Rizzo

KANTABRIATIK

Soltxu eta Miriam

EUSKAL HERRITIK

Imanol, Motriku eta Leturia

Errota, Felix Ilarramendi

Berastegi, Juan Ezenarro

Ziolar, Joxe Makazaga

Agurtzane Elustondo

Jexuxen Jazpana

QUEBEC-ETIK

Sabin Jacques

KURSAAL-eko Ganbara Aretoan

2004ko Azaroaren 27an, Larunbata, 20:00etan

Antolatzailea

ARGIA

Euskal Herriko Trikitixa Elkarte

"Proiektuak ez dira legealdi baten barruan neurtzen ahal, proiektuak, berauek garatzeko eta betetzeko konbikzio, seriotasun eta sinesgarritasunarengatik neurtu behar dira".

gaiari itzuri eginez. Ez dut haien asmo zehatzen berri.

Lehendakaria Autonomia Erkidegoen presidenteen bilerara joan zen Madrilera Espainiako Gobernuarekin harremanak bideratu aldera. Zer ondorio ateratu du lehendakariordeak?

Nik lehendakariak publikoki esan duena baino ez dut berretsiko. Ibarretxekek elkarriketa eskaini du behin eta berriro. Madrilera joan izanaren zergatia azaldu du berak jada, baina maxima batekin: elkarriketarako antolatzen diren mintegi guztiei zor zaien begirune berbera eskatzen duela beste esparru instituzional eta sozialetan garatzen ari diren beste elkarriketentzako. Euskadin hartu daitezkeen erabakiekiko errespetua eskatu du. Dena dela ere, egiari zor, presidenteen konferentziek gai garrantzizkoak aztertzeke izan behar dutela onarturik, lehendakariaren ahalegina hutsean geratu zen, baina ez lehendakariaren ahalegina eskasa izan delako.

Etxera etorrita, horra Javier Madrazo sailburuak ARGIA esana: "Ibarretxeri berdina zaio estatuaren eredu berria, estatutu berria badu". Hirukoan ikuspuntu desberdinak daude Estatutu Proposamenaren inguruan, antza.

Ez ditut deklarazio horien termino zehatzak ezagutzen. Edozein modutan, jeltzaleok beti esaten dugu prest gaudela estatuaren ereduaz eztabaidatzeko. Gure lehentasuna argi eta garbi agertu dugu honezkero: lehentasuna Euskadi estatuaren baitan egokitzeko eredu bilatzea da, bi aldeetako harremanetarako eredu bilatzen ari gara. Euskadirentzat autogobernu eredu hoberenetik abiatuta estatuarekin harreman eredu egokiena aurkitu gura dugu. Eta bilatze horretan ez diogu uko egiten erkidegoetako presidenteen arteko foro anitzei. Guk estatutuan geure berezitasunak ditugu eta alde bikoari edo bilateralitasunari eutsi gura diogu. Espainiako Estatutarekin bizikidetasuna gauzatzeko ditugun arazoak konpontzeko Estatutu Proposamena aurkeztu dugu. Javier Madrazorekin eta gura duenarekin

Boterearen erotikaz

Benetan, maitekiro esana, ezezagutza handia dago politikari buruz, nik ez dakit hedabideak —eta jendea oro har— zertaz ari diren boterearen erotikaz ari direnean. Demokraziak daukan alde onena bere ordezkariak aukeratuak izatea da, horrek dinamika oso sana sorrazten du. Nik ez dut ulertzen zer den boterearen balizko erakarpene hori.

Ni proiektu bat garatzen ari naiz, horretarako ari naiz lanean, ahalik eta modu hoberenean. Zeregin horretan zure lankideak zurekin bat egiten dutela, zure inguruak laguntzen dizula konturatzeak ilusio itzela ematen dizu. Baina, betebeharrorretan ere oso une zailak eta latzak daude, erakunde kanpotik ikusten ez direnak. Baliteke, hainbatetan, bai hedabideek eta bai politikari batzuek —emakumeek nahiz gizonek— boterearen erotika moduko zerbait baduela aditzera ematea. Baina hori itxura besterik ez da, itxurakeria. Nire kasuan Jaurilaritzan egotea konpromiso bati erantzutea da, nire alderdiari, lehendakariari, gobernu taldeari eta gizarteari orobat.

estatu ereduari buruz eztabaidatzeko prest nago. Baina, ez gaitzen berriz ere "kafe denontzat" lemarekin hasi.

Madrazoren ustez, hala ere, hiruko gobernuaren errepikatuko da hurrengo legealdian, gehiengo osoz gainera. Hirukoa apustu estrategikoa da eta etorkizunari begira ere halaxe izango da. Jaurilaritzak formula ona dela berresten du egunetik egunera. Proiektu politiko ezberdinen artean adostasun batera iristeak, gizarte gaitan emaitza onak lortzeko, eta areago, Euskadirentzako Estatutu Berrirako Proposamena gauzatzen asmatzeko hirukoa formula ona dela erakusten dute. Aurrerantzean ere hirukoa aukera ona dela agertzeko lanean ari gara.

Hiruko gobernutik harago joanez, hainbat gizarte eragile kexu dira —zenbait sindikatu tarteko— ez dutelako

behar bezalako parte-hartzerik izan Estatutu Proposamenean. Kritikoak dira. Kritikoak izan daitezke beharbada. Ez zaiela gustatzen, ados, kritika ongi dago, osasungarria da. Baina planean parte hartzeko aukerarik ez dutela izan?

Batzuen ustez, Legebiltzarra da eztabaidatzeko gune bakarra.

Eta non gura dute hau bezalako proposamen bat eztabaidatzea? Lehenik, hasiera-hasieratik, Estatutu Berrirako Proposamenaren –lagunartean Ibarretxeren plana– oinarriak taxutu ostean, Legebiltzarreko Autogobernu Batzordeak agindua eman zuen Jaurlaritzak proposamen artikulatua landu zezan. Tamalez, testua ezin izan zen artikulatua ganberako taldeek ez zutelako lortu gutxieneko adostasuna aurrera egiteko. Legebiltzarreko talde politikoek testua garatu beharrean prozesua blokeatu zuten. Hala ere, lehendakariak proposamenaren oinarriak taxutu zituenetik eta

Legebiltzarrean bideratu zirenetik, lehendakaria aldi berean gizarte eragile guztiekin bildu zen. Bigarrenik, Autogobernu Batzordetik 53 parte-hartzaileak pasa ziren, testuaren oinarriak aztertu zituzten eta euren nabardurak eta xehetasunak ezarri ziren, sindikatuenak barne. Hirugarrenik, aurten, Proposamena Legebiltzarrean aurkeztu ostean, eta eztabaidarako txostena eratu ostean, testu artikulatu berri bat zegoenez, alde aurretik Legebiltzarretik kanpo dauden foroetan proposamena berriz ere aurkeztua izan da gizarte eragile eta ekonomikoen artean. 30 inguru emendakin egin ziren talde parlamentarioen bidez. Eta horien artean eragile sindikalek ere bere ekarpenak egin zituzten. Beraz, nor geratu da plana ezagutzetik kanpo? Kritikatzeko ondo dago, baina planetik kanpo inor geratu dela esatea ez da bidezkoa.

Erreferenduma legealdi honetan burutuko zela esan zuen lehendakariak, baina ez da horrela izango, antza.

Gure konpromisoa euskal gizarteari

kontsulta egitea izan zen eta gaur egun ere halaxe da. Gaur egunera iristeko eta Legebiltzarrean berau eztabaidatu ahal izateko egin dugun bidea zein malkartsua eta arretatsua izan den aipatuko dizut eta are gehiago esango dizut: lehen fasean, lehendakariak aurkeztutako proposamena urte batez irekia izan zen alderdi guztiei. Legebiltzarreko oposizioko talde nagusiek ez zuten deus egin ordea, aitzitik, Espainiako Gobernuari proposamena oztopatzea eskatu zioten. Lehendakariak, hala ere, urte batean proposamen artikulatua aurkeztuko zuela iragarri zuen. Epea bete zen. Ondoren, Espainiako Gobernuak Auzitegi Konstituzionala aurka egin

**“Batasunak segitu duen
estrategia politiko militarra
izan da Madrilgo aliatu
objektiboena eztabaida
politikoa eragozteko eta
herri kontsulta bera
oztopatzeko”**

zezan bultzatu zuen eta sei hilabetez eztabaida gelditua izan zen Legebiltzarrean. Izan zitezkeen sei hilabete edo izan zitezkeen gehiago, edota eztabaida debekatu ere bai. Arrisku hori zegoen. Auzitegi Konstituzionalak ordea ez zuen PP

eta PSE-EEren iruzur akusazioa onartu –konstituzionalistek diotenez, gure proposamena ez zen Gernikako Estatutua berritzeko proposamena, erreforma konstituzionala burutzeko baizik–. Sei hilabete behar izan genuen diktamen bat jasotzeko eta orain beste fase batean gaude. Legebiltzarreko eztabaidak ez du Konstituzioan sartzea helmuga, helmuga proposamena Legebiltzarrean eztabaidatzea da eta ondoren gizarteari eskaintzea kontsultatua izan dadin. Hasiera-hasieratik hori izan da gure asmoa, baina trabak izan dira. Guk proposamena lehenago osatu gura genuen. Baina proposamena garatzeko denbora ondo kudeatu behar izan dugu, eta talde parlamentarioen mepokotasuna ere badugu, noski. Garrantzizkoena dena den helburu politikoak dira eta horiek tinko mantentzen ditugu.

Erreferenduma legealdi honetan burutu gabe, datozen hauteskundeak plebisitu gisa iragartzen dira berriz ere.

Kupoa

Eusko Jaurlaritzak Espainiako Estatuari Kupoko 32,2 milioi euro ordaintzeari uko egin dio. Halaber, 50 milioi euro eskatzen dio Espainiako Gobernuari zorra handitu delako.

Kupoaren auzian zaharrak berri. Espainiako Gobernuan aldatu dena forma izan da, bereziki hedabideetan azaltzerakoan formak aldatu dira Madril. Arazoaren funtsari heldzerakoan ezer ez, ordea. Madrilgo eta EAEko administrazioaren artean ez da ezer hobetu harreman instituzionalak bideratzeko eta arazoak konpontzeko uneen. Kupoa dela edo transferentziak direla, arazoak PPekin zeuden puntu berean daude. Espainiako Gobernuan, PPkoak edo PSOEkoak egon, funtsean politika berbera dago. Politika bere oinarrian hartuta, estatuko egituraren ereduari dagokionean –azpiegiturak, transferentziak, kupoa, heziketa edo osasuna– Espainiako Estatuarekiko auziak bere horretan jarraitzen du.

Ez dut horrela denik uste. Proiektuak ez dira legealdi baten barruan bakarrik neurtzen ahal, proiektuak berauek garatzeko eta betetzeko konbikzio, seriotasun eta sinesgarritasunarengatik neurtu behar dira. Gobernu honek proposamen honetan sinesten du, mezu hori helarazi diogu gizarte eta herriari. Proposamen honek duen mamiarengatik berarengatik ez da legealdi bateko, biko edo hiruko zeregina eta kontua. Proposamena herri honen etorkizunerako proiektua da.

Amaitzeko, Batasunako Pablo Gorostiak ARGIA n esana jarriko dizut hizpide: "EAJ ez da gauza Madrilgo demokratikoki planto egiteko".

Kide horri eta Batasunari berari esan diezaiokekan gauza bakarra hauxe da: haiek orain arte segitu duten estrategia politiko-militarra izan dela Madrilgo gobernuen aliatu objektiboena eztabaida politikoa eragozteko, are gehiago, herri kontsulta bera oztopatuzko. ■

Bero-beroan

Europako Konstituzioarekiko lehia gogorra izango da

Denak adierazten du Europako

Konstituzioaren erreferendumak lehia bizia ekarriko duela euskal lurraldeetan. EAJren EBB baiezkoaren alde agertu da, filtrazio desberdinek aditzera eman dute-nez, eta alderdiak ere datozen egunotan emango du baiezkoa, berau kritikoa izanik ere. Bitxia eta kontraesankorra da -ez ulertezina, aldiz-, datozen Eusko Legebiltzarrerako hauteskundeetara ia seguru koalizioan aurkeztuko diren EAJ eta EA, aldeko eta aurkako botoa eskatuko dute. Euskal Herriko ikuspegi ezkertiar gehienek kontrako botoa eskatuko dute eta, beraz, berriz ikusi ahal izango da alderdi nagusienek zein neurritan ordezkatzen dituzten herritarrak Europa kontuetan. Argi dago, denek izango dute gogoan NATOn sartzeko erreferenduma-ren emaitza, bada parekotasunik eta. Ezin aztiarena egin, baina alderdi handienek badituzte artega egoteko arrazoiak. Ezezkoaren aldekoek, dena den, ez lukete ahortzi behar, NATO ez dela Europako Batasuna, inondik inora gainera.

Vera espetxera

Datorren astelehenean, hilak 22, epaileek espetxeratua izango dela jakinaraziko diote Rafael Vera Espainiako estatu segurtasunerako idazkari ohiari. Dena den, ez dago argi zein egunetan espetxeratuko duten. Felipe Gonzalezen inguruko aldetik babes eta presio kanpaina areagotu egingo da, areago Verak iragarri den gose grebari ekiten badio.

Batasunaren jauzi garrantzitsua

Batasunaren proposamena garrantzitsua da aurrerantzean zabal daitezkeen ateei begira. Batasunak aurkeztu du, baina bistan da ENAM osoaren izenean egin duela, ETA barne beraz. Ekimen politikoari dagokionez, Batasunak ENAMen barruan hartzen duen lidergoa eszenifika dezake, besteak beste. Beste kontu bat da, ETAK zein neurritan jarraituko duen zabalduetako prozesu honen zaindari lanak egiten, edo askatutako sokaren luzera zein den. Agerikoa zen Batasunak ez ziola ETARI su-etenik eskatu behar -garrantzitsuena ere ez zen hori-; baina agerikoa da, halaber, su-etena ezinbestekoa dela proposamenak aurrera egin nahi badu. Pentsa liteke, beraz, dena denbora kontua izango dela, baldin eta klase politikak aintzat hartzen badu proposamena. Ikuspegi politiko oso desberdinetatik iradokitzen ari da egoera interesgarria bizitzen ari dela gatazka bortitza gainditzeko eta Anoetakoak bidenabar gizentzen du ikuspegi hori.

Zer da...

Kanpo-zorra

Kanpo-zorra, edo atzerri-zorra, estatuak, beste botere publiko batzuek edo esparru nazionaleko enpresa handiek beren estatutik kanpoko kapital-merkatuetan baliabideak lortzeko prozedura da. Zorra, gehienetan, banku-sindikatuak zerbitzuak kontratatuz jaulkitzen da, eta jaulkipena bezala diru-itzule-ra ere nazioarteko konfiantza ematen duen dibisaren batean egiten da (dolarretan, yenetan edo, gaur egun, eurotan). Gutxiago garatutako zenbait estaturen (Brasil, Mexiko, Argentina...) kanpo-zor hain handia nazioarteko arazo bihurtu zen 1982tik aurrera. Orduan agertu ziren dirua itzultzeko

lehenbiziko zailtasunak Mexikon (petrolio gordinaren prezioen gainbeheragatik) eta, ondorioz, beste estatu batzuetan. Horrek guztiak Cartagenako Akordioa izenekoa ekarri zuen, Hego Amerikako hamar estatuk izenpetua. Akordio hori, 1985etik aurrera, hartzekodunei fronte bateratua agertzeko saiakera izan zen. Gaur egun, Hirugarren Mundua esaten zaioneko estatu asko, bizirik iraungo badute, kanpo-zor horretara jo beharrean dira, eta horrekin negozio bikaina egiten dute kapitala mailegatzen dieten Lehen Munduko estatu handiek.

Daniel Udaltz

Elortzibarren ikastola eraikitzeo proiektua

ELORTZIBAR KONTZEJUA Iruñearen hegoaldean dago, hiriburutik oso gertu, baina Iruñea ez bezala, eremu ez euskalduna da. Beraz, ez dago eskola publikoan D eredua ikasterik. Hala egin nahi duten haurrak Iruñeara joaten dira eskola publiko zein ikastoletara. Elortzibarko Ikastola elkarteak sortu eta hainbat gurasok Noainen edo Zulueta ikastola eraikitzeo proiektua esku artean du. PSN eta CDNrekin ez ezik, gainerako alderdi politikoei hitz egin dute eta, oro har, erantzun ona jaso dute. Fermin Villanueva, Hezkuntza zuzendari nagusiak, aldiz, proiektuak porrot egin dezakeela esan du.

Windows eta Office kitxuz

MICROSOFT ENPRESAK programa informatikook itzuliko ditu 2005eko erdialderako. Latinoamerikan hamar milioi biztanlek hitz egiten dute kitxua, eta Argentina, Bolivia, Txile, Colombia, Ekuador eta Perun zabalduko dituzte bi programak. Enpresak adierazi duenez, ez du helburu komertzialik. Asmoa da bitarteko teknologiko gutxi duten indigenen artean, alfabetizazio kanpainak abian jartzea. Ondoren, Txilen, maputxeen mapudungun hizkuntzara itzuliko dituzte programa horiek.

Ze Berri?k 50. zenbakia eta web gunea

ZE BERRI? ALDIZKARIA 30 udalerrri nafarretan baino gehiagotan banatzen da. Hamar urte bete ditu eta 50. zenbakia ateratu berri dute. Aitzakia horrekin zeberri.com web gunea sortu dute. Aldizkariaren zein web orriaren helburua euskaraz ez dakitenei euskaraz egiten den lanaren berri zabaltzea da.

Euskararentzako aurrekontuak murriztuta Nafarroan

UPNk eta CDNk euskararen hizkuntza politikako aurrekontuen aurreproiektua prestatu dute eta horren arabera, alor denek orain arte baino diru gutxiago jasoko lukete. Salbuespena eremu ez euskalduneko ikastolak dira. AEK-k eta IKA-k azaroaren 20an manifestazioa egingo dute Iruñean aurreproiektua dela-eta.

1.000 euskalduneko kazetari bat

EUSKARAZKO KAZETARITZAREN I. KONGRESUAN Santi Urrutia EHUKo irakasleak euskarazko kazetaritza sektorearen hainbat datu azaldu zuen. Urrutiak egindako estimazioaren arabera, 700 kazetari ari dira euskaraz lanean. 800.000 euskal hiztun garela kontuan hartuz gero, 1.000 euskalduneko kazetari bat dago eta Urrutiaren ustez, batez besteko polita da Europako gainerako hizkuntza gutxituetakin alderatuz gero. Euskarazko hedabideak 162 dira, horietatik 81 Gipuzkoan daude eta 40 Bizkaian. Nafarroan 18 daude eta Araban prentsa idatziko bost komunikabide (gehienak Jaurilaritzak sortuak) eta irrati elebiduna (Hala Bedi).

BAHEA ETAKo presoekiko Espainiako sistema judizialaren egokitasunaz galdetu zioten Francisco Jose Alcaraz

Terrorismoaren Aurkako Biktimen Elkarte (AVT) lehendakariari:

“Sistema ona da -erantzun zuen Alcarazek-; hara, ohartarazi beharrean nago, ETAKo preso bat inoiz ez dela espetxean izan hamabi edo hamairu urte baino gehiago, hori uste dut”.

Rosa Díez PSOEko europarlamentariak kritika gogorra egin dio Espainiako Erregeari, hilaren 15ean Gasteizen izandako bisitan Juan Jose Ibarretxe lehendakariari eskainitako irribarre zabal eta besarkada beroa eman izanagatik. “Horrek ahuldu egingo gaitu”, dio Díezek.

Torturaren aurkako neurri eraginkorrak errazak dira

Bizkaian izandako atxiloteta

oldeak argi utzi du tortura hor dagoela, nahiz eta atxilotuen testigantza latzek ez duten gizartearen gehiengora doan komunikazio harresirik gaintitu. Elkarrik atzerititik ekarritako bake prozesuen aditueta da Carlos Villan Duran unibertsitateko irakasle eta NBEko giza eskubideetako aditua, torturaren gaia bereziki ikertu duena eta, bere ustez, bi neurri behintzat hartu beharko lirakeke tortura saihesteko: bata, inkomunikaziorik ez izatea, honek torturatzaileei zigorgabetasuna bermatzen dielako; bestea, inkomunikazioa desagertu ezean, graba daitezela galdeketak, batez ere jakin dadin zein da galdekatua eta zein galdeketaren egilea. *Deiak* hilaren 14an egindako elkarriketetan jaurti zituen proposamen horiek Villanek eta bertan, halaber, Theo Van Boven NBE behatzailearen defentsa sutua egin zuen, honek Espainian tortura kasuak salatu ondoren izan dituen ahozko erasoak direla eta.

Jacques Mesrine ezin izan zuten bizirik menperatu

Hura 21 balaz akabatu eta 25 urtera, Jacques Mesrine lapur famatua poliziek arrazoiz eta beren buruen babeserako hil zutela erabaki du Parisko epaile batek, urri honetan. Mende laurden pasata oraindik bizirik dago Mesrine Frantziako auzitegietan... eta herritar askoren memorian.

GAIZTAGIN mitikoa izan zen urte batzuetan Jacques Mesrine Frantziar: itxuraldatzeko erraztasun handia zuen, behin eta berririo egin zuen ihes espetxeetatik, ausardiaz betetako lapurretak egin zituen, polizia eta espetheen aurkako errebeldia eta gizarte burgesaren kontrako kritika erakutsi zituen komunikabideetan, liburu autobiografikoa argitaratu zuen... eta hil egin zuten 1979ko azaroaren 2an.

Urte hartako abuztuan "unité anti-Mesrine" bat sortua zuen Parisko gobernuak bere polizian, 300 agente "Le Grand" haren ehizan. Azaroaren 2an Mesrine Porte de Clignancourt inguruan BMW batean zihoan Sylvia Jeanjacquot neska-lagunarekin. 21 balaz zulatu zuten Mesrine, gehienak bular aldean, gehi bizirik aterako ez zela segurtatzeko polizia batek buruan emandako azken tiroa. Sylvia ere larri zauritu zuten, eta gero honek salatu zuen justiziaren aurrean bere gizona arrestatzera ez baina zuzenean akabatzera joan zirela poliziak. Mila joan-etorri egin ditu urteotan auzi horrek Parisko auzitegietan, 25 instrukzio epailek hartu eta utzi dute kasua, eta joan den urrian "non-lieu" agindu du Thouvenot jupeak.

Jacques-René Mesrine Paris ondoko Clichy-n sortu zen 1936ko abenduaren 28an, Inozenteen (haur errugabeen) egunean. Guraso komertzianten batzuen haurra, biografoek diote txikitatik izan zela haur menderakaitza, eskola bat

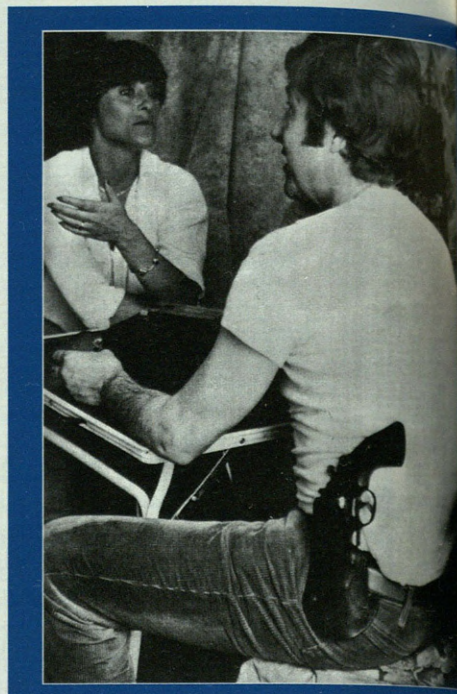
baino gehiagotatik kanporatu zutela. 19 urterekin ezkondu zen lehenbizikoz. 1956an, Aljeriako gerrara joan zen eta paraxutista komandoetan ibili zen: De Gaulle jeneralak dominez saritu zuen. Etxeraturata, dibortziatu, 1961ean berririo ezkondu —hiru haur izan zituen— eta bizi berri bati ekin zion.

Mesrine lehen aldiz baimenik gabe armak eramateagatik arrestatu zuten, eta espetxea 1962an ezagutu zuen estraineko, lapurretan harrapatuta: hemezortzi hilabete. Emaztea utzi eta Jeanne Schneider izeneko neska batekin elkartu zen. 1965ean Frantziatik kanpo lan egitea erabaki zuen: urte horretako abenduaren 2an Espainiako Palmako gobernadore militarren egoitzan agiri militarrek osten harrapatu zuten. Ez zioten zigor handiegia ezarriko, 1966an Tenerifeko Santa Cruzen jatetxea ireki zuen. Hortik aurrera hasiko da Jacques Mesrineren nazioarteko fama.

Gaiztagin erakargarria

1966an Suitzako Geneban bitxi-denda atrakatu zuen, 1968an Chamonixeko hotel bat, hilabete beranduago Parisko goi-jostundegi bat... Poliziak gainean zituelakoan, Kanadako Quebecera egin zuen jauzi emaztearekin.

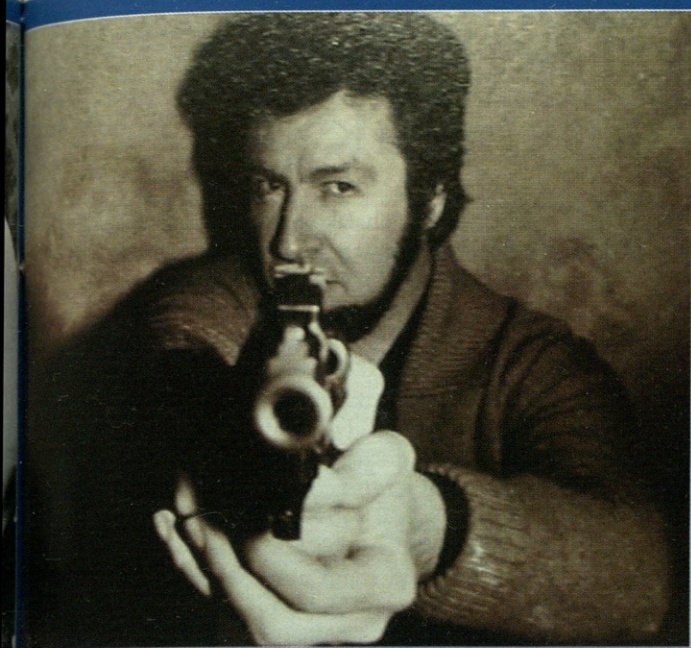
Georges Deslauriers izeneko industria-gizonarentzako egin zuten senar-emazteek lana, baina honek kalera bidali behar zituela esan zienean, bahu egin zuten, eta 200.000 dolar ordaindu behar izan zituen, askatuko bazu-

ten. Estatu Batuetara abiatu ziren ihesean. Texasera iritsita, bertatik ikusi ahal izan zuten Apollo XI nola aireratzzen zen, ilargian oina ipiniko zuten lehen gizonak barruan zeramatzala.

Texasen polizia yankiak arrestatu zituen senar-emazteak, eta Quebecera estraditatu. Hemen biak kondenatu zituzten, lapurretak zirela eta, Mesrine hamar urteko espetxealdira. Mesrinek ihes egitea lortu zuen Saint Vincent de Paul-eko espetxetik beste bost lagunekin batera, han segurtasun handiko zuloan zegoen arren. 1972ko abuztuaren 21ean atera bazen, 26an banku batean 26.000 Kanadako dolar harrapatu zituzten, 28an beste banku bat atrakatu zuten Montrealen, eta irailaren 2an armaz eraso zioten Saint Vincent de Pauleko presondegiari, ihesi masibo bat lortu nahian. Bitarte horretan, espetxeko isolamendu eta tratu txarrak zirela eta, preso zegoen artean Mesrinek ipinitako salaketak aurrera atera ziren auzitegian.

Quebecen barrena ihesian zebiltzala, irailaren 10ean mendiko bi goarda hil zituzten eta udazken osoan beste hainbat banku eta lantegi atrakatu zituzten. Hemendik Venezuelara egin zuten ihes, eta 1972a bukatzerako berririo Parisen zegoen Jacques Mesrine. 1973ko martxoan ostaturako liskar batean tiroz zauritu zuen polizia bat, eta egun gutxiren buruan berriz harra-

Ezkerretan, pistola gerrian, Mesrine ageri da *Paris-Match* astekariko Isabelle de Wangen kazetariarekin elkarriketan, 1978an. Erdian, gaiztagin famatuaren beste foto bat. Azpialde honetan, Mesrineri buruzko liburu ugarietako bi: *Mesrine* heziezina eta *Heriotza* hurbil-hurbiletik.

patu zuten Boulogne-Billancourt-en. Hogei urteko espetxe zigorra ezarri zioten. Baina Compiègne-ko auzitegira eramane behar zuten batean, epaile nagusia bertan bahitu eta ihes egitea lortu zuen.

Ondorengo hilabeteetan beste 12 atraku gehiago —herritarren harridura pizten duten horietakoak— egingo ditu Mesrinek eta irailaren 28an arrestatu zuen Broussard komisarioak. Orduan zabaldu zen zera hau: Mesrine atxilotzen zuten bakoitzean bera "oilaskoen" (polizien) zain egoten zela xanpain kopak prestatuta.

Hemen hasi zuen espetxeko egonaldirik luzeena, eta 1977an beste 20 urteko espetxe zigor bat erantsi zioten. Ordurako lehen liburua plazaratua zuen Mesrinek: *L'Instinct à Mort* ("Heriotz sena" esango genuke euskaraz). Askok diote autobiografia honetan exageratu egin zituela bere gain hartutako lapurreta eta hilketak. Baina sekulako oihartzuna eman zitzaion liburuari, eta epaiketa iritsi zenean han ziren komunikabide nagusiak. *L'Express* astekariak azaleko irudia eman zion, eta gauza bera orduan ezker muturrekoa zen *Liberation* egunkariak. Jean-Paul Belmondok egile eskubideak erosi eta filma egin nahi zuen... Saltsaren erdian gobernuak lege berezi bat atera zuen ("Loi Mesrin" deitu zioten askok) espetxeratuek egile eskubiderik kobratu ezin izan zezaten.

Pentsatzekoa da zer nolako zirrara sortuko zen 1978ko maiatzaren 8an Mesrinek beste bi kiderekin Santé-ko presondegitik ihes egin zuela jakitean. Beste film bat egiteko adina material bazen berriro: emakumezko abokatu miresle batek ekarritako pistolak, ihesa hormetatik behera soka botata, hiru iheslarietako bat zintzilik zegoela poliziek hil... Eta berriro ondoko hilabeteetan, atraku eta ihesaldi sines-tezina.

Pare bat atraku sonatu egin zituen, Europar ibili zen —Sizilia, Londres, Brusela...— eta urte horretako azaroan bera kondenatu zuen epailea bahitzen saiatu zen: ez zuen etxean harrapatu eta epailearen seme batek alarma deia egin zuelarik, beste tiroketa bat izan zen, eta berriro ihes egin zuen Mesrinek, kalean aurkitutako zabor poltsa batzuk hartu eta eskale plantak eginez. Bitarte horretan, *Paris-Match* astekariko Isabelle de Wangen kazetariari elkarriketaka eskaini zion.

1979ko ekainean Henri Lelievre industria-gizon aberatsa bahitu zuen eta bizirik ateratzeko 25 milioi libera pagatu behar izan zituen. Irailaren 10ean *Minute* aldizkari eskuindarreko kazetari sentsazionalista bati segada bat antolatu zion: Mesrineren kontra sekulakoak idatzia zen Jacques Tillier astekari hartan, baina Mesrinek berak elkarriketara aurrez aurre egitea eskaini zionean tentaldia gaindiezinezkoa zen,

eta hitzordua jarri zuten Creil oihanean. Lapurrak estu hartu, tiro egin eta hilda zegoelakoan utzi zuen. Bizirik atera zen Tillier, eta gainera ordainetan beste liburu bat argitaratu ahal izan zuen. Hori izan zen Jacques Mesrineren azken akzioa.

Gutxienez sei liburu idatziak badira Frantzian Jacques Mesrineren bizitzaz, bata bere azken neska-lagun Sylvia Jeanjaquot-en *L'Instinct de Vie*. Mesrinek berak aipatu *L'Instinct de Mort* eta *Coupable d'être innocent* egin zituen. Espetxeetako tratatu txarren kontrako borrokan bidelagun izan zituen Sartre, Deleuze eta beste hainbat ezkertiar. Eta Broussard komisarioaren gizonak akabatu zutenean polemika handia piztu zen, fusilamendua izan zelakoan.

Poesia moduan grabatu zion testamentua neska-lagunari (Interneten irakur daiteke). Hona zatitxo bat: "Heroririk ez da kriminalitatean / Marjinalitatean diren gizonak baizik / Legeak onartzen ez dituztenak / Legeak aberatsek eta indartsuek egin dituztelakoz / (...) Azken finean / Kriminalitatea azken muturreraino onartu dut / Eta ez zait iruditzen hain gaizki egon denik, maitea / Azken muturreraino iristea / Hori behar dugu bizitzan / Atzera egingen dutenak ez ditut maite". ■

<http://www.argia.com/nethurbil>
helbidean, gai honi buruzko informazio gehiago eta Interneteko loturak.

Bernardo Atxaga

Salzburgoko gogoetak

S

alzburgoko hiria mende hartzen duen gain batean geunden, eta Tomas Friedman adiskideak azalpenak ematen zizkigun ezjakinoi: "Gatzagak beherago zeuden, ibaiaren alde hartan"; "erlijio katolikoak aparteko eragina izan zuen hemen. Mozarten garaian Artzapezpikua zen printze eta buru"; "hango etxe bakarti hura *Villa Europa* da. Stefan Zweig bertan bizi izan zen inguruko beste *villa* batean oporrak pasatzen zituenak ihesean jarri zuen arte". Tomas Friedmanek barre egin zuen. "Hitlerrek?", esan genion. "Austriarra zen, baina normalean ez dugu aipatzen. Uste dut norbaitek haren irudiarekin txokolatinak egitea proposatu zuela behin, Mozartenarekin bezala-edo; baina ez zioten ideia aintzat hartu". Tomas Friedmanek barre egin zuen berriro, sardonikoki oraingoa.

Hiriak eta hiriaren inguruak eder ageri ziren egun hotz baina argitsuan, eta ematen zuen Arkitekto Handia zein gainerako arkitekto guztiak txit inspiraturik ibili izan zirela paisaia hura antolatzeke orduan. Baina Hitler handik ibili zela pentsatu, eta pentsatu, segidan, zein zoritxar handia izan zuten Stefan Zweig bezalako juduek, eta zapuztu egiten zen lehen inpresio hura. "*Et in Arcadia Ego*", zehaztu zuen Tomasek, alegia leku zoragarrienean ere ez dela Heriotza falta izaten. "Begera beheko zelai berde hartan dagoen etxettoa", adierazi zigun. "Ez al da xarmagarria?" Halaxe zen zinez, eskoletako umeek marrazten dituzten antzekoa. "Ba hor berreroa bizi zen. Ez Hitlerren garaian. Askoz ere lehenago. Enkarguak han goian jasotzen zituen". Harkaitz baten gaineko gaztelua seinالاتu zigun.

Jatetxe bitxi batera joan ginen bazkaltzera. Frantziskotarren eliza nagusiaren kanposantu barruan zegoen, hilobiz inguratua. "Eskatu kuia-zopa", esan zigun Tomasek. "Aparta da. Kuiaren beraren pipitekin egindako olio beltzez hornitzen dute". Amore eman genion, eta kuia-zopa hura aurrean izan genuen luze gabe. Eta bai, aparta zen, zoragarria. "Nire bizitza osoan ez dut zopa hoberik jan", azaldu nuen, eta ez zegoen erretorikarik aitorpenean. Koila-

JOSEBA OLAIDE

rakada bakoitzak halako poz-zipriztina ematen zidan. Kantatzeko gogoia ere sortu zitzaidan, nigan oso gogo arraroa dena.

"*Et in Arcadia Ego*", gogoratu nuen nahi gabe. Eta txarrena izan zen baieztapena irudietan mamitu zitzaidala laster. Hala, etxe xarmangarriko berreroa ikusi nuen ekinen: nola urkatzen zituen lauzpabost gizon; nola garraiatzen zituen gurdian frantziskotarren kanposantura; nola ematen zien lurra jendeak —ni nengoen jatetxe hartan bertan— kuia-zopa poz-positu ahorratu bitartean. Galde egin nion orduan neure buruari, zein sentimendu izan ote zuten mahaikideek urkatuei buruz. Konturatuko ote ziren gertatzen ari zenaz. Errukituko ote ziren. Galdetuko ote zioten bere buruari sententziaren zuzenaz ala okerraz.

Kuia-zopari makarroi *tartaleta* bat jarraitu zitzaion, eta hari kafea. Lehen-go haritik pentsamenduak, galde egin nion Tomasi: bere ustez, zer ardura zion gizasemeari lagun hurkoaren sufrimenduak? Penatzen al ziren salzburgotarrak urkatuengatik? Ez al zuten bat egiten, beren bihotzetan, Stefan Zweigekin, pertsekutuarekin? Bruegelen pintura bat gogoan hartu eta Audenek idatzitakoa aipatu zidan berak: "Lagun, nori izan zion ardura Ikaroren erorketak? Inori ere ez. Umeek patinatzen jarraitu zuten; nekazariak, bururik altxa gabe soroan".

Jatetxeko sukaldaria azaldu zen gu agurtzera, eta ikustearekin batera Arzak, Subijana, Berasategi eta Argiñano barneratu zitzaizkidan gogoetan; kinka batean daudela oraintxe, eta, itxura batera, ez daudela bakarrik; lagun dutela jende asko. Esanak esan, Audenek edota pintura maisu zaharrek ez zutela agian arrazoirik pentsatu nuen bat-batean; indiferentzia gure bihotzaren muin-muinean egon arren —bihotza arkaikoa da—, ikasi egiten dela bestearen ezbeharra konprenitzen; halaxe egin duela, ikasi, euskal gizartearen multzo handi batek kolperik kolpe, batean Blancorekin edo Ortégarekin eta bestean Lasarekin eta Zaballarekin. Litekeena dela, bestalde, sentitzeko modu hori gure altxorrik onena izatea datozen urte korapilotsuetan. ■

(...) Indiferentzia gure

bihotzaren muin-muinean

egon arren, ikasi egiten dela

bestearen ezbeharra

konprenitzen; halaxe egin

duela, ikasi,

euskal gizartearen multzo

handi batek kolperik kolpe,

batean Blancorekin edo

Ortégarekin eta bestean

Lasarekin eta Zaballarekin.

Litekeena dela, bestalde,

sentitzeko modu hori gure

altxorrik onena izatea

datozen urte korapilotsuetan

Euskal Kultura josteko Hari@

Albisteak,
adierazpenak, iritziak...
Euskal kulturaren aktualitatea
ezagutzeko buletina duzu Hari@.

Egin ezazu harpidetza
dokum@argia.com helbidean eta
egunero dohainik jasoko duzu posta eletronikoz.
www.argia.com atarian ere aurkituko duzu Hari@.

A man and a woman are standing together, looking towards the camera. The man is in the background, wearing a white shirt with a yellow and black grid pattern. The woman is in the foreground, wearing a light-colored top with a dark, abstract pattern. She is smiling and holding a newspaper. The background is blurred, showing what appears to be a railing or a window.

Gaurkotasunak baditu milaka aurpegi

Guztien berri emateko, goizero
Manu Etxezortu (Goiz Kronika),
eta Susana Mujika (Faktoria).

Analisiak, elkarrizketak, eztabaidak
eta erreportajeak ikuspuntu
guzti-guztiak bilduz.